

We *ontwerpen* de richting. Voor gedrag dat *blijft*.

Eindrapportage gedragsonderzoek *voorbereid op wateroverlast*

IN OPDRACHT VAN MINISTERIE VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Geschreven door Gedragsbureau Duwtje

April 2026

INHOUD

MANAGEMENT SAMENVATTING	3		
KADERING	7		
Aanleiding	8		
Doelgedragingen	9		
GEDRAGSANALYSE	13		
Onderzoeksverantwoording	14		
Onderzoeksvraag 1 Houding en afwegingen	15		
Positieve factoren	21		
Negatieve factoren	22		
Onderzoeksvraag 2 Intentie tot maatregelen	23		
Onderzoeksvraag 3 Afzenderschap	31		
Onderzoeksvraag 4 Doelgroepverschillen	33		
VERDIEPING MAATREGELEN	44		
Aanleiding & opzet	45		
Wateroverlast	47		
Maatregelkaart	49		
Conclusies	54		
Waterkerende zakken	55		
INTERVENTIES	60		
		Maatregelkaart Basis op orde	61
		Maatregelkaart Interventies	62
		Persoonlijk BERICHT	63
		Waterproof actie	66
		Waterkerende zakken Basis op orde	70
		Waterkerende zakken Interventies	71
		De natte voeten check	72
		Demonstraties	76
		BIJLAGEN	80
		Analyse Doelgedragingen KplusV	81
		Analyse aanvullende doelgedragingen	82
		Onderzoeksverantwoording	84
		DUWTJE TEAM	85

MANAGEMENT SAMENVATTING

De uitdaging

Het risico op wateroverlast in de eigen woning neemt in rap tempo toe. Regenbuien worden extremer en door lange periodes van droogte spoelt het water minder gauw weg. Met als gevolg schade en overlast, zoals eerder in Limburg en in Enschede gebeurde, maar ook op kleinere schaal in individuele risicogebieden.

Dat leidt ertoe dat wateroverlast in de eigen woning bijna iedere inwoner kan overkomen. De vraag is: hoe zorgen we dat inwoners zich nú al goed voorbereiden? Welke voorbereidende maatregelen zijn hiervoor kansrijk? En met welke gedragsinterventies kunnen we het nemen van deze voorbereidende maatregelen versnellen?

Gedragsbureau Duwtje heeft, in opdracht van het ministerie van IenW, deze vragen in **vier gerichte stappen** beantwoord. Duwtje bouwt hierin voort op eerder onderzoek van KplusV naar doeltreffende maatregelen voor wateroverlast. In deze samenvatting delen we de belangrijkste conclusies en bevindingen.

STAP 1 | Vier kansrijke doelgedragingen

Met **literatuuronderzoek en expert-interviews** hebben we vier kansrijke doelgedragingen, maatregelen die inwoners helpen om (meer) voorbereid te zijn op wateroverlast, onder de loep genomen. We namen vier eerder onderzochte maatregelen van KplusV onder de loep en bereiden dit uit met andere kansrijke maatregelen. Hoe scoren deze maatregelen op impact en haalbaarheid? Zo kozen we vier kansrijke maatregelen die we verder verdiepen:

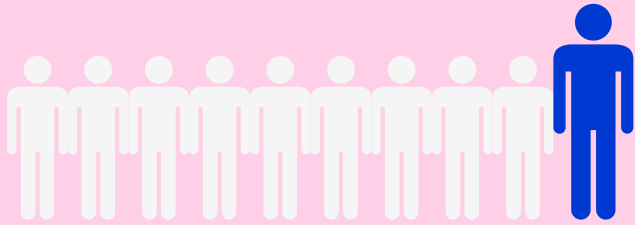
1. Ga naar een website, vul je postcode en huisnummer in en **bekijk welk risico jouw woning loopt** op wateroverlast.
2. Via de post ontvang jij een plastic kaart met maatregelen bij (dreigende) wateroverlast. Lees de maatregelkaart door zodat je **weet wat je kan doen** bij (dreigende) overlast.
3. Schaf via een winkel of webshop een **waterkerende zak** aan en bewaar deze voor noodgevallen.
4. Zet bij dreigende of mogelijke wateroverlast meubels, apparaten of waardevolle spullen **tijdelijk op een hogere plek** zodat ze niet in contact komen met water.

STAP 2 | Verbredend kwantitatief onderzoek

Met een **kwantitatieve vragenlijst** waar in totaal **1228 respondenten** aan deelnamen, leerden we meer over algemeen sentiment ten opzichte van voorbereidingen treffen op wateroverlast, de bereidheid om de vier maatregelen te treffen en interessante doelgroepen om verder te verdiepen.

Wateroverlast is ver-van-mijn-bed

Wateroverlast is voor het merendeel van de Nederlandse inwoners nog een lastig in te beelden thema. Urgentie ontbreekt: wateroverlast in de eigen woning voelt irreëel; velen denken dat dit hen niet zal overkomen. Daardoor ontbreekt bij ongeveer de helft ook de noodzaak om maatregelen te treffen.

Slechts één de tien (8%) *Nederlandse inwoners* schat in dat zij in hun woning *getroffen worden* door wateroverlast

Gedragfactoren die leiden tot méér voorbereiding

Maar hoe zet je inwoners aan om zich dan toch meer voor te bereiden? Door in interventies in te spelen op onderstaande gedragfactoren. Wanneer we deze gedragfactoren activeren, zullen inwoners sneller in actie komen.

Risicocheck en maatregelkaart het meest toe bereid

Van de vier maatregelen is de bereidheid om deze uit te voeren bij de risicocheck en de maatregelkaart het hoogst. Deze maatregelen vragen een lage tijds- en kosteninvestering en zijn gemakkelijk uit te voeren.

Voor de waterkerende zakken en spullen op hoogte zetten ligt de bereidheid lager. Daarvoor ontbreekt nu nog urgentie en een duidelijke aanleiding. Deze maatregelen vragen een grotere gedragsinvestering waardoor meer inwoners afhaken. Ook voelt men nog geen urgentie om deze maatregelen toe te passen.

Inwoners met lage SEP wijken af van het gemiddelde

In deze fase bekeken we ook doelgroepsverschillen. Hoe staan verschillende doelgroepen tegenover wateroverlast? En tegenover het nemen van de maatregelen? Het doel: definiëren voor welke groep we expliciet moeten meenemen in de interventie-ontwikkeling.

Inwoners met een lage sociaal-economische positie (SEP) ervaren hogere onzekerheid rondom wateroverlast en hebben vaak lagere mogelijkheden om te handelen door beperkte (financiële) middelen. Ze zijn hierom fatalistischer (“ik kan er toch niks aan doen”) en hebben een hogere behoefte aan praktische ondersteuning.

KEUZE | Van vier naar twee maatregelen

Na deze fase is besloten om twee maatregelen verder te verdiepen. Er is gekozen voor één maatregel die hoog scoort op haalbaarheid: de *maatregelkaart*, en één maatregel die hoog scoort op impact: de *waterkerende zakken*.

Voor verdere toelichting van deze keuze, zie p. 45

STAP 3 | Verdiepende kwalitatieve fase

In de derde fase namen we verdiepende kwalitatieve flitsinterviews af onder inwoners in Zutphen. Doel was om voor twee maatregelen—de maatregelkaart & de waterkerende zakken—de kwantitatieve inzichten verder te verdiepen en in te kleuren. Ook toetsten we tijdens deze interviews al eerste ideeën voor interventies.

In totaal namen we 26 interviews af, verdeeld over twee dagen:

- **Dag 1:** met een gemengde doelgroep in centrum Zutphen.
- **Dag 2:** met inwoners met lage SEP in een specifieke wijk in Zutphen waar deze groep overgerepresenteerd is.

Hevige regen roept geen gevaar op

Wateroverlast is ver-van-mijn-bed maar wordt ook vaak verward met dijkdoorbraken. Het kennisniveau is extreem laag, waardoor men zich nóg veiliger waant.

Waterkerende zakken moeten zich nog bewijzen

De waterkerende zakken spreken aan, maar er leven veel twijfels over de effectiviteit. Ook bij de waterkerende zakken geldt: zonder duidelijke reden, worden ze niet gekocht. Pas wanneer men de urgentie voelt, wordt dit middel écht interessant.

Maatregelkaart is functioneel bij nood

Men stond ervoor open de maatregelkaart te bewaren “voor het geval dat”. Voor nood is een fysiek hulpmiddel zoals deze kaart praktisch en gewenst. Onduidelijk is echter wáárom de kaart nodig is omdat urgentie en kennis nog laag zijn.

“Ja maar daar loopt het water toch gewoon *langs*? Ik twijfel oprecht of dit wel *werkt* hoor.”

“In principe denk ik *niet dat het zo snel gebeurt*. Toch zou ik zo’n kaart wel ophangen in de meterkast.”

STAP 4 | Vier kansrijke interventies

De meest kansrijke interventies zijn verder uitgewerkt tot concrete interventie-ideeën. Voor de maatregelkaart én voor de waterkerende zakken zijn elk twee interventies vormgegeven.

MAATREGELKAART

Persoonlijk bericht

Persoonlijk bericht bij de maatregelkaart dat specifiek ingaat op **de situatie en risico's van de eigen woning**.

WATERKERENDE ZAKKEN

Natte voeten check

Inwoners **actief laten nadenken over wat er in hun eigen woning kwetsbaar is** bij wateroverlast met een liniaal die de risico's toont en per waterschade-niveau.

Waterproof-actie

Men doet op drukbezochte plekken een korte, prikkelende “waterproof”-check. **Ze krijgen een waterproof-pakket mee naar huis met daarin onder andere de maatregelkaart.**

Demonstraties

Op markten en lokale evenementen de **waterkerende zakken op een interactieve wijze demonstreren**, laten zien hoe ze water tegenhouden en direct in gesprek gaan over de persoonlijke situatie.

KADERING

Wat is de aanleiding en op welke maatregelen zoomen we in?

AANLEIDING

Het klimaat wacht niet. Zware regenbuien, lange periodes van droogte, we merken het allemaal. Huizen lopen onder na een stortbui, straten staan blank, funderingen krijgen het zwaar. Wateroverlast is niet iets voor later, maar iets dat vandaag al invloed heeft op hoe we wonen, werken en leven. Wat kunnen mensen zelf doen om zich beter voor te bereiden? Hoe zorgen we dat inwoners weten wat werkt, en dat ze het ook echt gaan doen?

Definitie wateroverlast

Wateroverlast is niet een éénduidige term. Inwoners en professionals kunnen het over verschillende dingen hebben wanneer ze iets ‘wateroverlast’ noemen. Binnen dit onderzoek hanteren we de volgende definitie: wateroverlast door hevige regenval, bijv. doordat (riool)water de woning in stroomt of er water op de straat blijft staan. We hebben het dus niet over overstromingen uit zee of door de doorbraak van dijken.

Alle respondenten in dit onderzoek waren ten alle tijden op de hoogte van deze definitie.

Opbouw

Deze rapportage bestaat uit vier onderdelen:

1. Kadering
2. Kwantitatieve gedragsanalyse
3. Kwalitatieve verdieping van doelgroepen en interventies
4. Uitwerking van meest kansrijke interventies

DOELGEDRAGINGEN

Ter voorbereiding op de gedragsanalyse hebben we scherp gekeken naar welke doelgedragingen rond wateroverlast het meest kansrijk zijn. Niet door alleen te vragen wat mensen zouden kunnen doen, maar vooral door te onderzoeken wat realistisch is om van hen te vragen én welke schade beperkt wordt. Daarbij hebben we zowel de materiële impact als de emotionele impact meegenomen. Tegelijkertijd hebben we gekeken naar haalbaarheid: hoeveel moeite kost het gedrag, welke gedragsinvestering vraagt het, en in hoeverre is er draagvlak om dit ook daadwerkelijk te doen?

Fase 1: van eerdere inzichten naar verdieping

Als startpunt hebben we vier doelgedragingen onder de loep genomen die in eerder onderzoek van KplusV al als kansrijk zijn aangemerkt. In dit traject zijn we daar dieper op ingegaan. We hebben een gerichte literatuurstudie uitgevoerd en gesprekken gevoerd met experts uit verschillende disciplines: gedragswetenschappers, communicatieadviseurs, beleidsadviseurs, coördinatoren klimaatadaptatie, beleidsuitvoerders en opgavemanagers.

Deze combinatie van kennis uit onderzoek en praktijk hielp ons om niet alleen theoretisch, maar ook heel concreet naar gedrag te kijken.

Voor elk doelgedrag hebben we vervolgens de impact en haalbaarheid gescoord (zie bijlage). Zo konden we de gedragingen goed met elkaar vergelijken en inzichtelijk maken in een visuele matrix. Daarnaast hebben we gekeken naar de volgordelijkheid: welk gedrag ligt logisch vóór een ander, en welke stap maakt de volgende stap makkelijker?

1. Iedere inwoner checkt zijn of haar eigen **risicoprofiel**
2. Inwoners raadplegen een **maatregelkaart** om passende acties te kiezen voor wateroverlast in hun omgeving
3. Huiseigenaren hebben **waterkerende voorzieningen** (schotten) aan hun huis getroffen
4. Inwoners zetten hun **spullen op hoogte** en kennen de minimale hoogte die in hun woning schade voorkomt

Zo hangen de gedragingen samen

Uit de analyse komt een helder beeld naar voren. Het raadplegen van een maatregelkaart hangt sterk samen met het checken van het persoonlijke risicoprofiel (zie figuur 1). In de huidige situatie is er nog geen vast kanaal of medium waarin de maatregelkaart actief wordt verspreid. We gaan er daarom van uit dat mensen meestal eerst in aanraking komen met een risicocheck, waaruit vervolgens een maatregelkaart voortvloeit.

Tegelijkertijd zien we dat dit ook omgekeerd kan werken. Als iemand bijvoorbeeld per post een maatregelkaart ontvangt, kan dat juist de eerste prikkel zijn. De kaart roept vragen op (“Hoe zit dit bij mij?”) en zet daarmee aan tot het doen van een risicocheck.

Vanuit de maatregelkaart volgt het daadwerkelijk nemen van maatregelen. Dat kan gaan om het treffen van waterkerende voorzieningen, zoals schotten of drempels, maar ook om het op hoogte zetten van kwetsbare spullen. Dit laatste doelgedrag heeft een hogere haalbaarheid: het vraagt minder tijd, geld en technische kennis. De directe impact is iets kleiner dan bij structurele waterkerende maatregelen, maar juist die lage drempel maakt het gedrag zo waardevol.

Spullen op hoogte zetten en waterkerende voorzieningen treffen zijn meer structurele maatregelen die tijdens wateroverlast schade kunnen beperken. Daardoor scoren deze maatregelen beiden hoog op impact. Spullen op hoogte zetten beperken echter niet alle schade: water dringt namelijk nog steeds de woning binnen. Zo ontstaat er nog steeds schade: denk aan het parket, muren, stopcontacten of zware niet te verplaatsen meubels. Waterkerende voorzieningen houden wel water tegen en scoren hierdoor hoger op impact.

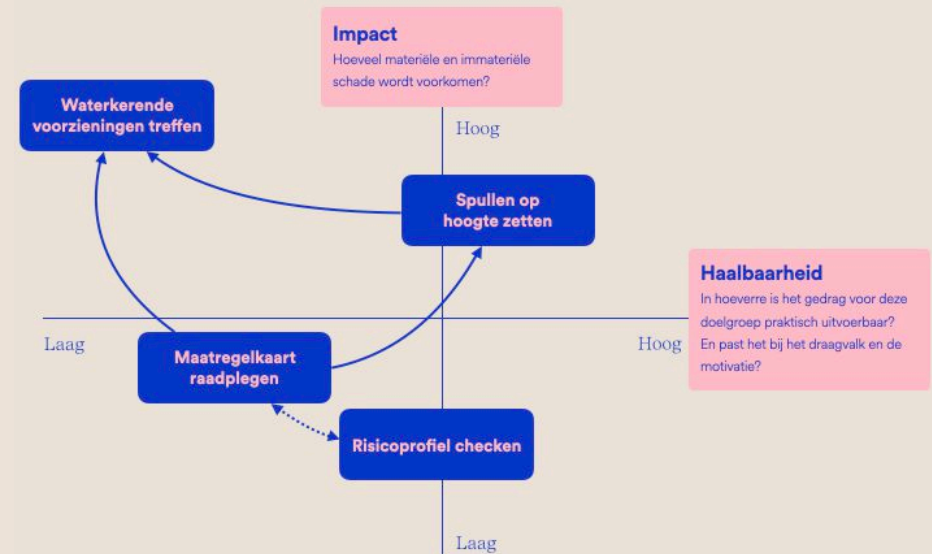
De haalbaarheid van spullen op hoogte zetten is hoger dan waterkerende voorzieningen (waterkerende schotten). Waterkerende schotten zijn lastig in gebruik, moeten goed genoteerd worden en zijn vaak moeilijker in het moment te plaatsen. Spullen op hoogte zetten kan men makkelijker goed uitvoeren. Desondanks is hier wel een belangrijke kanttekening: grotere spullen (meubels etc.) vindt men lastig op hoogte te zetten en is bij een extreme bui moeilijk om gelijk op te acteren (vooral als je alleen bent/in slechtere fysieke staat). Kleinere spullen heeft men vaak al op hoogte liggen. De groep inwoners die kleinere, makkelijk én snel te verplaatsen spullen onder ca. 10-20cm (een reële inschatting van wateroverlast in de woning) heeft liggen is waarschijnlijk erg klein. De verwachte response-efficiency, hoeveel mensen daadwerkelijk kunnen handelen naar het gedrag, is ondanks deze grotere haalbaarheid daardoor toch laag.

Hierdoor verwachten we dat waterkerende voorzieningen, die water dus echt uit de woning weren, kansrijker zijn dan spullen op hoogte zetten. Waar de waterkerende schotten mogelijk een stap te ver zijn, exploreren we in fase 2 alternatieve waterkerende voorzieningen die mogelijk interessanter zijn om mee te nemen.

Kleine stappen, grote effecten

De hoge haalbaarheid van eenvoudige maatregelen kunnen zorgen voor een positieve *spillover*. Wie eenmaal iets heeft gedaan – hoe klein ook – ervaart handelingsperspectief en succes. Dat vergroot de kans dat mensen daarna ook bereid zijn om verdere, meer ingrijpende maatregelen te nemen. Zo vormen laagdrempelige gedragingen geen eindpunt, maar een opstap naar duurzamer en impactvoller gedrag.

Figuur 1: impact, haalbaarheid en logistische volgorde van de vier doelgedragingen van KplusV

Fase 2: verbreden en aanscherpen

In fase 2 hebben we de blik verder verbreed en opnieuw gekeken naar mogelijke kansrijke doelgedragingen naast de vier gedragingen uit het KplusV onderzoek. Daarbij hebben we ons niet beperkt tot wat al bekend was, maar expliciet gezocht naar alternatieven die al in communicatie veel worden ingezet, zowel in Nederland als in het buitenland, en naar gedragingen die door de geïnterviewde experts zelf zijn aangedragen.

Dit leidde tot een longlist van meer dan dertig mogelijke doelgedragingen (zie bijlage), verspreid over momenten vóór, tijdens en na wateroverlast. Denk aan voorbereidende handelingen, acties in acute situaties en gedrag gericht op herstel en nazorg.

Van longlist naar scherpe keuze

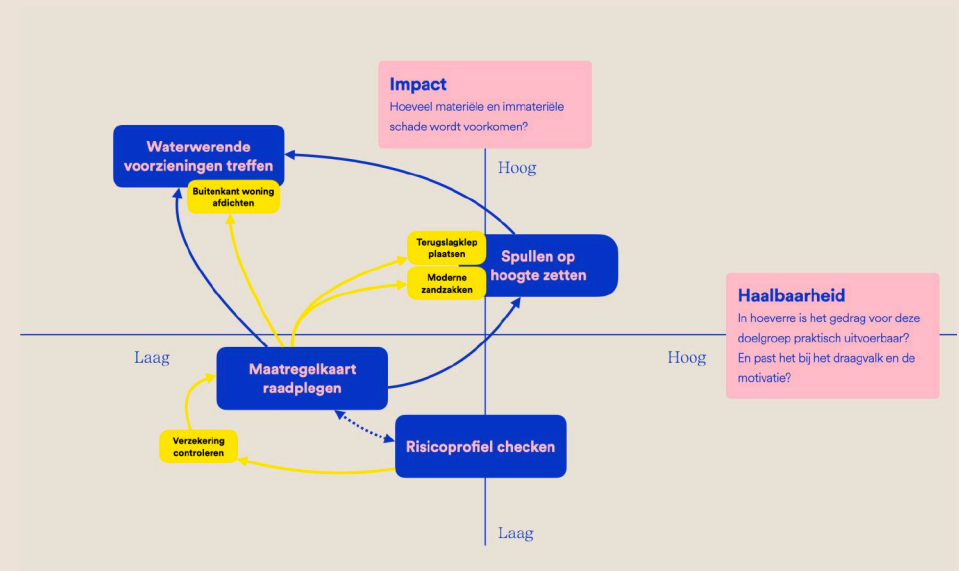
Uit deze longlist hebben we een selectie gemaakt van vier doelgedragingen die op het eerste gezicht kansrijk leken. Deze vier hebben we op dezelfde manier geanalyseerd als de doelgedragingen in fase 1: door ze te beoordelen op impact en haalbaarheid, zodat een eerlijke vergelijking mogelijk bleef. In deze fase hebben we dit gedaan op basis van deskstudie, zonder aanvullende interviews.

Wat levert deze vergelijking op?

De analyse laat zien dat met de huidige kennis deze aanvullende doelgedragingen geen gunstiger combinatie van impact en haalbaarheid heeft dan de doelgedragingen die in fase 1 al zijn geselecteerd (zie figuur 2). Met daarbij de kanttekening dat er ook erg weinig informatie beschikbaar is.

Tegelijkertijd bracht deze fase wel scherpte. De vergelijking maakt duidelijk welke gedragingen afvallen. Een belangrijk voorbeeld daarvan is het checken van de verzekering. Hoewel dit gedrag in veel (internationale) communicatie wordt benoemd, blijkt het voor Nederlandse context rond wateroverlast minder hoge prioriteit. De meeste mensen (tussen de 80-95%^{1,2,3}) beschikken namelijk over een inboedel- en/of opstalverzekering, waardoor zij in Nederland doorgaans goed verzekerd zijn tegen schade door regenval.

Figuur 2: impact, haalbaarheid en logistische volgorde van de gekozen aanvullende doelgedragingen

¹ <https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/bijna-460000-huishoudens-hebben-inboedel-niet-verzekerd>

² <https://risikenbusiness.nl/nieuws/insurance/veel-nederlanders-passen-inboedel-en-opstalverzekering-niet-aan-na-verbouwing-of-wijziging-inboedel/>

³ <https://schade-magazine.nl/nieuws/archief/2024/12/duizenden-nederlanders-lopen-risico-door-gebrek-aan-verzekering/11161>

Bevestigen én afbakenen

Fase 2 leverde ons sturing op voor het kwantitatieve onderzoek. Hierin verzamelen we meer informatie over de doelgedragingen die vanuit expert-inschatting kansrijk lijken. We verdiepen deze vier doelgedragingen verder:

1. Ga naar een website, vul je postcode en huisnummer in en **bekijk welk risico jouw woning loopt** op wateroverlast
2. Via de post ontvang jij een plastic kaart met maatregelen bij (dreigende) wateroverlast. Lees de maatregelkaart door zodat je **weet wat je kan doen** bij (dreigende) overlast.
3. Schaf via een winkel of webshop een **waterkerende zak** aan en bewaar deze voor noodgevallen
4. Zet bij dreigende of mogelijke wateroverlast meubels, apparaten of waardevolle spullen **tijdelijk op een hogere plek** zodat ze niet in contact komen met water.

GEDRAGSANALYSE

Van weerstanden tot motivatoren

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

We duiken in de belevenis van doelgroep met kwantitatief vragenlijstonderzoek: hoe staan Nederlandse inwoners tegenover het nemen van voorbereidende maatregelen voor wateroverlast? Welke factoren beïnvloeden die bereidheid? Welke maatregelen willen zij wel en niet nemen? En welke groepen kunnen we hierin onderscheiden?

Veldwerk

Duwtje heeft op basis van deze vragen een kwantitatieve vragenlijst ontwikkeld. Tussen 13 t/m 19 januari heeft onderzoeksbureau Verian deze vragenlijst uitgezet onder een Nederland-representatieve steekproef (n =1228). Verian heeft een tabellenboek opgeleverd met eerste analyses op basis van demografische gegevens. Duwtje heeft de verdere analyses uitgevoerd. Verian heeft alle data gewogen en daardoor zijn alle conclusies in dit hoofdstuk representatief voor de Nederlandse populatie.

Analyses

De onderzoeksvragen beantwoorden we met verschillende analyses:

- We kijken naar gemiddelden en draaien groepentoetsen om significante verschillen binnen en tussen groepen op te halen. Voor de leesbaarheid rapporteren we enkel de significante resultaten en voegen we alleen waar relevant percentages toe.
- We voeren een regressieanalyse uit waarmee we de invloed van gedragsfactoren in kaart brengen. Welke gedragsfactoren voorspellen de bereidheid om maatregelen te nemen en zijn kansrijk om de interventies op in te richten? Voor de leesbaarheid lichten we alleen de significante gedragsfactoren verder toe.

Definitie wateroverlast

Bij de start van de vragenlijst hebben we respondenten een definitie van wateroverlast meegegeven. Zo waarborgen we dat alle respondenten over dezelfde ‘vorm’ van wateroverlast oordelen in de vragenlijst:

Door hevige regenval kan je te maken krijgen met wateroverlast in je woning of in je directe omgeving. Dit kan ertoe leiden dat (riool)water je huis in stroomt of er water op de straat blijft staan, wat kan leiden tot overlast. Let op: in deze vragenlijst hebben we het niet over overstromingen door de doorbraak van dijken rondom rivieren of overstromingen uit de zee.

ONDERZOEKSVRAAG 1 | HOUDING EN AFWEGINGEN

Welke *houding* hebben inwoners bij het voorbereiden op wateroverlast? En welke *algemene afwegingen* maken zij?

HOUDING EN AFWEGINGEN

In dit hoofdstuk zoomen we in op wat er onder de oppervlakte speelt. Niet de maatregelen zelf, maar de gedachten en afwegingen die eraan voorafgaan. In hoeverre zijn inwoners zich nu al bewust en gemotiveerd om zich voor te bereiden op wateroverlast? Welke afwegingen maken zij om wel of niet in beweging te komen? En wat maakt dat de één direct in beweging komt, terwijl de ander afwacht?

1 | Bewustzijn, risicoperceptie & ervaring

Misperceptie rondom kennis van eigen dreigingsniveau

Wanneer we inwoners vragen of hun woning in een gebied ligt waar risico is op wateroverlast, lijkt het kennisniveau relatief hoog. Iets meer dan één derde geeft aan dat zij weten dat er bij hun woning risico is op wateroverlast (37%). 33% weet dat dit risico er niet is. Eén derde weet dit niet zeker.

Wanneer we deze vermeende kennis kruisen met het daadwerkelijke risico—de eigen postcode versus bekende postcodegebieden o.b.v. de Klimaat-effectatlas waarin het risico op wateroverlast hoger is—blijkt echter dat bijna de helft een verkeerde aanname doet. Het merendeel overschat de situatie: zij denken dat zij in een gebied wonen met risico op wateroverlast, terwijl dit risico er in feite afwezig of erg klein is (48%). Er is dus sprake van misperceptie: inwoners voelen méér dreiging dan in hun postcode bekend is. Dat kan voordelig zijn, omdat we weten dit vaak leidt tot eerder handelen.

Figuur 3: misperceptie van daadwerkelijke risico op wateroverlast

<i>Denkt dat er risico is, maar dat is o.b.v. postcode klein</i>	48%
<i>Denkt dat er géén risico is, maar dat is o.b.v. postcode wel</i>	6%

Kans op wateroverlast en gevolgen voelen nog laag

Toch is het geloof in de gevolgen en risico's van wateroverlast relatief laag: inwoners geloven niet dat hun woning op korte termijn getroffen zal worden door wateroverlast. In totaal is 27% neutraal en vindt het merendeel (65%) de kans (zeer) klein.

In totaal acht slechts 8% de kans (zeer) groot dat zij getroffen worden door wateroverlast. Het merendeel van deze kleine groep zijn inwoners die denken dat zij risico lopen doordat ze in een risicogebied wonen (7% van de 8%). Toch is ook onder deze inwoners nog 13% neutraal en acht 19% de kans zeer klein in. Bij een kleine groep creëert de gedachte dat zij in een gebied wonen waar wateroverlast kan voorkomen dus een gevoel van dreiging, maar bij een groter deel blijft dit gevoel nog uit.

Figuur 4: inschatting van de kans op wateroverlast, afhankelijk van kennis van wonen in een risicogebied

	(Ze)er kleine kans	Neutraal	(Ze)er grote kans
<i>Denken risico te lopen</i>	19%	13%	7%
<i>Denken geen risico te lopen</i>	29%	5%	0%
<i>Weten het niet</i>	17%	9%	1%
Totaal	65%	27%	8%

Als er al wateroverlast is, dan verwachten de meeste inwoners dat de schade mee zal vallen. 23% voorziet (zeer) grote schade, tegenover 63% die gemiddelde tot (zeer) kleine schade verwacht.

Ook hier zien we dat de perceptie van het wonen in een risicogebied een kleine invloed heeft op de schade-inschatting. Wie denkt dat zij in een risicogebied wonen, verwacht net iets vaker grote schade (12% ten opzichte van 6%). Wie denkt dat zij niet in een risicogebied wonen verwacht vaker kleine schade (20% ten opzichte van 9%).

Wateroverlast speelt in de (directe) omgeving, maar nog weinig in de eigen woning

Het merendeel van de inwoners heeft nog geen directe wateroverlast in de eigen woning meegemaakt. Slechts 11% heeft hier in hun eigen woning last van gehad. Wel heeft een deel wateroverlast in de tuin (10%), straat (14%) of verder weg (16%) meegemaakt. Wateroverlast is dus wel een thema waar inwoners al mee aanraking komen, maar de directe impact ervan op de woning blijft nog klein. Toch heeft de andere helft (55%) nog helemaal geen wateroverlast meegemaakt, voor hen is de realiteit van wateroverlast in de directe omgeving nog verder weg.

Figuur 5: Ervaring met wateroverlast

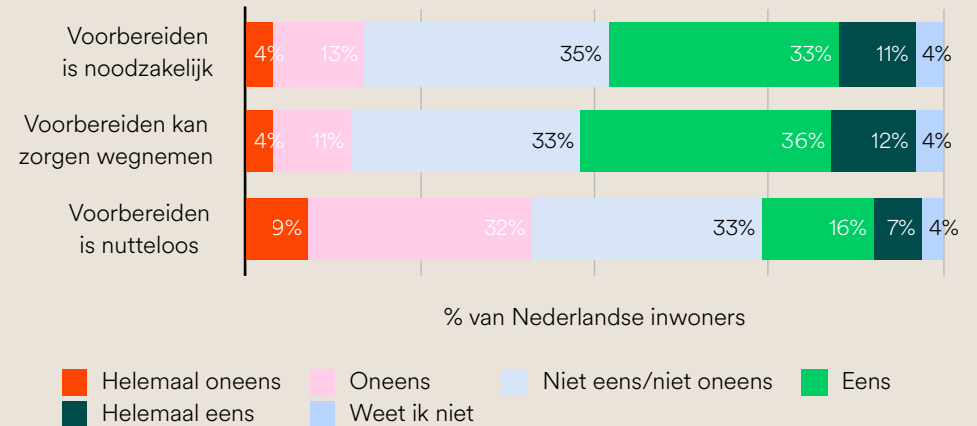

2 | Algemene houding & motivatie

Ongeveer de helft voelt noodzaak voor het treffen van voorbereidingen

Ondanks de lage mate van dreiging is er bij een relatief grote groep al draagvlak om voorbereidingen te treffen voor wateroverlast. 44% vindt het al noodzakelijk en eenzelfde percentage heeft het gevoel dat maatregelen treffen zorgen kan wegnemen (48%). Ongeveer een even grote groep—dezelfde inwoners die positief reageren op de andere stellingen—ziet ook het nut ervan in (41%).

Figuur 6: Ervaring met wateroverlast

Verder lijkt het erop dat mensen die de noodzaak voelen om zich voor te bereiden op wateroverlast, daar ook vaker het nut van inzien en eerder in actie komen. Zo blijkt uit aanvullende analyses dat 34% van de inwoners die de noodzaak inzien ook al daadwerkelijk voorbereidende maatregelen heeft getroffen—ten opzichte van 6% van de inwoners die niet geloven in de noodzaak. Dit zien we ook terug de intentie om maatregelen te treffen. Zo heeft 48% van inwoners die de noodzaak inzien de intentie om nog voorbereidende

maatregelen te treffen—ten opzichte van slechts 3% van de inwoners die niet in de noodzaak gelooft.

Tegelijkertijd is een grote groep nog niet (volledig) overtuigd van de noodzaak: 17% ziet de noodzaak ervan (helemaal) niet in. 23% vindt voorbereidingen treffen ook nutteloos en 15% gelooft er niet in dat hun zorgen minder worden wanneer zij voorbereidingen treffen. Opvallend is dat éénderde nog helemaal neutraal is over nut en noodzaak.

Vorbereidingen treffen draagt gevoelsmatig weinig bij aan de invloed op wateroverlast

Het geloof dat het nemen van voorbereidende maatregelen ook het risico op wateroverlast verlaagt (ook wel: de *response-efficacy*), is laag. Ongeveer 62% geeft aan dat het treffen van voorbereidingen weinig bijdraagt aan hun invloed op wateroverlast. Slechts 9% gelooft er wel in. Opmerkelijk is dat dit haaks staat op de grotere groep die wél gelooft in het nut en de noodzaak van de voorbereidende maatregelen die wij hebben meegegeven in de vragenlijst. Het wekt de suggestie dat het treffen van maatregelen deels noodzakelijk en nuttig wordt geacht, maar dat maatregelen nemen alléén niet als voldoende voelt om wateroverlast te voorkomen.

Je voorbereiden op wateroverlast is zowel eigen verantwoordelijkheid als die van de overheid

Iets meer dan de helft van de respondenten ziet het treffen van voorbereidende maatregelen voor wateroverlast als de eigen verantwoordelijkheid (54%). Een even groot deel ziet het ook als de verantwoordelijkheid van de overheid (51%). Het gaat hier niet per se om dezelfde inwoners. Slechts een klein deel vindt het niet de eigen verantwoordelijkheid (9%). Ook vindt een klein deel het (helemaal) niet de verantwoordelijkheid van de overheid (11%). Een grote groep vindt er ook weinig van (35% & 36% respectievelijk).

3 | Algemene afwegingen

Impliciete en expliciete beslissingen

Maar welke afwegingen spelen nu echt een rol bij de beslissing om wel of geen voorbereidende maatregelen te treffen voor wateroverlast? Hoe wegen inwoners verschillende gedragsfactoren tegen elkaar af? Welke factoren wegen zwaarder mee en welke minder zwaar?

In dit onderzoek hebben we deze afwegingen op twee manieren blootgelegd:

- **Expliciet:** we hebben respondenten direct gevraagd welke afwegingen zij maken. Welke afwegingen wegen volgens hen zwaar mee? En welke minder zwaar? Ook hebben we hen gevraagd om een 'top drie' te maken: welke drie gedragsfactoren zijn bepalend in hun beslissing om zich wel of niet voor te bereiden op wateroverlast. Hiermee leggen we de bewuste gedachtepatronen van inwoners bloot.
- **Impliciet:** met behulp van statische analyses bekijken we de relatie tussen de 'als belangrijk aangegeven' gedragsfactoren en het doelgedrag: je voorbereiden op wateroverlast. Welke gedragsfactoren hebben statistisch gezien impact? Welke minder? Hiermee leggen we de meer onbewuste gedachtepatronen bloot.

In beide analyses zien we een belangrijk patroon: dezelfde inzichten komen zowel expliciet als impliciet naar voren.

Dat maakt die afwegingen des te belangrijker om op in te spelen met interventies of communicatie omdat we hiermee zowel bewust als onbewust inwoners kunnen aanspreken en activeren naar voorbereidend gedrag voor wateroverlast.

Kosten en risico in top 3 expliciete afwegingen

Als we inwoners expliciet vragen om een top drie samen te stellen van wat het zwaarst meeweegt om wel of geen voorbereidingen te treffen voor wateroverlast, blijken de kosten toch het belangrijkste (38%). Zij schatten ook in dat kennis van het risico dat zij lopen op wateroverlast hen kan aanzetten om in actie te komen (32%), net zoals kennis van hoe erg de gevolgen zijn (26%). Ook zien dat de gemeente ook iets doet (26%), voelt belangrijk voor inwoners.

Figuur 5: Belangrijkste afwegingen die meespelen om voor te bereiden op wateroverlast

Meest invloedrijke impliciete afwegingen

Naast de expliciete vraag welke factoren mensen zeggen mee te wegen, willen we ook beter begrijpen welke onbewuste factoren daadwerkelijk samenhangen met gedrag. Daarom hebben wij uitgevraagd of inwoners nu al maatregelen hebben genomen of dat nog niet hebben gedaan. Vervolgens analyseerden we welke gedragsfactoren het sterkst gerelateerd zijn aan het wel of niet treffen van maatregelen. Met deze aanpak komen we dichterbij daadwerkelijk gedrag dan wanneer we mensen alleen vragen wat zij hypothetisch belangrijk vinden in hun afwegingen.

Op de volgende pagina staat een overzicht van alle getoetste afwegingen.

De factoren met een **groene rand** hebben directe significante relatie met het doelgedrag ($p < 0.05$). Hierbij geldt dat deze relaties geen uitsluitel geven over causaliteit: sommige factoren kunnen ook sterker worden nadat maatregelen zijn genomen, doordat inwoners de voordelen ervan zijn gaan ervaren. Desondanks bieden deze factoren waardevolle handvatten om communicatie en interventies op te richten, juist omdat zij verbonden zijn met daadwerkelijk gedrag. De factoren met een **rode rand** hebben geen directe significante relatie met het nemen van maatregelen.

De significante gedragsfactoren zijn gerangschikt van meest naar minst sterke relatie op het gedrag. De B-waarde geeft aan hoe groot die invloed is: hoe hoger deze waarde, hoe groter de invloed van de gedragsfactor. En dus: hoe belangrijker. Significante gedragsfactoren lichten we één voor één verder toe aan de hand van de onderzoeksresultaten.

SIGNIFICANTE FACTOREN ¹

B = 1,72

Ervaring met wateroverlast

Heb je in de afgelopen 10 jaar te maken gehad met wateroverlast in of direct rondom je woning?

B = 1,0

Risicokennis

Weet jij of jouw woning in een gebied ligt waar risico is op wateroverlast?

B = 0,43

Ervaren kwetsbaarheid

Hoe groot acht jij de kans dat jouw woning in de komende vijf jaar wordt getroffen door wateroverlast?

B = 0,37

Tijdsinvestering

De tijd die nodig is om de maatregel uit te voeren

B = -0,26

Verwachte kosten*

Als men zwaar vindt wegen: de kosten van maatregelen

NIET SIGNIFICANTE FACTOREN ¹

Uitzoektijd

De tijd die nodig is om uit te zoeken wat nodig is

Esthetiek

Veranderingen in hoe mijn woning eruitziet

Moeite

De moeite die nodig is om maatregelen te nemen

Vertrouwen in nationale overheid

Dat de landelijke overheid ook maatregelen neemt

Zelfeffectiviteit

Dat ik weet welke maatregelen ik kan nemen en hoe ik dat moet aanpakken

Vertrouwen in gemeente

Dat de gemeente ook maatregelen neemt

Maatregel effectiviteit

Dat maatregelen de kans en gevolgen van wateroverlast verkleinen

Sociale norm: burens

Dat mijn burens maatregelen nemen

Subjectieve kwetsbaarheid

De kans dat ik wateroverlast krijg in mijn woning

Sociale steun

Dat ik maatregelen samen met de buurt kan nemen

Subjectieve ernst

Hoe erg de gevolgen van wateroverlast zijn

Eerdere ervaringen

Eerdere ervaringen met wateroverlast

Sociale norm: huishouden

Dat de mensen met wie ik samenwoon het belangrijk vinden dat we maatregelen nemen

¹Adj. R² (sterkte van het model) = 0.34 **20**

De donkergroen gemarkeerde factoren hebben significante relatie met het doelgedrag ($p < 0.05$)

Gedragfactoren met een * zijn marginaal significant ($p < 0.10$)

POSITIEVE FACTOREN

We zien vier factoren duidelijk *positief* samenhangen met het nemen van maatregelen tegen wateroverlast. Ze zetten bewoners aan tot actie. Deze factoren zijn niet allemaal even sterk, maar samen laten ze zien dat mensen vooral in actie komen wanneer maatregelen *persoonlijk, concreet en goed uitvoerbaar* voelen.

Het sterkst: eerdere ervaring met wateroverlast

Eerdere ervaring met wateroverlast blijkt de belangrijkste factor te zijn in het nemen van maatregelen. Inwoners die wateroverlast direct in of rondom hun woning hebben meegemaakt (11%), nemen duidelijk vaker maatregelen dan inwoners zonder deze ervaring (89%). Dit laat zien dat een nabije eigen ervaring het risico niet alleen zichtbaar maakt, maar ook urgenter. De mogelijke gevolgen worden concreet en voelbaar, waardoor mensen minder makkelijk kunnen wegkijken en sneller in actie komen.

Een nabije ervaring werkt daarmee als een sterke aanjager van gedrag. Het effect is groter dan dat van risicokennis of algemene ideeën over risico's, wat laat zien dat zelf meegemaakte situaties een sterke rol spelen in het in beweging brengen van mensen om maatregelen te nemen.

Risicokennis over de eigen woning

Kennis over het risico op wateroverlast bij de eigen woning is de tweede belangrijke factor die samenhangt met het nemen van maatregelen. Inwoners die weten of denken dat hun woning in een risicogebied ligt (37%), hebben een grotere kans om maatregelen te nemen dan inwoners die dit niet weten (33%). Daarbij maakt het niet uit of die inschatting helemaal klopt; het gaat erom dat mensen het gevoel hebben dat het risico op hén van toepassing is. Het gaat hier dus eerder om een gevoel van dreiging dan om échte feitelijke kennis.

Deze uitkomst laat tevens zien dat persoonlijk relevante informatie belangrijker is dan algemene informatie over wateroverlast. Zodra mensen het risico koppelen aan hun eigen woning, wordt het probleem concreet en relevant. Zonder dit besef blijft wateroverlast voor veel inwoners een abstract probleem waar zij zichzelf niet direct bij betrekken, en komt actie minder snel op gang.

Ervaren kwetsbaarheid

Het gevoel van kwetsbaarheid speelt ook een duidelijke rol. Inwoners die denken dat hun woning in de *komende jaren* (zeer) hoge kans heeft op wateroverlast (8%), hebben al vaker maatregelen genomen dan inwoners die die kans als (zeer) laag inschatten (65%). 8% lijkt een klein percentage maar het verschil is wel statistisch significant. Daarom mogen we zeker stellen dat de ervaren kwetsbaarheid invloed heeft op het nemen van maatregelen. Dit laat zien dat niet alleen kennis over risico's belangrijk is, maar vooral het persoonlijke gevoel dat het risico hen kan raken. Voor mensen die zichzelf als kwetsbaar zien, is de kans groter dat zij al maatregelen hebben genomen.

Tijdsinvestering

Tot slot blijkt dat de tijdsinvestering van invloed is, zij het in mindere mate dan ervaring, kennis en kwetsbaarheid. Hoe minder tijd de uitvoering van maatregelen kost, hoe eerder men overgaat tot actie. 53% van de inwoners geeft aan dat deze factor (zeer) zwaar meeweegt in hun beslissing om wel of geen maatregelen te treffen. Dit blijkt dus expliciet én impliciet een belangrijke gedragsfactor voor het nemen van maatregelen. Het is mogelijk dat deze inwoners al concreter in hun denkproces zitten richting actie, waardoor deze overwegingen positief relateren aan het uitvoeren van maatregelen.

NEGATIEVE FACTOREN

Naast factoren die gedrag stimuleren, zien we ook een belangrijke belemmerende afweging: de *kosteninvestering* blijkt relevant voor het al dan niet nemen van maatregelen tegen wateroverlast.

Kostenperceptie fungeert hierbij niet als een drijfveer, maar als een drempel die gedrag kan afremmen.

Verwachte kosten

De verwachte kosten van maatregelen hangen negatief samen met het nemen van actie. Inwoners die denken dat maatregelen veel geld kosten, nemen minder vaak maatregelen, ongeacht of die inschatting klopt. 64% geeft aan dat deze kosten (zeer) zwaar meewegen in hun beslissing om wel of geen maatregelen te nemen. Deze analyse toont aan dat het hier niet alleen gaat om een expliciete afweging, maar dit ook impliciet sterk samenhangt met de stap naar het nemen van voorbereidende maatregelen op wateroverlast.

Dit laat zien dat financiële drempels en onduidelijkheid over kosten mensen kunnen tegenhouden om in actie te komen, zelfs wanneer zij zich bewust zijn van de risico's. Hoe sterker iemand verwacht dat maatregelen (veel) geld kosten, hoe kleiner de kans wordt dat diegene daadwerkelijk in actie komt.

ONDERZOEKSVRAAG 2 | INTENTIE TOT MAATREGELEN

Welke *specifieke maatregelen* zijn inwoners wel en niet bereid om te nemen?

INTENTIE TOT MAATREGELLEN

In dit hoofdstuk verschuift de aandacht van denken naar doen. We kijken naar de stap van intentie naar actie: welke specifieke maatregelen voelen logisch en haalbaar, en bij welke maatregelen ontstaat juist weerstand of twijfel? Niet alles wat effectief is, voelt ook meteen uitvoerbaar, en andersom.

We verkennen hoe inwoners specifieke maatregelen afwegen. Zodra het concreet wordt: past het bij hun situatie, huis, tijd en portemonnee? Wanneer voelt een maatregel als een kleine, realistische ingreep, en wanneer als een te grote stap?

1 | Gedrag & intentie

In de vragenlijst hebben we voor een breed palet aan voorbereidende maatregelen uitgevraagd of inwoners deze maatregelen al hebben getroffen (het huidige gedrag) of binnen één jaar van plan zijn om deze maatregelen te nemen (de intentie).

Zie een visualisatie van de resultaten op volgende pagina (p. 25 - figuur 8).

Multi-inzetbare maatregelen populairder dan wateroverlast-specifieke maatregelen

Maatregelen die het meest getroffen worden door inwoners, zijn het in huis halen van een noodpakket (19%)—mogelijk ook door de recente ‘Denk Vooruit’ campagne die de aanschaf van noodpakketten heeft gestimuleerd—het vergroenen van de tuin (18%) en het opvangen van water in de tuin (13%).

De populaire maatregelen lijken niet direct gerelateerd aan wateroverlast, maar lijken meer multi-inzetbaar: het in huis halen van een noodpakket is niet alleen nodig om voorbereid te zijn op wateroverlast, maar ook op andere natuurrampen, dreigende oorlog of grootschalige storingen. En het vergroenen

of het opvangen van water in de tuin, kan ook vanuit esthetiek- of duurzaamheidsoverwegingen gedaan zijn. Wateroverlast-specifieke maatregelen, zoals het aanschaffen van zandzakken (4%) of het plaatsen van waterkerende schotten (2%), lijken minder populair. Mogelijk heeft dit ermee te maken dat ze maar één doel dienen en hierdoor minder multi-inzetbaar zijn. Dit is echter niet onderzocht in de vragenlijst en blijft daardoor speculatief.

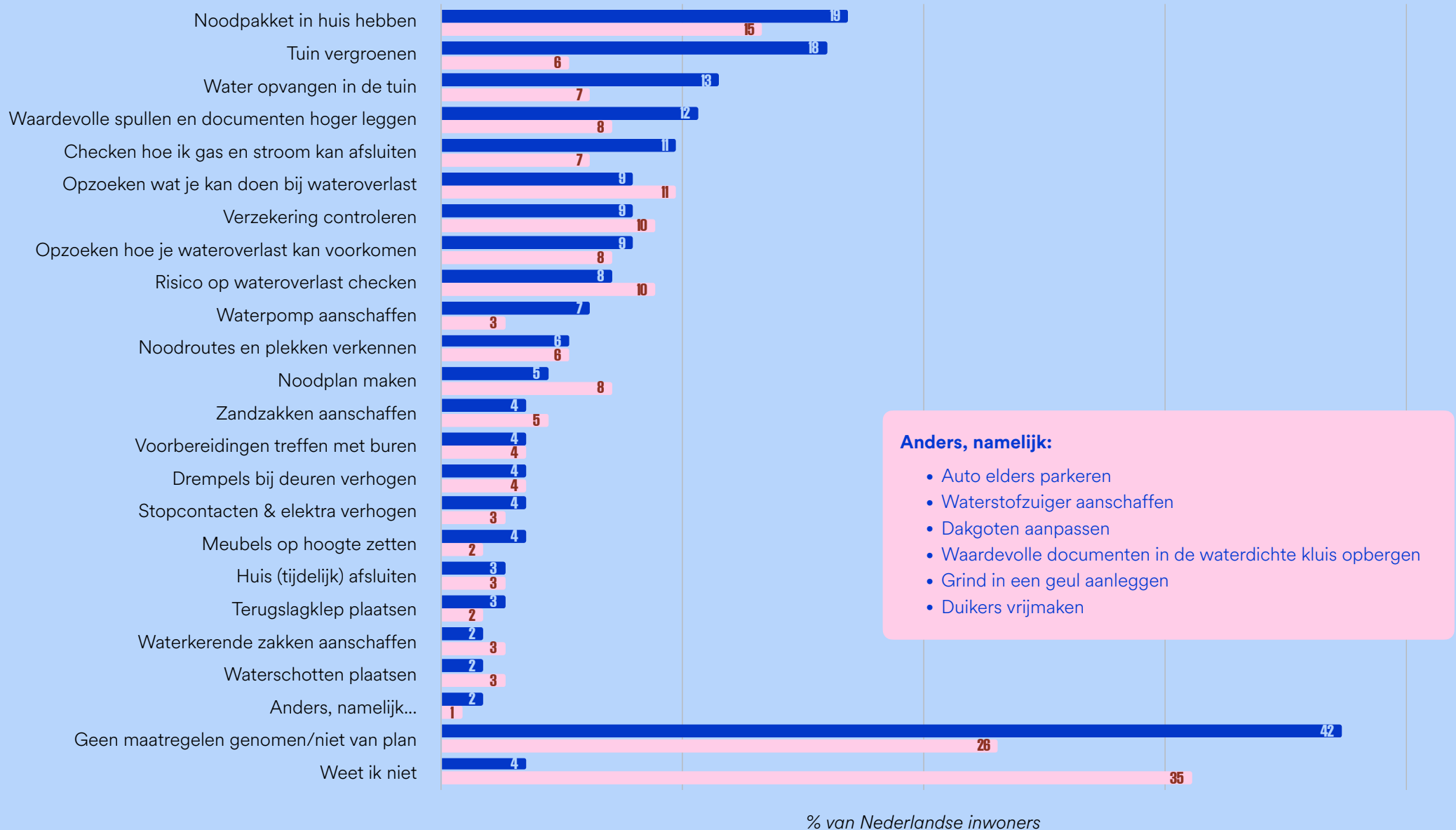
42% heeft nog geen maatregelen genomen, 49% heeft wel plannen om dit binnenkort te doen

Toch heeft bijna de helft van de Nederlandse inwoners nog helemaal geen voorbereidende maatregelen voor wateroverlast getroffen (42%). Zo'n 49% heeft de intentie om binnen één jaar nog (extra) voorbereidende maatregelen te nemen. Maatregelen die hierbij populair zijn, zijn vooral het aanschaffen van een noodpakket (15%), het opzoeken wat je kan doen bij wateroverlast (11%), het checken van je risico op wateroverlast (10%) en het controleren van de verzekering (10%).

Een derde heeft nog onzekere plannen voor de toekomst

Toch geeft meer dan een derde van de Nederlandse inwoners aan dat ze niet weten of ze dit jaar nog voorbereidende maatregelen voor wateroverlast gaan nemen (35%). Hierbij voelen we onzekerheid: over welke maatregelen ze moeten nemen, wat ze gaan doen en wanneer, maar misschien ook wel: welke maatregelen voor hen de juiste zijn. Die onzekerheid kan uitmonden in *inertia*: doordat ze geen duidelijk plan hebben en niet weten wat ze willen, blijven ze passief.

Figuur 8: Huidig gedrag & intentie

Anders, namelijk:

- Auto elders parkeren
- Waterstofzuiger aanschaffen
- Dakgoten aanpassen
- Waardevolle documenten in de waterdichte kluis opbergen
- Grind in een geul aanleggen
- Duikers vrijmaken

■ Huidig gedrag: heb je al één of meerdere van deze maatregelen uitgevoerd om je voor te bereiden op wateroverlast?
 ■ Intentie: ben je dit jaar van plan om één of meerdere van deze maatregelen uit te voeren om je voor te bereiden op wateroverlast?

2 | Specifieke maatregelen

Vanuit de eerdere doelgedrag-fase (zie p. 9) hebben we—op basis van een uitgebreide inhoudelijke analyse in de literatuur, met experts en vanuit expertise van het kernteam—een viertal kansrijke voorbereidende maatregelen voor wateroverlast gedefinieerd. Hoe kijken inwoners specifiek naar elke maatregel? Wat maakt de maatregel aantrekkelijk? Wat belemmert men nog om deze maatregel uit te voeren? En wat hebben inwoners nodig om sneller over te gaan tot actie? Deze vragen beantwoorden we per maatregel.

De maatregelen die in deze sectie aan bod komen:

- Risico op wateroverlast checken met de risicocheck
- Kijken welke maatregelen je kan nemen bij wateroverlast met de maatregelkaart
- Water(kerende)zakken aanschaffen
- Spullen op hoogte zetten bij (acute) dreiging op wateroverlast

Maatregelen in de vragenlijst

Maar hoe vraag je zo iets realistisch uit in een kwantitatieve vragenlijst? Niet iedereen heeft namelijk dezelfde kennis van wateroverlast en van de specifieke maatregelen. Daarnaast is het beoordelen van een maatregel sowieso onrealistisch als we niet uitleggen wat de maatregel precies doet, hoe het werkt, welke gedrags- en kosteninvestering het vergt en hoe het eruit ziet. We hebben elke maatregel daarom éérst toegelicht met een introductietekst en een visueel voorbeeld, opgebouwd vanuit bovengenoemde principes. Respondenten konden deze toelichting eerst doorlezen en bekijken, voordat we hen vroegen om de maatregel te beoordelen.

Om de lengte van de vragenlijst te beperken kreeg iedere respondent twee van de vier maatregelen te zien. De maatregelen zijn gerandomiseerd voorgelegd en alleen voorgelegd aan diegenen met een relevante woonsituatie.

In deze sectie hebben we het expliciet over specifieke afwegingen die inwoners maken bij het nemen van een voorbereidende maatregel. Afhankelijk van de maatregel kunnen namelijk andere afwegingen een prominente rol spelen of belangrijk zijn.

Deze inzichten zijn vooral relevant voor het vormgeven van gerichte communicatie over zeer specifieke maatregelen.

Figuur 9: bereidheid tot het nemen van de maatregelen na het lezen van de introductietekst

	zsm	Binnen drie mnd.	Binnen een jaar	Bij meer risico	Niet
<i>Risico checken</i>	20%	11%	10%	25%	16%
<i>Maatregelkaart bekijken</i>	9%	11%	13%	34%	15%
<i>Waterkerende zakken aanschaffen</i>	3%	7%	10%	38%	28%
<i>Spullen op hoogte zetten</i>	8%	9%	12%	37%	16%

1. RISICOHECK UITVOEREN

Bereidheid tot nemen maatregel

- 20% zo snel mogelijk (binnen één maand)
- 41% bereid binnen dit jaar
- 25% pas wanneer het risico of de waarschuwingen toenemen
- 16% waarschijnlijk niet

Meest helpende gedragsfactoren

GEMAK	GEMAK	GEMAK	GEMAK
Eenvoudig zelf te doen	Vraagt weinig moeite	Geen kosten	Kost weinig tijd

Meest belemmerende gedragsfactoren

WEERSTAND	GEMAK	NORMEN	NORMEN
Mijn kans op overlast is laag	Geen of weinig ervaring mee	Ik hoor niks van de gemeente	Ik hoor niks van de overheid

Gewenste hulpmiddelen

GEMAK	GEMAK	GEMAK	GEMAK
Duidelijk stappenplan	Inschatting van de kosten	Persoonlijk advies	Hulp bij uitvoering

Inwoners staan positief tegenover de risicocheck

De handelingsbereidheid voor de risicocheck is hoog. 20% van de inwoners is bereid om zo snel mogelijk (binnen één maand) hun risico op wateroverlast te checken. Dat is beduidend meer dan de andere drie maatregelen, waar niet meer dan 10% verwacht om die maatregel op korte termijn te nemen. Een kwart van de inwoners wacht nog af tot waarschuwingen toenemen, maar dit percentage is hier wel het laagst van de vier getoetste maatregelen.

Risicocheck populair door laagdrempeligheid

De risicocheck scoort hoog op gemak: een derde van de inwoners die heeft aangegeven dat zij de risicocheck binnen een jaar willen uitvoeren vindt het prettig dat de risicocheck eenvoudig zelf uit te voeren is (36%), het vraagt weinig moeite (29%), en er zijn geen kosten (28%) en weinig tijd aan verbonden (27%). Dat maakt de risicocheck zeer laagdrempelig om uit te voeren.

Scepsis en de rol van autoriteiten houden inwoners tegen

Scepsis speelt een grote rol bij twijfelachtige of afwijzende inwoners: zij schatten de kans op wateroverlast laag in (38%) en komen niet in actie omdat zij wateroverlast nog niet zelf hebben ervaren (29%). Ook zien we dat de huidige rol van gemeenten (18%) en de landelijke overheid (17%) inwoners nog niet activeert. Informatie vanuit deze autoriteitsorganisaties kan een belangrijke prikkel vormen om in actie te komen, omdat het mogelijk ook de noodzaak van voorbereiding op wateroverlast benadrukt.

Informatie en ondersteuning zijn gewenste hulpmiddelen

Hulpmiddelen kunnen inwoners helpen om sneller de stap naar gedrag te zetten. Zij hebben vooral behoefte aan informatie: een duidelijk stappenplan (33%), en ondersteuning, zoals: persoonlijk advies (24%) en hulp bij uitvoering (21%). Interessant is dat bijna een derde vraagt om een inschatting van de kosten (31%), het is dus nog onduidelijk of een risicocheck gratis kan gebeuren of niet. De gedachte dat men moet betalen, vormt een mentale drempel.

2. MAATREGELKAART BEKIJKEN

Bereidheid tot nemen maatregel

- 9% zo snel mogelijk (binnen één maand)
- 31% bereid binnen dit jaar
- 34% pas wanneer de waarschuwingen of het risico toenemen
- 15% waarschijnlijk niet

Meest helpende gedragsfactoren

GEMAK	GEMAK	GEMAK	MOTIVATIE
Eenvoudig zelf te doen	Kost weinig tijd	Kost weinig moeite	Gevolgen kunnen ernstig zijn

Meest belemmerende gedragsfactoren

WEERSTAND	WEERSTAND	NORMEN	NORMEN
Mijn kans op overlast is laag	Geen of weinig ervaring mee	Ik hoor niks van de gemeente	Ik hoor niks van de overheid

Gewenste hulpmiddelen

GEMAK	GEMAK	GEMAK	GEMAK
Duidelijk stappenplan	Inschatting van de kosten	Persoonlijk advies	Hulp bij uitvoering

Slechts 9% wil direct de maatregelkaart bekijken

Er zijn gemengde gevoelens ten opzichte van het bekijken van de maatregelkaart. Slechts 9% neemt deze maatregel zo snel mogelijk. In totaal geeft wel bijna een derde aan dat zij dit binnen nu en één jaar willen doen (31%). Toch zit ook een groot deel in de weerstand. 15% doet dit waarschijnlijk helemaal niet. 34% bekijkt de maatregelkaart pas als er meer risico is of waarschuwingen zijn. Dit is beduidend meer dan bij de de risico-check.

Maatregelkaart scoort hoog op gemak en response-efficacy

De maatregelkaart bekijken voelt makkelijk: het makkelijk zelf kunnen doen (8%), weinig tijd (8%) en moeite (8%) en dat het geen kosten met zich meebrengt (5%) spreekt aan. Dit komt nauw overeen met de resultaten voor de risicocheck, waarschijnlijk omdat de gedragsinvestering laag is. Daarnaast verhoogt het *response-efficacy*: de maatregelkaart helpt bij het beseft dat de gevolgen van wateroverlast ernstig kunnen zijn (8%) en geeft zekerheid dat men die gevolgen kan verkleinen (6%).

Ook hier houden scepsis en autoriteit gedrag tegen

Twijfelaars en inwoners die deze maatregel afwijzen, geven aan dat zij nog het meest belemmerd worden door scepsis: 6% wordt tegengehouden doordat zij de kans die zij lopen op wateroverlast nog laag inschatten en 3% heeft nog geen wateroverlast meegemaakt en komt daardoor niet in actie. Ook hier geldt dat zij eerst kijken naar autoritaire overheidsinstanties. Zolang zij niks horen van de gemeente (2%) of de landelijke overheid (2%) wachten ze af. De percentages zijn klein: het merendeel heeft géén van de voorgelegde belemmeringen aangevinkt. Dat duidt erop dat er mogelijk nog andere belemmeringen spelen die we in dit onderzoek niet hebben uitgevraagd.

Informatie en ondersteuning ook hier gewenst

Ook hier is informatie, zoals een duidelijk stappenplan (22%) en een inschatting van de kosten (15%), ondersteuning, zoals persoonlijk advies (18%) en hulp bij uitvoering (16%) gewenste hulpmiddelen. Deze uitkomsten komen sterk overeen met de uitkomsten van de risicocheck. Ook hier geldt dat er aannames gedaan worden dat de maatregelkaart geld kan kosten.

3. WATERKERENDE ZAKKEN AANSCHAFFEN

Bereidheid tot nemen maatregel

- 3% zo snel mogelijk (binnen één maand)
- 20% bereid binnen dit jaar
- 38% pas wanneer de waarschuwingen of het risico toenemen
- 28% waarschijnlijk niet

Meest helpende gedragsfactoren

GEMAK	GEMAK	MOTIVATIE	MOTIVATIE
Eenvoudig zelf te doen	Kost weinig moeite	Gevolgen kunnen ernstig zijn	Het verkleint de gevolgen

Meest belemmerende gedragsfactoren

WEERSTAND	WEERSTAND	GEMAK	WEERSTAND
Mijn kans op overlast is laag	Geen of weinig ervaring mee	Kosten zijn te hoog	Twijfel of het helpt

Gewenste hulpmiddelen

GEMAK	GEMAK	GEMAK
Inschatting van de kosten	Persoonlijk advies	Duidelijk stappenplan

Bereidheid voor waterkerende zakken veruit het laagst

Van de vier maatregelen is de bereidheid voor deze maatregel het laagst. Slechts 3% geeft aan dat zo snel mogelijk te doen. Een vijfde neemt zich binnen nu en één jaar voor om de zakken aan te schaffen. Van deze vier maatregelen is die bereidheid veruit het laagst. 38% van de Nederlandse inwoners wacht tot de waarschuwingen of het risico op wateroverlast (merkbaar) toeneemt. Bijna een derde (28%) geeft aan dat zij de zakken waarschijnlijk niet aan zullen schaffen. Dat is een merkbaar hogere afwijzing dan bij de andere maatregelen.

Wie het gemak en nut voelt, is positiever over waterkerende zakken

Voor de kleine groep inwoners die bereid is om waterkerende zakken aan te schaffen, komt dat vooral door de eenvoud en het geloof in het nut ervan. Waterkerende zakken zijn makkelijk zelf te installeren (24%), ze vragen weinig moeite (20%) en de tijd die het kost om uit te zoeken wat ervoor nodig is, is acceptabel (18%). Wie inziet dat de gevolgen van wateroverlast ernstig kunnen zijn (19%) én inziet dat waterkerende zakken die gevolgen kunnen verkleinen (19%)—en daarmee dus nuttig zijn—staat ervoor open om ze aan te schaffen.

Lage risicoperceptie en response-efficacy creëren afhakers

De grootste belemmering is dat men nog weinig reden ziet: de kans op wateroverlast wordt door een groot deel als laag ingeschat (38%) en zolang er geen of weinig ervaring is met wateroverlast, blijft een kwart van de inwoners passief (25%). We zien een patroon: bij alle maatregelen is de risicoperceptie een duidelijke belemmering. Naast de risicoperceptie vormt ook de investering een duidelijke belemmering. 24% vindt de kosten te hoog, waarschijnlijk ook omdat er twijfels zijn over de response-efficacy: 16% weet niet of ze de gevolgen echt verkleinen. Hierdoor zal de investering het waarschijnlijk (nog) niet genoeg waard voelen.

Gemaksinterventies trekken twijfelaars over de streep

Voor de waterkerende zakken geldt dat een inschatting van de kosten (35%) de belangrijkste informatie is om inwoners sneller over de streep te trekken. Daarna volgt persoonlijk advies (29%) en een duidelijk stappenplan (27%). Hulp bij uitvoering blijkt hier minder relevant, mogelijk ook omdat de waterkerende zakken vrij eenvoudig in gebruik zijn.

4. SPULLEN OP HOOGTE ZETTEN

Bereidheid tot nemen maatregel

- 8% zo snel mogelijk (binnen één maand)
- 29% bereid binnen dit jaar
- 37% pas wanneer de waarschuwingen of het risico toenemen
- 16% waarschijnlijk niet

Meest helpende gedragsfactoren

GEMAK	GEMAK	MOTIVATIE	GEMAK
Eenvoudig zelf doen	Kost weinig tijd	Gevolgen kunnen ernstig zijn	Kost weinig moeite

Meest belemmerende gedragsfactoren

WEERSTAND	WEERSTAND	NORMEN	NORMEN
Mijn kans op overlast is laag	Geen of weinig ervaring mee	Ik hoor niks van de gemeente	Ik hoor niks van de overheid

Gewenste hulpmiddelen

GEMAK	GEMAK	GEMAK
Duidelijk stappenplan	Persoonlijk advies	Inschatting van de kosten

Bereidheid voor het op hoogte zetten van spullen is relatief laag

Spullen op hoogte zetten wordt, net zoals het aanschaffen van waterkerende zakken, door een kleinere groep als positief ervaren. 8% van de Nederlandse inwoners geeft aan dat zij dit zo snel mogelijk doen. De bereidheid is hoger dan voor het aanschaffen van waterkerende zakken, maar beduidend lager dan voor de risicocheck en de maatregelkaart. 37% van de inwoners houdt spullen op hoogte zetten nog af tot er meer waarschuwingen of (merkbaar) risico is. 16% zegt het waarschijnlijk helemaal niet te gaan doen.

Gemak ook bij spullen op hoogte zetten essentieel

Voor de kleine groep die bereid is om spullen op hoogte te zetten is gemak ook hier de sleutel. Wie de eenvoud (8%), de lage tijdsinvestering (7%) en lage moeite (6%) inziet, zet eerder spullen op hoogte. Wie inziet dat de gevolgen ernstig kunnen zijn (7%), vindt spullen op hoogte zetten ook interessant. Ook hier gaat het om een kleine groep, het kan dus zijn dat er nog andere gedragsfactoren een rol spelen die we in dit onderzoek niet hebben uitgevraagd. Deze helpende gedragsfactoren liggen op één lijn met de andere maatregelen. Dat verklaart waarom er voor de maatregelen 'waterkerende zakken aanschaffen' en 'spullen op hoogte zetten' minder bereidheid is. Deze maatregelen vragen namelijk een zwaardere gedragsinvestering (aanschaffen/iets tillen of verplaatsen) dan bij de risicocheck & maatregelen bekijken (iets opzoeken/bekijken). Het ervaren gemak wordt bij deze maatregelen nog minder ingezien, waardoor de drempel waarschijnlijk hoger aanvoelt.

Lage risicoperceptie houdt inwoners nog passief

Ook hier zien we dat de grootste belemmering is dat men inschat dat de kans op wateroverlast laag is (31%) en de ervaring met wateroverlast nog laag is (16%). Ook hier kijkt men weer naar autoriteiten, zoals de gemeente (11%) of de overheid (9%), die hier eerst meer over moeten communiceren voordat inwoners zelf bereid zijn om in actie te komen.

Ook hier weer behoefte aan informatie en advies

Informatie, zoals een duidelijk stappenplan (23%) en een (concrete) inschatting van de kosten (20%), zijn ook hier gewenste hulpmiddelen. Persoonlijk advies (21%) kan ook nog helpen om een beslissing te nemen.

ONDERZOEKSVRAAG 3 | AFZENDERSCHAP

Hoe kijken inwoners naar *afzenderschap* bij communicatie over wateroverlast?

AFZENDERSCHAP

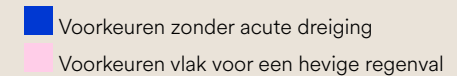
In dit hoofdstuk draait het om de vraag wie inwoners vertrouwen als het gaat om communicatie over wateroverlast. We kijken via welke partijen inwoners het liefst informatie ontvangen, en hoe deze voorkeuren verschillen tussen situaties zonder directe dreiging en momenten waarop acute wateroverlast wordt verwacht. Dit vormt een belangrijke basis voor effectieve communicatie- en middeleninzet bij het vormgeven van interventies voor wateroverlast.

(Landelijke) overheid beste informatiebron voor voorbereiding op wateroverlast

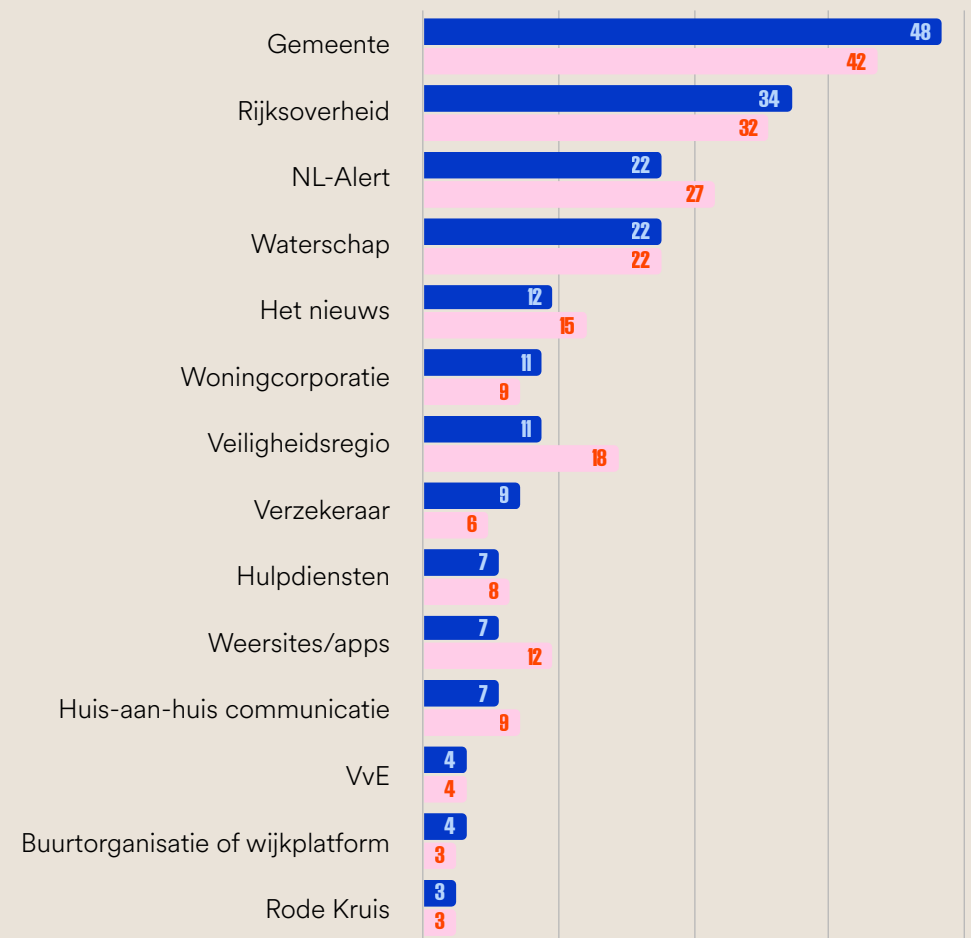
Ongeveer de helft van de Nederlandse inwoners kiest voor de gemeente als gewenste informatiebron voor voorbereiding op wateroverlast (48%). Ook de Rijksoverheid wordt veel genoemd (34%). Een nabije en lokale informatiebron wint het hierin van de landelijke overheid. Opmerkelijk is dat NL-Alerts ook hoog scoren. Zelfs bij niet-acute dreiging is er behoefte aan proactieve communicatie. Persoonlijkere bronnen, zoals VvE's (4%) of buurtorganisaties/wijkplatforms (4%), en het Rode Kruis (3%) zijn minder populair.

Bij acute dreiging (landelijke) overheid populair, maar ook veiligheidsregio's worden belangrijker

Wanneer we inwoners vragen via welke bronnen ze informatie willen ontvangen vlak voor extreme regenval verandert er relatief weinig aan de voorkeuren. Ook nu zijn informatie via gemeenten (42%) en de rijksoverheid (32%) het meest gewenst. Ook kiezen iets meer mensen voor NL-Alert (27% ten opzichte van 22% bij géén dreiging). Veiligheidsregio's worden in een acute situatie ook als belangrijker gevonden (18%), mogelijk omdat ze nauw verbonden zijn aan het optreden bij noodsituaties.

Figuur 6: Gewenste informatiebronnen voor algemene voorbereiding op wateroverlast

% van Nederlandse inwoners

ONDERZOEKSVRAAG 4 | DOELGROEPVERSCHILLEN

Welke relevante verschillen zien we *tussen doelgroepen*?

DOELGROEPVERSCHILLEN

In dit hoofdstuk brengen we nuance aan. Want inwoners vormen geen homogene groep: omstandigheden, ervaringen en mogelijkheden verschillen. Die verschillen kleuren hoe mensen risico's inschatten, wat zij haalbaar vinden en hoe zij naar hun eigen rol kijken. We laten zien hoe achtergrond, woonsituatie en andere factoren doorwerken bij inwoners in keuzes en gedrag.

Door deze verschillen zichtbaar te maken, ontstaat een rijker beeld van waar interventies nodig zijn, waar kansen liggen voor maatwerk en waarom één aanpak nooit voor iedereen werkt. Dat inzicht is cruciaal om interventies te laten aansluiten bij de leefwereld van verschillende groepen inwoners

We nemen in deze sectie doelgroepen onder de loep. Hoe kijken zij naar wateroverlast? In hoeverre ondernemen deze groepen voorbereidende maatregelen en staan zij ervoor open om dit in de toekomst te doen? Welke afwegingen spelen daarin een rol? Welke minder? En vooral: wat zijn de prangende verschillen tussen groepen. Welke groepen zijn kwetsbaarder dan anderen als het draait om wateroverlast? Ofwel door hun houding ten opzichte van wateroverlast, hun gedrag of hun (on)mogelijkheid om in actie te komen.

Criteria voor kwetsbaarheid

Er zijn veel verschillende manieren kwetsbaarheid vast te stellen. In dit onderzoek proberen we die kwetsbaarheid te vinden binnen de volgende demografische, geografische, omgeving- en sociaal-psychologische factoren:

- Geslacht
- Leeftijd
- Opleidingsniveau
- Inkomen
- Migratieachtergrond
- Huishouden
- Geografische kans op overlast (op basis van postcode*)
- Risico-aspecten aan de woning
- Fysieke mobiliteit

Leeswijzer

Om de rapportage leesbaar te houden rapporteren we enkel significante verschillen tussen doelgroepen. Als we een doelgroep of specifieke gedragsfactor niet benoemen, is dit omdat er geen significante verschillen zijn. Soms nemen we sub-groepen samen wanneer we zien dat de groepen sterk op elkaar lijken.

GESLACHT

Mannen geloven minder in het nut maar treffen wel iets meer maatregelen

Mannen hebben een **lagere kansinschatting op wateroverlast** en **weinig geloof in het nut** van verdere voorbereiding; zij komen vooral in actie als zij zelf overlast ervaren of het risico zichtbaar toeneemt, waarbij esthetische overwegingen zwaarder wegen dan gemak of sociale factoren. Mannen denken ook vaker dat zij in een gebied wonen met risico op wateroverlast en zien duidelijker voor zichzelf een verantwoordelijkheid weggelegd. Toch nemen mannen wel **iets vaker maatregelen** dan vrouwen, ook al is bij mannen het percentage genomen maatregelen ook nog relatief laag.

Vrouwen ervaren vooral onzekerheid en zien meer noodzaak

Vrouwen lijken meer op afstand te staan van het thema. Op veel vragen beantwoorden vrouwen **vaker 'weet ik niet'**. Zo weet 35% niet of zij in een gebied wonen met risico op wateroverlast, tegenover 26% van de mannen. Tegelijkertijd schatten vrouwen **de kans op wateroverlast en schade iets hoger** in en twijfelen zij minder aan **het nut** van maatregelen; zij zien voorbereiden als **noodzakelijker**. Vrouwen weten echter minder vaak wie er verantwoordelijk zou moeten zijn voor het treffen van voorbereidingen.

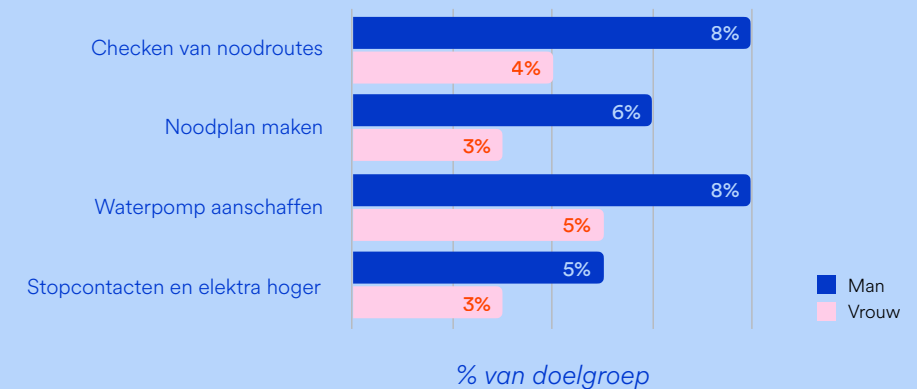
Mannen komen in actie wanneer het risico reëel wordt, vrouwen willen handelingszekerheid

Als wateroverlast voor mannen **dichtbij komt**, zij het doordat zij het **zelf ervaren** of doordat het **risico merkbaar toeneemt**, zullen zij sneller voorbereidende maatregelen treffen. Voor vrouwen zit dit hem eerder in de handelingszekerheid: de **moeite** die nodig is om een maatregel uit te voeren en weten **welke maatregelen** ze moeten nemen, en **hoe** dat moet, zijn voor hen belangrijker. Die praktische ondersteuning kan het (nu nog onzekere) geloof in eigen kunnen (zelf-effectiviteit) verhogen, wat de stap naar gedrag makkelijker maakt.

Figuur 11: Specifieke man/vrouw verschillen

	Mannen	Vrouwen
% vind het nuteloos om zich voor te bereiden op wateroverlast	27%	17%
% dat denkt in een gebied met risico op wateroverlast te wonen	41%	32%
% schat de kans klein tot zeer klein dat de woning in de komende 5 jaar wordt getroffen door wateroverlast.	63%	56%
% vind het noodzakelijk om voorbereidingen te treffen	42%	46%
% vind het de eigen verantwoordelijkheid om maatregelen te treffen	58%	51%
Esthetiek van de woning weegt zwaar mee	15%	10%
Kosten van maatregelen wegen zwaar mee	62%	67%

Figuur 12: Significante verschillen in genomen maatregelen

OPLEIDINGSNIVEAU

Lager opgeleiden ervaren minder risico dan hoog opgeleiden

Hoogopgeleiden geven vaker aan dat hun woning in een gebied ligt waar risico is op wateroverlast en **schatten de kans** op wateroverlast in de komende jaren gemiddeld **hoger in**. Lager opgeleiden geven juist vaker aan dat er **geen risico** is of dat de **kans zeer klein** is. Daarnaast zijn er verschillen in hoe ernstig men de mogelijke gevolgen van wateroverlast inschat. Hoogopgeleiden verwachten gemiddeld genomen **grotere gevolgen** als hun woning te maken krijgt met wateroverlast en geven vaker aan eerdere ervaringen te hebben gehad met wateroverlast, direct of indirect.

Hoog opgeleiden zien meer nut en noodzaak om voorbereidingen te treffen en doen dit ook vaker

Hoog opgeleiden vinden het **vaker noodzakelijk** om zich voor te bereiden op wateroverlast. Ze hebben dan ook al **vaker maatregelen genomen**. Bij lager opgeleiden is dit gevoel minder sterk aanwezig, ruim een derde is **niet van plan komend jaar maatregelen te nemen**.

Laag opgeleiden meer geactiveerd door algemene gedragsfactoren

Bij de afwegingen rondom maatregelen valt op dat voor inwoners met een lager opleidingsniveau veranderingen aan het uiterlijk of de uitstraling van de woning minder meewegen. Waarschijnlijk wegen voor hen de **algemene gedragsfactoren uit het gedragsmodel** (zie p. 15) zwaarder mee. Hoogopgeleiden wordt pas geactiveerd wanneer zij **wateroverlast ervaren**.

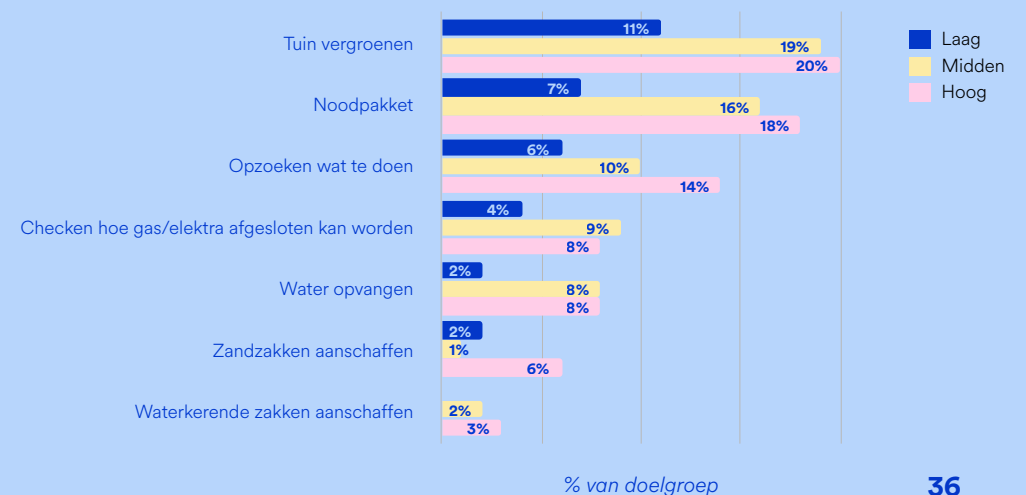
Maatregelkaart en risicocheck zijn kansrijk voor lager opgeleiden

Tot slot zijn er verschillen in het moment waarop mensen aangeven een maatregel te zouden nemen. Lager opgeleiden geven vaker aan dat zij een risicocheck of maatregelkaart relatief snel zouden gebruiken, terwijl hoger opgeleiden dit vaker naar een later moment verschuiven.

Figuur 13: Specifieke verschillen tussen opleidingsniveaus

	laag	midden	hoog
% dat maatregelen genomen heeft	50%	56%	62%
% dat denkt in een gebied met risico op wateroverlast te wonen	25%	34%	43%
% dat denkt dat de kans zeer klein is op wateroverlast	23%	26%	16%
% vind het noodzakelijk om voorbereiding te treffen	40%	41%	51%
% dat niet weet of het nuttig is om voor te bereiden	42%	33%	29%
% dat niet van plan is dit jaar maatregelen te nemen	35%	23%	24%
Ernst van de gevolgen wegen zwaar mee	56%	64%	72%
Esthetiek van de woning weegt zwaar mee	38%	46%	45%
Eerdere ervaringen wegen zwaar mee	29%	37%	46%

Figuur 14: Significante verschillen in genomen maatregelen

INKOMEN

Inwoners met een beneden/rond-modaal inkomen verwachten meer schade

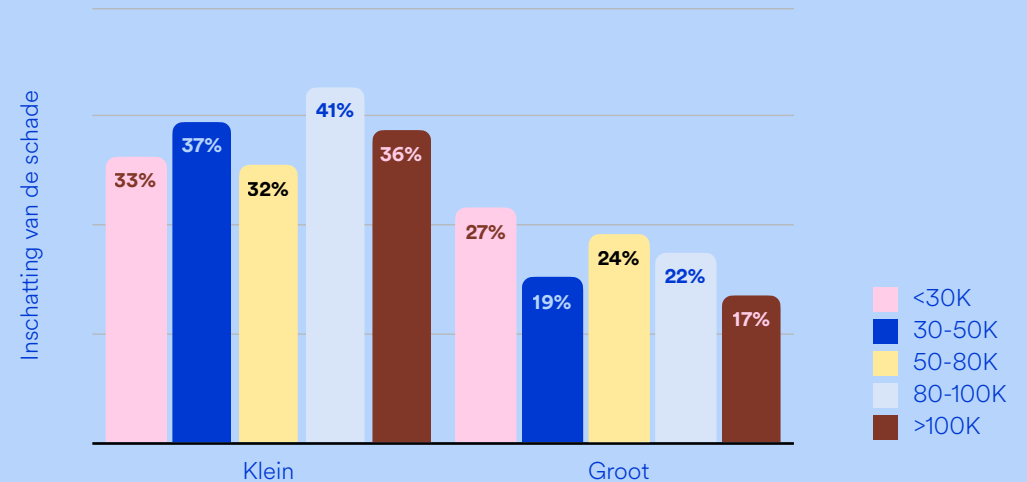
Inwoners met een beneden-modaal en rond-modaal inkomen (tot circa €50.000 per jaar) **schatten de schade door wateroverlast gemiddeld hoger in** dan inwoners met een hoog of zeer hoog inkomen. Met name in de hoogste inkomensgroep (boven €100.000) wordt de ernst van schade duidelijk lager ingeschat.

Beneden-/rond-modale inkomens ervaren meer financiële en praktische drempels dan boven-modale inkomensgroepen

De grootste verschillen zitten bij de ervaren drempels om maatregelen te nemen. Mensen met een beneden-modaal of rond-modaal inkomen **verwachten vaker dat maatregelen moeite kosten en financieel belastend zijn**. Zij schatten de kosten van maatregelen hoger in en zien deze kosten ook vaker als een belemmering. Voor communicatie en beleid betekent dit dat bij lagere inkomens vooral aandacht nodig is voor **betaalbaarheid en haalbaarheid**.

Bij mensen met een boven-modaal tot hoog inkomen (vanaf circa €50.000) **spelen deze drempels duidelijk minder**. Zij verwachten minder problemen bij het uitvoeren van maatregelen en ervaren kosten minder sterk als een belemmering. Dit betekent niet dat zij maatregelen vanzelfsprekend nemen, maar wel dat **financiële en praktische drempels** voor hen **minder zwaar wegen**.

Figuur 15: verschillen in inschatting van de schade door wateroverlast

Figuur 16: Specifieke verschillen tussen inkomensklassen

	<30K	30-50K	50-80K	80-100K	>100K
Kosten van maatregelen wegen zwaar mee	69%	61%	68%	57%	44%
Moeite weegt zwaar mee	57%	56%	56%	58%	48%

LEEFTIJD

Ouderen (55+) hebben een lagere risicoperceptie dan jongvolwassenen

Jongere volwassenen (18–34 jaar) **schatten de kans op wateroverlast** en de **mogelijke schade** gemiddeld **hoger in** dan oudere leeftijdsgroepen. Zij verwachten vaker ernstige gevolgen en zien ook vaker dat wateroverlast hun woongenot kan aantasten. Deze groep lijkt risico's sterker te beleven en zich meer bewust te zijn van de mogelijke impact.

Oudere inwoners (55 jaar en ouder) **schatten de kans op wateroverlast en de ernst van schade juist lager in**. Dat kan samenhangen met ervaring (“het is al vaak goed gegaan”) of met een grotere mate van relativering. Deze groep is daarnaast opgegroeid met het gedachtegoed: “veilig achter de dijken”, wat hun risicoperceptie mogelijk ook beïnvloedt. Hun risicoperceptie is gemiddeld genomen minder hoog dan die van jongere groepen.

Ouderen (55+) zien de nut en noodzaak het minste in, jongeren het meest

Jongere volwassenen vinden het **vaker noodzakelijk** om zich voor te bereiden op wateroverlast en **hebben ook vaker al maatregelen genomen**. Zij twijfelen minder aan het nut van maatregelen en geloven sterker dat maatregelen daadwerkelijk helpen om schade te beperken. Ook hun **geloof in eigen kunnen** – het idee dat zij zelf in staat zijn om maatregelen te nemen – **is hoger**.

Bij 35–54-jarigen ligt dit beeld **meer in het midden**. Zij zijn minder uitgesproken dan jongeren, maar zien voorbereiding wel als relevant en haalbaar. 55-plussers vinden voorbereiding **minder vaak noodzakelijk** en hebben ook **minder vaak al maatregelen genomen**. Zij twijfelen vaker aan het effect van maatregelen en voelen zich iets minder zeker over hun eigen vermogen om maatregelen uit te voeren.

Bij jongeren wegen praktische belemmeringen meer mee

Voor jongeren spelen **moeite, kosten en de tijd** die het kost om maatregelen te installeren en uit te zoeken een grotere rol in hun afweging om maatregelen wel of niet uit te voeren.

Spullen op hoogte plaatsen spreekt ouderen meer aan

Ouderen zijn **sneller geneigd om spullen op hoogte te plaatsen** dan jongeren. Deze praktische direct uitvoerbare maatregel spreekt hen meer aan. Voor jongeren zijn er geen significant hogere intenties gevonden om een bepaalde maatregel meer of minder uit te willen voeren.

Figuur 17: Specifieke verschillen tussen leeftijdsgroepen

	Jongeren (18-34 jaar)	Middengroep (35-54 jaar)	Ouderen (55+)
% dat denkt dat de kans hoog is op wateroverlast	14%	8%	5%
% dat grote schade verwacht	30%	23%	20%
% vind het noodzakelijk om voorbereidingen te treffen	50%	42%	43%
% vind het de eigen verantwoordelijkheid om maatregelen te treffen	58%	51%	57%
Kosten van maatregelen wegen zwaar mee	66%	70%	56%
Moeite weegt zwaar mee	61%	57%	50%

MIGRATIEACHTERGROND

Inwoners zonder migratieachtergrond hebben een lagere risicoperceptie

Inwoners met een migratieachtergrond (eerste generatie) buiten Europa **schatten de kans op wateroverlast gemiddeld hoger in** dan mensen met een Nederlandse herkomst. Zij geven vaker aan dat de kans op wateroverlast groot is. Inwoners zonder migratieachtergrond **schatten de kans op wateroverlast juist lager in**. Inwoners met een migratieachtergrond binnen Europa zitten hier tussenin, al is deze groep relatief klein.

Dit verschil betekent niet dat mensen met een herkomst buiten Europa per definitie een juist beeld hebben van het daadwerkelijke risico. Het laat vooral zien dat zij risico's eerder of sterker ervaren en benoemen, terwijl inwoners met een Nederlandse herkomst het **risico vaker als beperkt inschatten**.

Nut en noodzaak wordt minder ingezien door inwoners zonder migratieachtergrond, maar in gedrag is er weinig verschil

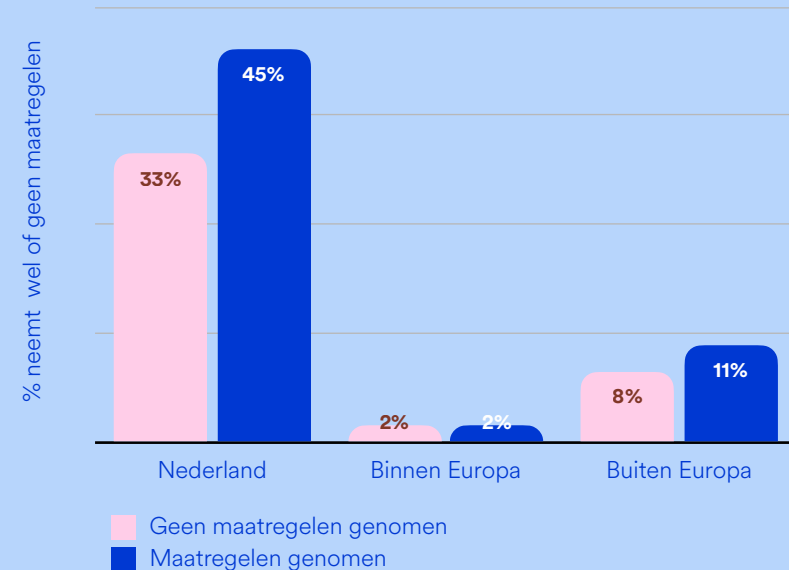
De verschillen in risicoperceptie vertalen zich ook in hoe noodzakelijk voorbereiding wordt gevonden. Inwoners met een migratieachtergrond van buiten Europa vinden het **vaker noodzakelijk** om zich voor te bereiden op wateroverlast. Voor hen voelt voorbereiding duidelijker als iets dat nodig is. Inwoners zonder migratieachtergrond vinden voorbereiding gemiddeld **minder vaak noodzakelijk**.

Opvallend is dat deze verschillen **niet terugkomen in het daadwerkelijk nemen van maatregelen**: het lijkt alsof inwoners zonder migratieachtergrond méér maatregelen treffen, maar dit verschil is niet significant ten opzichte van inwoners met een migratieachtergrond. Het verschil lijkt dus vooral in het denken over risico en noodzaak te zitten, en niet in het uiteindelijke gedrag.

Figuur 18: Specifieke verschillen op basis van migratieachtergrond

	Geen	Binnen Europa	Buiten Europa
% dat denkt dat de kans laag is op wateroverlast	65%	51%	43%
% vind het noodzakelijk om voorbereidingen te treffen	41%	59%	49%
% vind het de eigen verantwoordelijkheid om maatregelen te treffen	58%	51%	57%

Figuur 19: niet significante verschillen in nemen van maatregelen op basis van migratieachtergrond

HUISHOUDEN SAMENSTELLING

Huishoudens met inwonende kinderen schatten de risico's hoger in

Huishoudens met inwonende kinderen, en met name eenoudergezinnen, **schatten zowel de kans op wateroverlast als de mogelijke schade hoger in** dan andere huishoudtypen. Zij verwachten ook vaker dat wateroverlast **ernstige gevolgen** heeft en dat dit hun woongenot aantast. De aanwezigheid van kinderen lijkt het gevoel van kwetsbaarheid te vergroten.

Huishoudens zonder inwonende kinderen – zoals stellen waarvan de kinderen uit huis zijn en alleenstaanden zonder kinderen – **schatten het risico en de ernst gemiddeld lager in**. Voor deze groepen voelt wateroverlast minder direct bedreigend.

Aanwezigheid van kinderen in de woning lijkt noodzaak te verbogen

Gezinnen met inwonende kinderen vinden het **vaker noodzakelijk om zich voor te bereiden** op wateroverlast. Zij voelen zich ook **sterker persoonlijk verantwoordelijk** en hebben **vaker al maatregelen genomen**. Vooral gezinnen met kinderen in huis en eenoudergezinnen laten hier hoge scores zien.

Bij alleenstaanden, met name wanneer de kinderen uit huis zijn of wanneer men alleen woont, is dit **gevoel van noodzaak en verantwoordelijkheid minder sterk**. Deze groepen hebben ook **minder vaak maatregelen genomen**.

Zelfeffectiviteit ook hoger bij gezinnen met kinderen

Wat opvalt, is dat gezinnen met kinderen niet alleen meer urgentie ervaren, maar ook **meer vertrouwen hebben in hun eigen kunnen en in het effect van maatregelen**. Zij geloven sterker dat maatregelen helpen en voelen zich beter in staat om zelf actie te ondernemen.

Bij alleenstaanden en huishoudens zonder kinderen is dit **vertrouwen gemiddeld lager**. Dit kan bijdragen aan uitstel of afwachten, zelfs als men zich bewust is van mogelijke risico's.

Risicocheck en inspelen op sociale normen is kansrijk voor gezinnen met kinderen

Er zijn ook verschillen in wanneer mensen in actie zouden komen. Gezinnen met kinderen geven vaker aan dat zij **eerder een risicocheck zouden doen**. Daarnaast speelt bij hen sterker mee wat anderen doen: **sociale normen binnen het gezin** lijken hier een grotere rol te spelen: hoe belangrijk vinden gezinsleden het treffen van voorbereidende maatregelen. Alleenstaanden en huishoudens zonder kinderen worden **minder beïnvloed door sociale normen** en zijn vaker geneigd om later of helemaal niet specifieke maatregelen te treffen. Dat sluit aan bij de algemene conclusies dat sociale normen voor de grote groep minder (significante) invloed hebben. Wanneer we dit toespitsen op een specifieke subgroep, zien we dat nuance belangrijk is: bij gezinnen met kinderen blijkt inzetten op de sociale norm dus relevanter.

GEOGRAFISCHE KANS OP OVERLAST

Wonen in een geografisch kwetsbaar gebied doet weinig met de houding en het gedrag ten aanzien van wateroverlast

Wanneer we kijken naar geografische kwetsbaarheid—gemeten op basis van postcode (o.b.v. de [Klimaat-effectatlas](#)) of inwoners in een gebied wonen dat als kwetsbaar is aangemerkt voor wateroverlast—valt op dat er **opvallend weinig verschillen** zijn in hoe mensen denken over wateroverlast en voorbereiding daarop. Voor vrijwel alle vragen geldt dat mensen in kwetsbare gebieden en mensen daarbuiten **vergelijkbaar denken en handelen**.

Inwoners in een geografisch kwetsbaar gebied lijken fatalistischer

Het enige significante verschil zit in hoe mensen wateroverlast als normaal of onvermijdelijk vinden. Mensen die in een geografisch kwetsbaar gebied wonen, geven iets **minder vaak aan dat zij invloed hebben** op wateroverlast door **zich voor te bereiden** (1% vs. 8%). Dat wijst op een fatalistische houding: het maakt niet uit wat ze doen, ze zullen het moeten ondergaan en hebben weinig invloed op de uitkomst. Bij inwoners buiten kwetsbare gebieden is deze houding minder sterk.

De overmatige acceptatie rondom wateroverlast wijst op een vorm van normalisering: wie in een kwetsbaar gebied woont, lijkt wateroverlast vaker te accepteren als **onderdeel van het wonen in dat gebied**, in plaats van als iets waar actief op geanticipeerd moet worden. Mogelijk verklaart dit ook waarom we weinig verschillen zien in risicoperceptie, houding en gedrag.

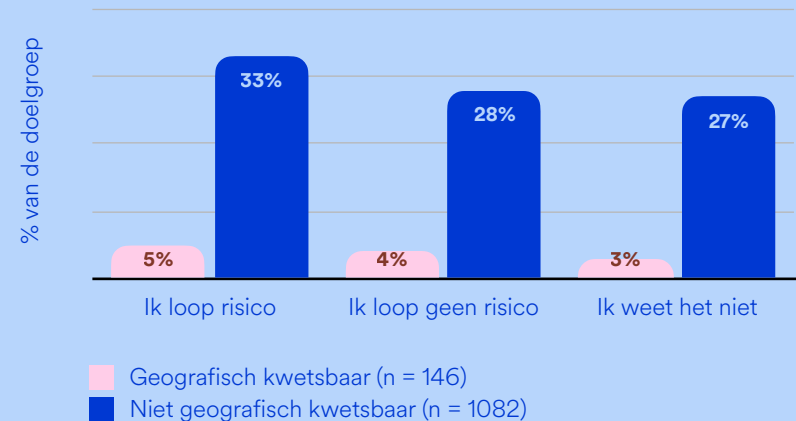
Er lijkt een kennisverschil, maar dit is niet significant

We zien wél een **groot (maar niet significant) verschil in het kennisniveau** van geografisch kwetsbaren en niet-geografisch kwetsbaren. Niet-kwetsbaren schatten hun risico vaak (onterecht) hoger in dan wel-kwetsbaren. Het verschil is niet-significant, dit kan mogelijk komen door de kleinere steekproefgrootte van geografisch kwetsbaren (n = 146).

Figuur 20: Specifieke verschillen tussen geografische kans

Figuur 21: niet significante verschillen in kennis van wonen in een risicogebied

Toelichting: de geografische kans op overlast hebben we berekend door postcode-6-data van de respondenten te vergelijken met bekende postcode-6-data van de [Klimaat-effectatlas](#). Onder onze steekproef vielen vooral respondenten met een (t = 1000) kans op overlast door hevige neerslag (n = 129). Respondenten met een (middel)grote kans op overlast doordat zij in een buitendijks (n = 7) of regionaal (n = 3) gebied wonen zijn in deze steekproef ondervertegenwoordigd.

RISICO KENMERKEN AAN DE WONING

Concrete zichtbare risicokenmerken aan de woning verbogen risicoperceptie

Inwoners met risicokenmerken aan hun woning, zoals kelders, garageboxen op de begane grond en woningen met gelijkvloerse verdiepingen, **schatten de** mogelijke **schade door wateroverlast hoger in** dan mensen zonder risicokenmerken. Ook geven zij vaker aan dat hun **woning in een risicogebied ligt**. Dit wijst erop dat **concrete, zichtbare kenmerken van de woning bijdragen aan een sterker gevoel van kwetsbaarheid**. Het gaat hier niet per se om objectieve kennis, maar om een beleving die voortkomt uit de fysieke situatie van de woning.

Ook nemen inwoners met deze woningkenmerken vaker maatregelen

Opvallend is dat inwoners met risicokenmerken **vaker al maatregelen hebben genomen**. Tegelijkertijd laten zij ook meer **twijfel zien over de vraag of maatregelen echt helpen**. Dit suggereert dat ervaring met risico kan leiden tot actie, maar ook tot kritische verwachtingen over de effectiviteit ervan. Bij mensen zonder risicokenmerken zien we het omgekeerde beeld: zij hebben **minder vaak maatregelen genomen**, maar **twijfelen ook minder aan het nut ervan**. Voor hen blijft voorbereiding mogelijk abstracter.

Sociale norm vanuit burens beïnvloedt inwoners met risico-woonkenmerken

Hoewel we zien voor de gehele doelgroep dat de sociale norm geen significante voorspeller is, zien we dat mensen wiens woning risicokenmerken heeft zich wel laten beïnvloeden door wat anderen doen. De **sociale norm**—het idee dat burens in de omgeving ook maatregelen nemen—speelt bij hen een grotere rol. Daarnaast geven zij vaker aan **eerdere ervaringen met wateroverlast** te hebben gehad. Deze ervaringen versterken waarschijnlijk zowel het gevoel van urgentie als de behoefte om zich te spiegelen aan anderen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat mensen wiens woningen deze kenmerken **niet** hebben vaker in appartementen wonen, waardoor het minder nuttig is om te kijken wat burens doen.

Risicocheck interessanter voor inwoners zonder risico-kenmerken

Tot slot zijn er verschillen in wanneer mensen aangeven een risicocheck te zouden doen. Mensen zonder risicokenmerken geven vaker aan dat zij de **risicocheck sneller zouden doen** dan mensen met risicokenmerken. Dit kan erop wijzen dat mensen met risicokenmerken al **verder in hun afweging** zitten of het gevoel hebben dat zij het risico al kennen, waardoor extra checks minder urgent voelen.

Figuur 22: Specifieke verschillen op basis van risico kenmerken

	Heeft risicokenmerken	Heeft geen risicokenmerken
% dat grote schade verwacht	24%	1%
% dat gelooft dat ze weinig invloed hebben op wateroverlast ook als ze zich voorbereiden	58%	6%
Of burens ook maatregelen nemen weegt zwaar mee	45%	5%
% heeft eerdere ervaringen met wateroverlast gehad	11%	0,4%

FYSIEKE MOBILITEIT

Inwoners met beperkte mobiliteit kijken eerder naar praktische afweging

Inwoners die aangeven fysiek minder mobiel te zijn, verschillen duidelijk in hoe zij omgaan met wateroverlast. Zij hebben **vaker al maatregelen genomen**. Tegelijkertijd geven zij vaker aan dat praktische belemmeringen, zoals **tijd en fysieke inspanning, zwaar meewegen** in hun afweging. Dit wijst erop dat fysieke mobiliteit niet alleen bepaalt of mensen maatregelen nemen, maar vooral welke maatregelen als haalbaar worden gezien.

Beperkt mobielen doen een sterker beroep op sociale context

Bij inwoners met een lagere fysieke mobiliteit speelt ook de **sociale context** een grotere rol. Zij hechten **meer belang aan het feit dat de overheid maatregelen neemt en dat huisgenoten het belangrijk vinden om zich voor te bereiden**. Dit suggereert dat beperkte fysieke mogelijkheden samenhangen met een sterker beroep op gedeelde of externe verantwoordelijkheid. Voor deze groep is voorbereiding minder een individuele actie en meer een collectieve opgave.

Fysiek sterkere inwoners hebben meer regie

Inwoners die fysiek beter in staat zijn, laten een ander patroon zien. Zij **voelen zich sterker persoonlijk verantwoordelijk** voor het nemen van maatregelen en zijn **minder sceptisch over het nut van maatregelen**. Dit wijst op een groter gevoel van controle en handelingsvermogen: voorbereiding wordt gezien als iets dat men zelf kan én moet doen. Deze groep heeft bovendien **vaker al maatregelen genomen**, wat suggereert dat fysieke mogelijkheden bijdragen aan een actiever en consistentere voorbereidingsgedrag.

Mobiliteit bepaalt niet urgentie, maar wel de vorm van handelen

Opvallend is dat verschillen in fysieke mobiliteit **nauwelijks samenhangen met verschillen in risicoperceptie**: de inschatting van kans en schade door wateroverlast verschilt weinig tussen groepen. Het onderscheid zit dus niet in hoe ernstig het risico wordt gevonden, maar in hoe mensen denken dat zij ermee om kunnen gaan. Fysieke mobiliteit lijkt daarmee vooral richting te geven aan de vorm van voorbereiding: **zelfstandig en proactief bij mensen met meer fysieke mogelijkheden**, en meer afhankelijk, **praktisch en sociaal ingebed bij mensen met een lagere mobiliteit**.

Figuur 23: Specifieke verschillen op basis van fysieke mobiliteit

	Weinig fysiek in staat	Redelijk fysiek in staat	Goed fysiek in staat
De tijd die nodig is om uit te zoeken weegt zwaar mee	9%	6%	3%
De moeite die nodig is weegt zwaar mee	10%	5%	3%
Of de landelijke overheid maatregelen neemt weegt zwaar mee	5%	9%	14%
Of buren ook maatregelen nemen weegt zwaar mee	1%	5%	7%
% vind het de eigen verantwoordelijkheid om maatregelen te treffen	2%	3%	8%
% vind maatregelen nemen noodzakelijk	2%	3%	6%

VERDIEPING MAATREGELEN

Kwalitatief onderzoek naar de maatregelen
en concept-interventies

AANLEIDING & OPZET

Uit het kwantitatieve onderzoek blijken duidelijke inzichten voor alle Nederlandse inwoners én voor specifieke doelgroepen. Het kwantitatieve onderzoek heeft opgehaald waar de focus ligt voor het bouwen van interventies—in het algemeen bij wateroverlast, maar ook voor specifieke maatregelen.

Hieruit blijkt dat ervaring met wateroverlast en kennis van risico's het nemen van maatregelen om voorbereid te zijn op wateroverlast kan verhogen. Sceptis over de noodzaak om zich voor te bereiden houdt inwoners nog tegen. Ook hebben inwoners behoefte aan gemaksoplossingen: een lage tijds-, moeite- en kosteninvestering en een handreiking van hulpmiddelen, zoals een stappenplan of advies, helpen inwoners om de stap sneller te zetten.

De vraag die rest: hoe ziet die beleving van de maatregelen er in de praktijk uit? Wat denken, zeggen en voelen inwoners bij de maatregelen? En hebben interventies—die aansluiten op bovenstaande inzichten—potentie om hun gedrag te veranderen? Dit onderzochten we in een kwalitatieve verdieping.

1 | Maatregelkaart en waterkerende zakken

De **maatregelkaart en waterkerende zakken** zijn na overleg gekozen als het meest kansrijk om verder te verdiepen. De maatregelkaart omdat het een concrete handreiking is voor inwoners tijdens wateroverlast én omdat de bereidheid om deze kaart te bekijken relatief groot is. De waterkerende zakken lijken daarnaast kansrijk omdat zij een laagdrempelige en kostenarme manier zijn om voorbereid te zijn op wateroverlast, ondanks dat de bereidheid hiervoor nu nog lager is.

De risicocheck wordt vormgegeven in de Waterwijzer: een website in wording waarop de risico's van wateroverlast in de eigen woning zichtbaar worden. Hiervoor wordt al verdiepend onderzoek uitgevoerd: een reden om in dit onderzoek niet te verdiepen. Spullen op hoogte zetten is afgevallen omdat er vaak pas naar gehandeld wordt wanneer water al de woning binnenstroomt. Hierdoor is de maatregel minder 'voorbereidend' en kan deze zelfs onderdeel zijn van de maatregelkaart. We verwachten daarnaast dat de essentiële spullen (paspoorten en belangrijke documenten vaak al op hoogte liggen). Ook voorkomt het niet grote schade (zoals schade aan het parket & grote/zware en lastig te verplaatsen meubels), waar waterkerende zakken dat wel doen.

2 | Gemengde inwoners en lage SEP

Uit de kwantitatieve resultaten blijkt dat verschillende doelgroepen anders reageren op wateroverlast en het nemen van maatregelen. In de kwalitatieve verdieping hebben we zowel een **gemengde groep inwoners als inwoners met een lage Sociaal Economische Positie** (SEP; laag opleidingsniveau, lager inkomen) geïnterviewd. Inwoners met een lage SEP hebben aanzienlijk meer behoefte aan ondersteuning en handreiking en ervaren meer fatalisme ("ik kan toch niks aan wateroverlast doen").

3 | Vier interventies per maatregel

We hebben **per maatregel vier concept-interventies** geformuleerd die—gebaseerd op de kwantitatieve resultaten—inwoners activeren om de maatregelkaart eerder te bekijken of de waterkerende zakken eerder aan te schaffen. Deze interventies hebben we kwalitatief getoetst. We lichten de interventies onder de bevindingen één voor één toe.

Flitsinterviews in Zutphen

Op woensdag 4 en donderdag 5 maart namen we **n = 26 flitsinterviews** af in Zutphen. In korte gesprekken van **10-15 minuten** ontrafelden we hoe inwoners kijken naar de maatregelkaart of de waterkerende zak, en onderzochten we hun reactie op de concept-interventies.

Op **dag 1** namen we interviews af in het centrum van Zutphen, waar we de gemengde groep interviewden.

Op **dag 2** interviewden we inwoners met een lage SEP in een de wijk Waterkwartier in Zutphen, waar deze groep overgerepresenteerd is.

WATEROVERLAST

Voordat we kunnen begrijpen hoe inwoners naar de maatregelen ‘de maatregelkaart bekijken/bewaren’ en ‘waterkerende zakken aanschaffen’ kijken, is het eerst belangrijk om te weten hoe zij kijken naar wateroverlast. Welk sentiment heerst er rondom wateroverlast? Ervaren de geïnterviewde inwoners momenteel een hoog risico? En hoe gaan zij daarmee om?

In de volgende hoofdstukken lichten we de kwalitatieve inzichten gefaseerd toe. Daar waar relevant maken we een uitsplitsing tussen de gemengde groep geïnterviewden en geïnterviewden uit de wijk met voornamelijk lage SEP. Waar we overeenkomsten of verschillen zien, spiegelen we de inzichten aan het kwantitatieve onderzoek.

Risicoperceptie is laag

Bij wateroverlast denkt men toch snel aan de doorbraak van dijken en stijging van de rivieren. Dat voelt onwaarschijnlijk. Dat wateroverlast ook kan ontstaan door hevige regen is minder bekend. Als men zich eenmaal bewust is dat zij door hevige regen te maken kunnen krijgen met wateroverlast, doet dit gevoelsmatig nog weinig bij de geïnterviewde inwoners. Er heerst veel *sceptis*: wateroverlast voelt moeilijk voor te stellen en is voor de meesten geïnterviewden nog een ‘ver van mijn bed show’. Ook denkt men dat het vooral anderen overkomt, niet henzelf. Zo wordt er met de vinger gewezen naar inwoners in Limburg, inwoners uit slechtere wijken of inwoners in wijken die dichterbij de IJssel liggen, maar voelen de geïnterviewden maar weinig eigen risico op wateroverlast door hevige regen. Die verschillende vormen van *sceptis* dragen bij aan een lage risicoperceptie; wateroverlast voelt nog niet urgent.

Kop in het zand-mentaliteit

Ook zien we in de interviews een toename van ongevoeligheid rondom het onderwerp ‘noodsituaties’ en ‘rampen’. De Denk Vooruit-campagne van het NTCV wordt veel genoemd en door sommigen gelinkt aan “angstzaaijer”.

Aanzienlijk veel respondenten geven aan dat zij liever op het positieve richten. Zij steken liever de kop in het zand en negeren informatie over noodsituaties, rampen en klimaatverandering. Wateroverlast voelt daardoor als wéér een nieuwe negatieve boodschap, waar sommigen liever de oren voor afsluiten.

“Joh, weer zo’n angstzaaiend onderwerp!
Ze moeten eens het positieve gaan opzoeken.
Spread love...”

Ouderen wuiven het risico eerder weg

Ouderen lijken meer gewend aan ‘wateroverlast’ dan jongeren. Zij hebben het vaker van vroeger uit ervaren, maar die vroegere ervaring leidt nog niet direct tot een hogere risicoperceptie. De risicoperceptie van ouderen lijkt juist lager: ze lijken vaker sceptisch over hun eigen risico. We zien hier twee verschillende gedachtenstromen die hun denkproces beïnvloeden:

- Sommigen hebben door hun vroegere ervaring al méér maatregelen getroffen aan de woning en voelen zich hierdoor nú niet meer kwetsbaar.
- Anderen blijven passief omdat het al jaren niet meer mis is gegaan (soms nét aan) en ze aangeven niet heel lang meer op deze aarde rond te lopen (“het zal mijn tijd wel duren”).

Alleen inwoners die heel recent wateroverlast hebben meegemaakt, leken meer open te staan voor het nemen van maatregelen.

“Ik heb in mijn jeugd wel wat meegemaakt met wateroverlast, maar we zijn inmiddels al oud en het is nog nooit écht fout gegaan. Het zal mijn tijd wel duren!”

Fatalistische en afwijzende houding onder lage SEP

Onder inwoners die we interviewden in de wijk Waterkwartier, waar voornamelijk inwoners met een lage sociaal-economische status (SEP) leven, lijkt er meer sprake van fatalisme. Ze lijken minder geïnteresseerd in een oplossing rondom wateroverlast, omdat zij daar ook minder in geloven (*lage response-efficacy*). Als wateroverlast hen overkomt, dan is dat maar zo. Ze geloven niet dat voorbereidende maatregelen die wateroverlast kunnen voorkomen.

Mogelijk komt deze fatalistische houding ook voort uit een onderliggende afwijzing of irritatie ten opzichte van de overheid. De geïnterviewde inwoners uit de wijk Waterkwartier hadden aanzienlijk meer weerstand ten opzichte van de overheid en het onderwerp dan de inwoners die we in het centrum van Zutphen interviewden.

“Ik geloof niet in klimaatverandering.
Wateroverlast? Hou toch op met me.”

Hoe verboudt dit zich tot de kwantitatieve inzichten?

In het kwantitatieve onderzoek zien we terug dat **risicokennis en ervaren kwetsbaarheid** een belangrijke invloed hebben op de wil om voorbereidende maatregelen te nemen. Wie weet of denkt dat de woning risico loopt op wateroverlast en gelooft dat wateroverlast ook echt kan plaatsvinden, neemt eerder maatregelen. Ook in de kwalitatieve verdieping zien we dit terug, maar dan in tegengestelde vorm: de geïnterviewde inwoners hebben nog onvoldoende risicokennis en wanen zichzelf nog onschendbaar. Hierdoor treedt scepsis op en komen inwoners nog niet in actie om voorbereidende maatregelen te nemen.

Ook blijkt uit het kwantitatieve onderzoek dat **ervaring met wateroverlast** een belangrijke voorspellende factor is voor het nemen van voorbereidende maatregelen. In dit verdiepende onderzoek kleuren we dit inzicht verder in: we spraken inwoners—met name ouderen—die vanuit hun jeugd wateroverlast hebben meegemaakt en hierdoor sceptisch zijn over hun risico. Enerzijds omdat zij nú goede maatregelen hebben genomen, anderzijds omdat het al jaren niet meer mis is gegaan. Ervaring met wateroverlast kán dus de risicoperceptie verhogen, maar alléén als het om **recente ervaringen** gaat.

Het **fatalisme**, dat meer lijkt te spelen onder inwoners met een lage SEP, wordt ondersteund door de inzichten uit het kwantitatieve onderzoek. Ook daar zagen we dat inwoners met een lage sociaal-economische status minder geloven dat maatregelen nemen bijdraagt aan een oplossing tegen wateroverlast. In de kwalitatieve verdieping hebben we daarnaast ook geleerd dat er veel **reactance** (weerstand of afkeer ten opzichte van het onderwerp en de overheid) lijkt te leven onder deze groep.

MAATREGELKAART

Hoe beleven de geïnterviewde inwoners de maatregelkaart? Wat maakt de maatregelkaart interessant om te bekijken? En wat maakt dat inwoners deze kaart wel of niet willen bewaren? En welke concept-interventies zijn kansrijk om de maatregelkaart beter onder de aandacht te brengen?

Baadt het niet dan schaadt het niet

Onder de inwoners die wij in het centrum van Zutphen spraken (gemengde groep) is een grote bereidheid om een maatregelkaart te bekijken en in het huis op te hangen. Zelfs als men niet denkt dat men de kaart nodig gaat hebben—bijvoorbeeld omdat de eigen woning geen risico loopt omdat het op de tweede verdieping is—geeft een aanzienlijk deel aan dat zij de kaart willen bewaren.

Uit de gesprekken blijkt dat de functie van de kaart weinig obstakels oplevert. Het is duidelijk dat de maatregelkaart een kaart is die moet worden bekeken en opgehangen voor gebruik tijdens nood. Bovendien is men gewend om vergelijkbare kaarten te ontvangen van de gemeente of energieleverancier, denk bijvoorbeeld aan meterkastkaarten van Liander of een afvalwijzer van de gemeente. Ook deze worden door de gemengde groep vaak bewaard.

“Ja, ik denk dat ik deze kaart wel in mijn meterkast zou hangen — waarom niet?”

Inwoners willen spijt achteraf voorkomen

Ondanks het feit dat veel respondenten aangeven dat zij denken dat hun woning goed voorbereid is op wateroverlast, staan de meesten er voor open om de kaart te lezen en te bewaren. Daarbij geeft een aantal mensen aan dat zij dit zouden doen vanuit de beweegreden “voor het geval dat”. Hiermee speelt de maatregelkaart direct in op het *ingebeelde-spijtprincipe*: niet alle inwoners zien bijzonder veel risico voor de eigen situatie, maar anticiperen er toch op dat ze behoorlijk spijt zouden hebben als er toch iets gebeurt en ze de kaart niet bij de hand hebben. Dit uitgangspunt maakt dat velen de kaart niet volledig afwijzen, maar uit voorzorg toch zouden bewaren en ophangen.

De maatregelkaart activeert echter minder snel directe actie: de kaart wordt bewaard voor tijdens noodsituaties. De kaart nú uitgebreid bekijken en gebruiken ziet men als minder noodzakelijk.

“Het hangt af van hoeveel water er komt, maar in principe denk ik niet dat het zo snel gebeurt. Toch zou ik zo’n kaart wel ophangen in de meterkast, net als het nummer van bijvoorbeeld Liander.”

Bewaren gebeurt op een opvallende plek

Dat de kaart fysiek is en kan worden bewaard of opgehangen op een zelf bedachte plek, spreekt aan. Tijdens nood vinden de geïnterviewde inwoners het prettig om een fysiek hulpmiddel snel bij de hand te hebben. De meeste geïnterviewde inwoners zijn daarom bereid om de kaart in huis te bewaren. Dat doen ze het liefste op een opvallende plek: achter een kastdeur, in de meterkast of in de kelder. Belangrijk is dat de kaart bewaard wordt dichtbij de plek waar actie nodig is (zoals de elektriciteit afsluiten). Eén geïnterviewde respondent had last van wateroverlast in haar woning (via de riolering). Zij vond het fijn om de kaart in de keuken, ook dichtbij bij het probleemgebied, te bewaren.

Lage SEP is sceptischer

Voor sommigen—vooral de respondenten met lage SEP—voelt een maatregelkaart in plaats van nuttig eerder als “angstzaaijer” en gaat hij bij sommigen zelfs “gelijk in de haard”. Deze inwoners met een lage SEP hebben ook vaker uitgesproken dat zij vinden dat voorbereiden tegen wateroverlast niet hun verantwoordelijkheid is, maar die van de gemeente of van de woningbouwcorporatie. Deze gedachte is begrijpelijk wanneer eventuele schade aan de woning in huurwoningen niet per definitie voor rekening van de huurder komt, maar eerder voor rekening van de woningbouwcorporatie.

Dat de maatregelkaart ook als eigen hulpmiddel tijdens noodsituaties kan worden gebruikt, slaat onder deze groep minder aan. Oók omdat ze minder geloven dat die noodsituatie hen überhaupt kan overkomen.

“Klimaatverandering is er niet. Dus die kaart gaat in de open haard net als alle informatie van de overheid”

De kaart mist uitleg die urgentie verhoogt

Dat de kaart met inwoners vanuit de gemeente gedeeld wordt, is een positief signaal vanuit de gemeente/overheid dat er iets speelt rondom wateroverlast en kan de aandacht voor het onderwerp verhogen. De maatregelkaart verhoogt op zichzelf echter nog niet de kennis van en risicoperceptie rondom wateroverlast. Men mist een duidelijke uitleg van de aanleiding. Die uitleg gaven wij tijdens de interviews wél, en dat bleek een belangrijke voorwaarde om de maatregelkaart te willen lezen en bewaren. Sommigen geven aan dat het nauwkeurig bestuderen van een dergelijke kaart pas zou gebeuren als de nood echt aan de man is of als de nationale overheid ook meer aandacht aan het onderwerp gaat besteden. Eén respondent was hierop een uitzondering en gaf aan tijdens het interview al heel nieuwsgierig te zijn naar de informatie op de kaart.

Ook visueel activeert de kaart nog weinig urgentie

Visueel doet de maatregelkaart ook nog weinig met de risicoperceptie van de geïnterviewde inwoners. De kaart mist duidelijke iconen of visuele elementen die in één oogopslag duidelijk maken dat het gaat om noodsituaties. Kleuren of iconen die urgentie verhogen worden gemist. Ook bevat de kaart veel tekst en weinig visuele elementen. Dit leidt tot een *informatie-overload*. Men weet niet waar te beginnen met lezen. Het enige visuele element (wie bel je waarvoor bij wateroverlast?) sprong er positief uit en werd vaak genoemd als een voorbeeld van aanpassingen die in de gehele kaart zouden moeten worden doorgevoerd.

Hoe verboudt dit zich tot de kwantitatieve inzichten?

Die **hoge bereidheid** die we onder de gemengde groep inwoners proefden tijdens interviews bevestigt het beeld uit het kwantitatieve onderzoek waar inwoners het gebruik van de maatregelkaart als **gemakkelijk** inschatten. De kaart is eenvoudig in gebruik, en vereist weinig kosten of moeite.

De kritischere houding bij inwoners met een **lage SEP** zien we ook terug in het kwantitatieve onderzoek, waar inwoners met een lager inkomen en een lager opleidingsniveau een kritischere houding aannemen ten opzichte van wateroverlast in het algemeen én het nemen van maatregelen.

Waar in het kwantitatieve onderzoek naar voren kwam dat een **gebrek aan urgentie** het gebruik van de maatregelkaart zou kunnen belemmeren zien we dit beeld ook bevestigd in de interviews: men mist een duidelijke reden om de maatregelkaart nú actief te gebruiken en mist ook in de vormgeving en toelichting een gevoel van urgentie.

Ondanks deze lage risicopercepties zijn inwoners wél bereid de kaart te bewaren en te gebruiken als die nood zich voordoet. In het kwantitatieve onderzoek kwam al naar voren dat de gedachte dat de **gevolgen ernstig kunnen zijn** een duidelijke motivatie was om de maatregelkaart toch te bekijken. We zien met het kwalitatieve onderzoek in dat deze motivatie vooral voort lijkt te komen uit het ‘ingebeelde-spijtprincipe’ (“voor het geval dat, bewaar ik hem”). Dat maakt de maatregelkaart kansrijk.

Ook zien we in het kwantitatieve onderzoek dat een **signaal van de overheid of gemeente** nodig is om de maatregelkaart te gebruiken. Zonder signaal blijft actie uit. De maatregelkaart ontvangen met duidelijke toelichting voelt voor sommigen als voldoende signaal dat er iets aan de hand is. **Lage SEP** is meer ontvankelijk voor een **brandweer of wooncoöperatie** als afzender, eventueel in samenwerkingsverband met de gemeente/overheid.

Concept interventies **Maatregelkaart**

Slimme timing

Veel bewoners ervaren informatie over wateroverlast niet als direct relevant, waardoor een maatregelkaart al snel verdwijnt in een la. Door de kaart te versturen naar mensen die **verhuizen**, benutten we een **ontvankelijk moment**. Op zulke momenten staan mensen meer open voor praktische informatie over hun nieuwe woning; ze zijn er immers blij mee. De interventie vergroot daarmee de kans dat de kaart wordt gezien als iets om te bewaren, in plaats van als algemene voorlichting.

Opties: Meesturen bij verhuispakket, huurcontract, gemeentelijke inschrijving etc.

De kaart opsturen net na de verhuizing werd **gemengd ontvangen**. Sommigen staan dan eerder open voor nieuwe informatie over hun woning, omdat dit ook het moment is dat zij nadenken over het gebruik van de nieuwe woning. Anderen gaven juist aan rondom een verhuizing zo veel andere prioriteiten te hebben—en bovendien al zo veel post van oude bewoners te ontvangen—dat ze denken dat zij op dat moment juist minder ontvankelijk zijn.

Toch zien we kansen, maar net in andere vorm: Onder de geïnterviewde inwoners roept deze interventie gelijkenissen op met de ‘gifwijzer’. Die gifwijzer hangt bij enkele inwoners al 10 tot 20 jaar in de kast (“voor het geval dat”). Het werkt goed doordat deze wijzer kort na de zwangerschap wordt opgestuurd, wanneer het urgentiegevoel rondom kind-veiligheid piekt. Als we de maatregelkaart tijdens zo’n zelfde urgentie-piek kunnen opsturen, bijvoorbeeld in **weken van extreem weer**, wordt het de nieuwe gifwijzer.

Invulbare kaart

Standaardinformatie blijft vaak abstract en wordt daardoor minder goed opgeslagen. Door de maatregelkaart **invulbaar** te maken (“dit zijn mijn kwetsbare plekken”, “hier ligt mijn waterkerende zak”, “hier kan ik mijn auto neerzetten”), ontstaat eigenaarschap.

Mensen verwerken de inhoud actiever en maken het persoonlijk, waardoor de kans groter wordt dat ze de kaart bewaren en ophangen. Dit mechanisme werkt via **self-persuasion en endowment**: iets wat van mij is, voelt waardevoller en nuttiger.

Het merendeel **slaat niet aan op een invulbare kaart**. Inwoners weten niet goed welke informatie ze dan zelf willen invullen (“ga ik bij wateroverlast mijn oma bellen? En moet ik dan haar nummer invullen op die kaart? Nee.”). Ook het Denk Vooruit boekje, die de inwoners zelf met deze interventie in verband brengen, hebben maar weinigen ingevuld—een duidelijk teken dat deze interventie **een stap te ver** is.

Een respondent ging uitgebreid in op hoe de maatregelkaart na invullen **onbruikbaar** kan worden voor de volgende bewoner/een nieuwe woning. Deze respondent leek het wel nuttig om de contactgegevens van zijn loodgieter en aannemer er op te schrijven, maar realiseerde zich gelijk dat wateroverlast niet betekent dat een telefoon, met contactenboek, het niet meer doet.

Wél verwacht men een vooraf door de gemeente **gepersonaliseerde kaart** voor hun regio, met ten minste het lokale **nummer van de brandweer en de gemeente** erop. Dat maakt de maatregelkaart relevanter om te bewaren en gebruiken in tijden van nood.

Concept interventies **Maatregelkaart**

Persoonlijk bericht

Bewoners geven aan dat ze graag van gemeente en overheid horen; een mooi haakje voor communicatie. Alleen algemene oproepen missen vaak scherpte: bewoners denken niet of het ook echt voor hen geldt. Door een persoonlijk relevante boodschap toe te voegen wordt de boodschap geloofwaardiger en urgenter: op een begeleidend kaartje staat een hele **specifieke risicoscore** of **wijkprofiel** (“uit onderzoek weten we dat jouw straat een verhoogd risico bij piekbuien heeft door...”), daardoor wordt persoonlijke kwetsbaarheid concreet.

Daarnaast spelen we in op **wederkerigheid** door teksten zoals *‘hevige neerslag komt steeds vaker voor, wij willen je met deze kaart graag helpen.’*

Een persoonlijk bericht met de risicoscore van de woning voelt als een **logische eerste stap** om de risicoperceptie te verhogen. Veel van de geïnterviewde inwoners vonden dit een goede en logische toevoeging die de maatregelkaart een stuk relevanter zou maken. Aan de ene kant kan inzicht in het persoonlijke risico het gevoel van inwoners die geen risico lopen **erkennen**—dat voorkomt ook het gevoel dat de gemeente bij iedere inwoner “angst wil zaaien”. Aan de andere kant kan de risicoscore de kennis en urgentie rondom wateroverlast bij inwoners die wel risico lopen **verhogen**.

Inwoners zijn wel kritisch op hoe een dergelijke score berekend wordt en willen de **berekening en logica** daarachter graag **begrijpen**. Wanneer hier geen toelichting op wordt gegeven bestaat het risico dat men de score wantrouwt en dat dit een sceptische reactie oproept.

Kaart als hulpmiddel

Papieren flyers worden vaak gezien als wegwerpinformatie. Door de maatregelkaart fysiek te ontwerpen als een stevig, **bruikbaar** en **waardevol** object (bijv. een plastic kaart die magnetisch is), verandert de status van communicatie naar hulpmiddel.

Zo wordt ophangen in meterkast, op de koelkast of hem wegleggen op een plek waar je hem vaak ziet, zoals in de keukenlade, vanzelfsprekender en neemt de kans toe dat de kaart in een noodsituatie daadwerkelijk wordt gebruikt.

Respondenten zijn het ermee eens dat de maatregelkaart **niet moet voelen als “dumppapier”**. We merkten tijdens de interviews dat dit een randvoorwaarde is. Inwoners geven aan dat de kaart snel bij het oud papier belandt als deze op dun papier zou worden afgedrukt.

- De kaart moet **stevig aanvoelen**.
- Een **geplastificeerde kaart** voelt logisch: de kaart kan geen waterschade oplopen en voelt waardevoller in de perceptie van inwoners. Onder de gemengde groep hoorden we soms wel terug dat plastificeren zonde is voor het milieu (ook al motiveert dit mogelijk juist om een geplastificeerde kaart te bewaren).
- Er werd direct nagedacht waar men de kaart zou ophangen. Magnetisch maken en ophangen op de koelkast werd niet vaak genoemd. De meeste inwoners gaven aan dat de binnenkant van een kastdeur of meterkast voor de hand ligt. Er is behoefte aan een **multi-functioneel ophangstelsel** zodat de kaart naar eigen smaak opgehangen kan worden.

CONCLUSIES

Hoe kansrijk is de maatregelkaart?

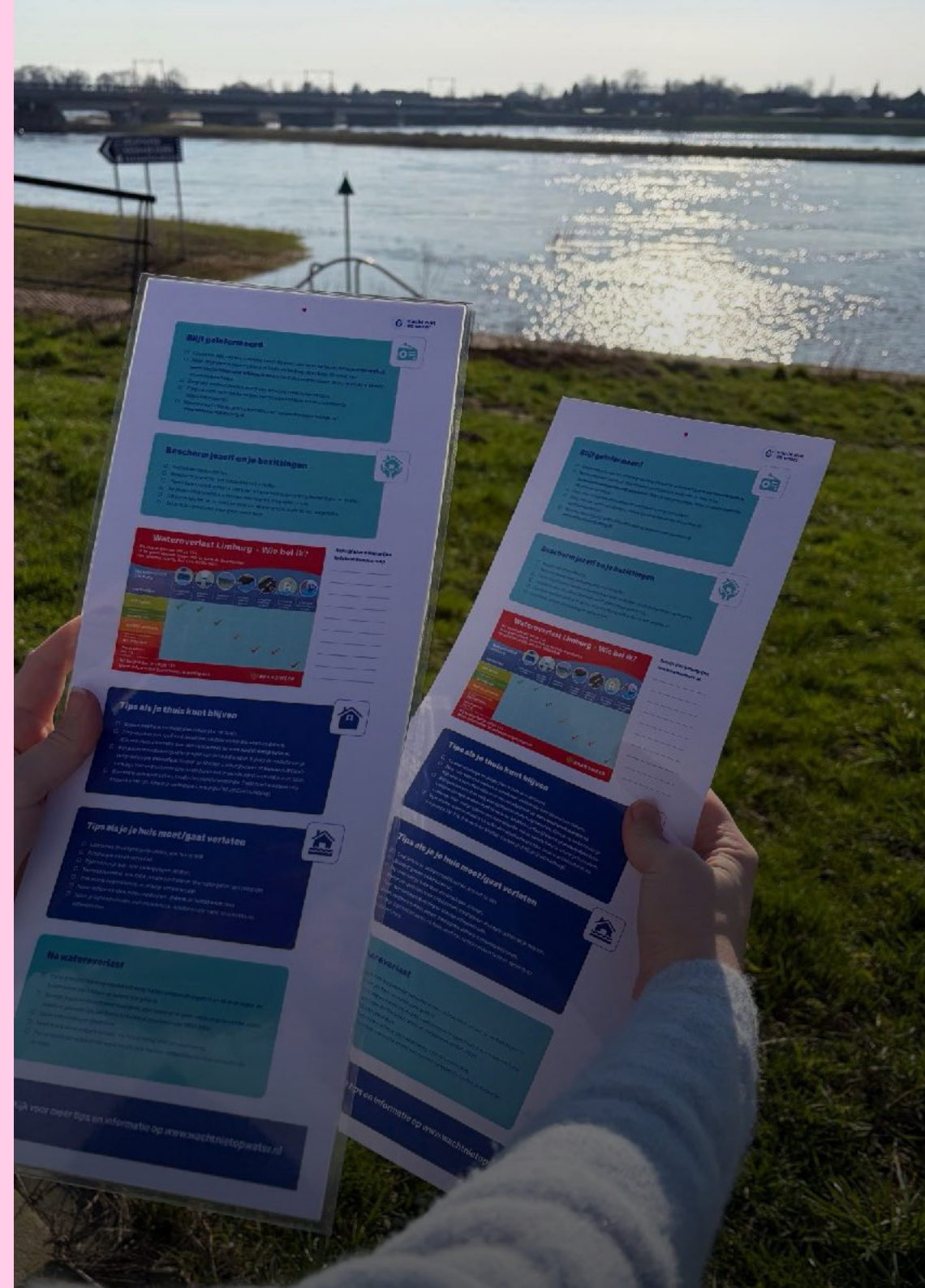
De maatregelkaart beschouwen wij als een **kansrijk** middel om inwoners meer handvatten te geven over wat te doen tijdens wateroverlast. Kwantitatief en kwalitatief zien we een hoge bereidheid tot gebruik van de maatregelkaart, zelfs al is het **“voor het geval dat”**. Dat de maatregelkaart een **fysieke kaart** is, in plaats van een digitale kaart (zoals nu al verwerkt in de Waterwijzer), biedt meerwaarde: tijdens nood hebben inwoners behoefte aan een snelle handreiking. Een fysieke kaart met de belangrijkste stappen **verhoogt de zelf-effectiviteit** om tijdens overlast snel te handelen.

Wél denken we dat de huidige **vorm en invulling** van de maatregelkaart nog aangescherpt kunnen worden om meer aan te spreken op de behoefte en het urgentiegevoel rondom wateroverlast en om de informatie gemakkelijker te laten verwerken.

Welke interventies zijn kansrijk?

Slimme timing & een **persoonlijk bericht met de risicoscore** blijken in dit onderzoek de twee meest kansrijke interventies. Beide interventies verhogen de urgentie rondom de maatregelkaart doordat ze de maatregelkaart een duidelijke toelichting en aanleiding geven. Deze twee interventies werken we in het volgende hoofdstuk verder uit.

Dat de kaart moet aanvoelen als **stevig hulpmiddel** blijkt daarnaast geen interventie maar een randvoorwaarde. Zonder deze eigenschappen zal de kaart waarschijnlijk niet gebruikt worden. Het **invulbaar** maken van de kaart is niet kansrijk. Maar een algemene kaart met nummer gepersonaliseerd nummer van de gemeente/brandweer wordt wel gewaardeerd.

WATERKERENDE ZAKKEN

Wat vonden de geïnterviewde inwoners van de waterkerende zakken? Wat maakt dat men een waterkerende zak wil aanschaffen? Wanneer willen de geïnterviewde inwoners deze nog niet aanschaffen? En welke concept-interventies maken de waterkerende zak interessanter?

Waterkerende zak is nog ruimschoots onbekend

Het merendeel van de respondenten is nog niet bekend met de waterkerende zak. Bij het tonen van de grote gele voorbeeldzak die wij bij ons hadden, kijken de meesten nieuwsgierig en vragen zich af wat dit object is. Sommigen doen de aanname dat je er water in kan opslaan, anderen denken dat het een reddingsboei is. Slechts één inwoner herkende direct dat het om een waterkerende zak tegen wateroverlast ging bij het zien van de gele zak.

Sceptis over effectiviteit overheerst

Na een korte uitleg was de eerste vraag die werd gesteld vaak: “werkt dit wel echt?”. Veel mensen die wij interviewden geven aan “water vindt toch altijd wel zijn weg”. Ze trekken de conclusie dat de waterkerende zak dus niet 100% effectief zal zijn. Ook vragen sommigen zich nog af hoe lang het duurt om de zak te vullen, en of de regenbui dan niet allang is gevallen.

“Ja maar daar loopt het water toch gewoon langs? Ik twijfel oprecht of dit wel werkt hoor.”

Handiger dan zandzakken

Het opslaan en gebruiken van de waterkerende zak wordt **gemengd beoordeeld**. Het merendeel vindt het een “handig ding”, vooral omdat het opvouwbaar is en daardoor makkelijker op te slaan dan zand(zakken). Zandzakken voelen daardoor onnodig, mits de waterkerende zak ook écht water tegenhoudt. Anderen hebben twijfels: zo vroeg iemand zich af hoe de zak gevuld kan worden en of hij daarna wel te tillen is.

Kosten-baten afweging speelt een grote rol

De prijs (ca. 50 euro per zak) wordt gunstig beoordeeld. Er wordt wel gelijk een rekensom gemaakt: “hoeveel van deze zakken heb ik dan nodig? En weegt dat op tegen de eventuele—zeer onwaarschijnlijke—schade?”. Doordat het risico op wateroverlast nog zo ongrijpbaar voelt en men de kans klein inschat dat een regenbui zo hevig is dat zij zelf getroffen gaan worden nemen de meesten nu toch liever het risico op grotere schade op de lange termijn, dan nú investeren in iets wat ze misschien wel nooit nodig hebben.

Zonder risicoperceptie, géén waterkerende zak

Een belangrijke voorwaarde voor het *willen* aanschaffen van de waterkerende zak is dat men eerst moet weten waarom dit belangrijk is. Doordat de risicoperceptie rondom wateroverlast nog laag is, ervaren de geïnterviewde inwoners nu nog geen reden om de waterkerende zak aan te schaffen. Dit komt vermoedelijk ook door de kosten en moeite die gepaard gaan met het zoeken, aanschaffen en opslaan van de waterkerende zakken. Wie denkt een woning te hebben die goed bestand is tegen wateroverlast, bijvoorbeeld een nieuwbouwwoning met hoge drempels, vindt de waterkerende zak ook onnodig.

“Dit voelt overbodig. Mijn huis ligt hoger. Daar krijgen wij toch niet mee te maken”

Hoe verboudt dit zich tot de kwantitatieve inzichten?

Ook bij de waterkerende zakken zien we in zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek dat **urgentiegevoel en risicokennis** belangrijke gedragsfactoren zijn die geactiveerd moeten worden voordat de waterkerende zak gebruikt wordt. Zonder duidelijke aanleiding en **ervaren kwetsbaarheid** zal men de waterkerende zak niet aanschaffen en gebruiken.

Dat de waterkerende zak **gemakkelijk in gebruik** is wordt zowel kwalitatief als kwalitatief gevalideerd. Toch komen er in het kwalitatieve onderzoek meer twijfels naar voren over de effectiviteit. Waar in het kwantitatieve onderzoek bleek dat 16% van de Nederlanders **twijfels** heeft **over de effectiviteit**, bleek deze scepsis tijdens de interviews nadrukkelijker aanwezig. Bij de meeste inwoners kwamen twijfels over de effectiviteit snel ter sprake. Mogelijk ook omdat we de waterkerende zak **tijdens de interviews bij ons hadden**, waardoor respondenten zich de toepassing in hun eigen woning beter konden **voorstellen**.

Kosten waren in het kwantitatieve onderzoek al een belangrijke belemmering. In de kwalitatieve verdieping hebben we dit inzicht ingekleurd: waar inwoners bij de maatregelkaart deze bewaren “voor het geval dat”, wordt dit bij de waterkerende zak niet gelijk gedacht. De kosteninvestering voelt **te hoog**, vooral als je het afzet tegen het risico op schade. De lange termijn nadelen voelen te ver weg om hier een realistische voorstelling van te maken.

Concept interventies **Waterkerende zakken**

Mentale simulatie

Door inwoners te laten nadenken over wat zich onder 10 centimeter in huis bevindt, wordt persoonlijke kwetsbaarheid concreet en mentaal voorstelbaar. Het risico verschuift daarmee van een abstract toekomstscenario naar een herkenbare situatie in de eigen woonkamer. We ondersteunen dit proces met voorbeelden die het inbeelden vergemakkelijken, zoals plinten, meubels, fotoalbums of elektronica die laag op de vloer staan.

Deze aanpak werkt via **mentale simulatie en ingebeeelde spijt**: mensen zien als het ware alvast voor zich wat er verloren kan gaan, waardoor de urgentie en bereidheid om over te gaan tot de call-to-action (aanschaf) toeneemt. De interventie kan worden uitgewerkt in een brochure of flyer, maar leent zich ook goed voor een activerende social campagne.

De techniek ‘mentale simulatie’ creëert een **positieve verschuiving in de risicobeleving**. We zien dat inwoners die deze mentale simulatie met ons deden opeens concreter in beeld kregen welke schade zij zouden ervaren. Ineens is er wél een probleem: het parket, de elektriciteit, de vaatwasser en nieuwe bank zouden dan beschadigd raken.

Wel maakt men nog steeds de **rekensom**: “hoeveel schade denk ik later op te lopen? Weegt dit op tegen nu veel tijd, moeite en geld investeren?”. Vanuit de gedragspsychologie weten we dat bewustzijn van lange termijn gevolgen (hoe groot het risico ook is) slechts beperkte invloed heeft op gedrag. Mensen laten zich veel sterker leiden door gevolgen in het hier en nu. Deze **present-bias** moeten we daarom doorbreken met directe, voelbare consequenties, zoals spijt en bezorgdheid.

Lasten verdelen

Voor veel bewoners vormt de aanschafprijs een drempel om zich voor te bereiden op wateroverlast, zeker binnen lage SEP-doelgroepen. Door de maatregel niet als individuele aankoop te positioneren, maar als collectief, worden financiële barrières verlaagd en ontstaat een gedeeld gevoel van normaliteit en haalbaarheid.

- **Medium:** Collectieve inkoop via gemeente, VvE of buurt (bulkvoordeel), Lagere prijs per huishouden door schaalvoordeel
- **Heavy:** Bruikleen of subsidieconstructie voor kwetsbare groepen, Collectieve opslag en uitgifte via woningcorporatie of buurtpunt, Gericht op huishoudens met beperkte financiële ruimte of opslagmogelijkheden.

Weinig respondenten slaan aan op oplossingen die de lasten meer verdelen. Dit geldt bij de gemengde groep, maar óók bij de lage SEP groep. De interventie ‘lasten verdelen’ voelt nu nog **als een stap te ver**, omdat de risicoperceptie en het nut en de noodzaak nog nauwelijks wordt ingezien. Verder twijfelden inwoners over de praktische haalbaarheid van het collectief verdelen van de lasten en het centraal opslaan van de zakken.

- **Collectieve inkoop en subsidies** vindt men wel positief doordat het de aanschaf goedkoper maakt. Maar zonder duidelijke urgentie en aanleiding blijft aanschaf uit.
- **Bruikleen en/of collectieve opslag** roept twijfels op. “Als je het dan ergens moet ophalen, hoe weet ik dan wanneer? En ben ik dan niet allang te laat voor de regenbui?”

CONCLUSIES

Hoe kansrijk is de waterkerende zak?

De waterkerende zak beschouwen wij nog steeds als een **kansrijk** middel om inwoners te helpen bij hun voorbereiding op wateroverlast. Waterkerende zakken **voorkomen materiële schade** aan de woning en zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek bevestigt dat deze zakken gemakkelijk in gebruik zijn wanneer de nood hoog is. De waterkerende zak is daarnaast gemakkelijker in gebruik en beter op te slaan dan zandzakken.

Ook voor de waterkerende zak geldt dat een **duidelijke aanleiding** nodig is om tot aanschaf over te gaan. Doordat wateroverlast door hevige regen nu nog voelt als een “ver van mijn bed show” is het belangrijk dat inwoners eerst gaan inzien waarom een waterkerende zak in huis hebben, nuttig is.

Welke interventies zijn kansrijk?

We concluderen dat de interventies **mentale simulatie** en **demonstraties** het meest kansrijk zijn. Mentale simulatie verhoogt de risicoperceptie en dwingt de inwoners om de persoonlijke nadelen van passief blijven in te zien. (Live) demonstraties maken het handelingsperspectief daarnaast concreter en nemen laatste twijfels over de effectiviteit en toepassing weg. Deze interventies werken we in het volgende hoofdstuk verder uit.

Pop-up acties zijn we niet als kansrijk. Deze interventie voelt te “ver weg”. Inwoners zien pas nut in het aanschaffen van een waterkerende zak wanneer zij de persoonlijke relevantie inzien (iets wat mentale simulatie wél raakt). Berichten over andere wijken/gemeenten die te maken hebben met wateroverlast, komen onvoldoende aan. **Subsidies of collectieve inkoop** zien we op zichzelf niet als kansrijke interventie, maar wel als ondersteunend middel binnen andere interventies. Korting kan nooit kwaad om, vooral ook lage SEP inwoners, snellere actie te stimuleren.

Concept interventies **Maatregelkaart**

Pop-up acties

Wateroverlast krijgt pas aandacht wanneer het risico acuut voelt. Door communicatie te koppelen aan recente incidenten op andere locaties (landelijk of lokaal), wordt het onderwerp tijdelijk sterk salient en neemt de ervaren urgentie toe. Zo tonen we dat wateroverlast óók in Nederland dichtbij komt en reëel is. We communiceren over deze incidenten tijdens extreem weer, om het gevoel van dreiging te bevestigen. Mensen zijn op zulke momenten ontvankelijker voor een concrete oproep tot actie, zoals: ‘schaf een waterkerende zak aan’. Door direct handelingsperspectief te bieden vergroot je de kans op aanschaf.

- **Light:** social post over recente overlast (lokaal of landelijk) om urgentie en salience te verhogen.
- **Medium:** gerichte campagne over locaties waar extreem weer voorspeld is (evt. incl. korting of herinnering aan collectieve inkoop)
- **Heavy:** wijkacties direct na lokale of landelijke incidenten

Veel respondenten zijn op de hoogte van welke buurten risico lopen op wateroverlast. Toch wijzen ze allemaal naar een ander als het gaat om de risico's, zelf voelen ze zich onschendbaar: “in die wijk is er veel meer overlast, hier niet”. Herinnering aan lokale overlast **doet weinig met de eigen risicoperceptie**. Landelijke overlast, zoals Limburg, voelt al helemaal ver weg.

Deze interventie lijkt daardoor niet kansrijk om het gedrag te veranderen, omdat het **onvoldoende persoonlijk relevant** is. Zelfs wanneer overlast heel dichtbij is, voelen de inwoners zichzelf onschendbaar. Dit is anders dan de interventie ‘slimme timing’, waar het nadrukkelijk gaat om het communiceren tijdens piekmomenten. hier gaat het nadrukkelijk om het benoemen van andere locaties waar overlast is voorgevallen.

Demonstraties

Twijfel over effectiviteit vormt een belangrijke barrière. Live demonstraties tijdens bestaande evenementen en bijeenkomsten in de wijk, bouwmarkt of via vertrouwde partijen (zoals brandweer) maken de werking concreet en verminderen onzekerheid. Dit idee is gebaseerd op **visualisatie** waardoor mensen sneller vertrouwen krijgen in de maatregel.

Opties middelen:

- **Light:** korte video “vullen–leggen–effect”
- **Medium:** demo (bv. op de markt/tuincentrum) met vergelijking waterkerende zak vs zandzak
- **Heavy:** “demo-on-tour” gekoppeld aan weerswaarschuwingen/incidenten, evt. met brandweer

Omdat veel inwoners onbekend zijn met de waterkerende zak en twijfels hebben over de werking, ligt hier duidelijke potentie. Demonstraties vergroten de **bekendheid** en laten zien dat de waterkerende zak daadwerkelijk water tegenhoudt, waardoor twijfels over **effectiviteit** afnemen. Dat vergroot de bereidheid tot aanschaf van de waterkerende zak. Men wil hierbij graag antwoord krijgen op vragen: “werkt het echt?”, “hoeveel heb ik er nodig?”, “vult het alle gaten en kieren?” en “waar en wanneer moet ik hem neerleggen?”.

- Ook hier geldt: dat demonstraties pas **effectief** zijn wanneer er een gevoel van **urgentie** is. Zonder ervaren risico blijft de impact beperkt.
- **Live demonstraties tijdens evenementen** spreekt meer aan dan video's. Het kunnen zien en voelen van de waterkerende zak tijdens de interviews maakte het handelingsperspectief gelijk concreter.

INTERVENTIES

Meest kansrijke interventies voor de maatregelkaart en waterkerende zakken
uitgewerkt met de EAST-methodiek

MAATREGELKAART | BASIS OP ORDE

De interventies zijn vormgegeven om het gebruiken en bewaren van de maatregelkaart te versnellen. Dat leidt tot een betere voorbereiding op wateroverlast. We geven advies over de vormgeving van die interventies, maar ook het middel (de maatregelkaart) vereist belangrijke randvoorwaarden om goed te landen bij inwoners. Deze voorwaarden moeten bij iedere interventie op orde zijn.

1 | Duidelijke inleiding

De huidige maatregelkaart mist een inleiding of duidelijke toelichting van de reden waarom men maatregelen moet nemen en wat wateroverlast door hevige regen precies inhoudt. Het is belangrijk dat deze toelichting wordt toegevoegd, zodat men de aanleiding voor deze kaart beter begrijpt. Dat activeert urgentie en maakt de kaart relevant. Daarnaast is de kaart het meest succesvol als fysiek hulpmiddel tijdens wateroverlast, het slimste is dan ook om hier vooral op in te steken als reden voor de maatregelkaart.

2 | Snelle verwerking

De huidige maatregelkaart zet nog onvoldoende in op snelle verwerking. De kaart bevat veel tekst en mist visuele elementen. De wens leeft voor meer visualisaties, zoals het rode vlak ‘wie bel je wanneer bij wateroverlast?’, meer gebruik van iconen en opvallende kleuren.

3 | Relevante informatie

De inhoud in de maatregelkaart moet voor iedere inwoner aanslaan en relevant zijn. Hoe relevanter de informatie, hoe eerder men de kaart ook bewaart. Als een inwoner ziet dat informatie niet aansluit op de eigen situatie, is de kans groot dat de maatregelkaart niet aanspreekt. Houd de kaart dus óf algemeen, óf specificeer de informatie zodanig dat het echt persoonlijk aansluit, door er bijvoorbeeld het nummer van de gemeente/brandweer/andere belangrijke noodnummers op te vermelden (ook al is dat kostentechnisch een zware investering).

4 | Concreet handelingsperspectief en call-to-action

De maatregelkaart moet handreiking bieden aan inwoners om in te schatten wat goed en fout gedrag is. Wat blijft droog en wat wordt nat? Hoe bepaal ik dat? Zonder deze handreiking zal de maatregelkaart tijdens overlast onvoldoende aanvoelen als een hulpmiddel en daardoor niet gebruikt worden.

Ook is belangrijk dat er altijd een hele concrete call-to-action (CTA) bij de maatregelkaart staat. Duidelijk moet zijn wat men ermee moet: *hang de kaart op in je meterkast en gebruik hem als je last hebt van wateroverlast*. Want hoe vager de CTA, hoe vaker hij ergens blijft slingeren of in de prullenbak verdwijnt.

5 | Hoogwaardige kwaliteit

Ook is belangrijk dat de kaart uitnodigt om te bewaren. Dit kan door de kaart van hoogwaardige kwaliteit te maken: bijvoorbeeld door hem te drukken op dik papier of hem te plastificeren. Een multi-functioneel ophangstelsel veronderstelt daarnaast ook dat de kaart niet weggegooid moet worden en maakt het gemakkelijker om de kaart in verschillende situaties (in keukenkastjes, aan deuren, op de koelkast) op te hangen.

6 | Proactieve communicatie

De kaart moet proactief aangereikt worden aan inwoners. Inwoners zijn, door de lage risicoperceptie, waarschijnlijk niet snel geneigd om de maatregelkaart vanuit zichzelf op te zoeken. De maatregelkaart moet dus proactief aangeboden worden. Zelf opzoeken en uitprinten is een stap te ver.

MAATREGELKAART | INTERVENTIES

Een maatregelkaart is bij wateroverlast een fysieke kaart met duidelijke uitleg over wat je moet doen tijdens (dreigende) wateroverlast rond en in je woning. Op de kaart staat een korte uitleg van maatregelen die helpen om snel en veilig te handelen. De kaart geeft houvast op een stressvol moment. Inwoners ontvangen de kaart per post en hangen deze op een vaste plek in huis op. De kaart kost niks en helpt om rustig en veilig te handelen wanneer dat nodig is.

PERSOONLIJK BERICHT

Maak het voor mij relevant

Door een persoonlijk bericht toe te voegen dat specifiek ingaat op de situatie van de eigen woning, wordt de informatie direct relevant. Wanneer bewoners zien dat juist hún woning risico loopt, neemt de urgentie toe en wordt de maatregelkaart betekenisvoller. Hierdoor groeit de kans dat bewoners de kaart openen, lezen en bewaren.

WATERPROOF ACTIE

Dit wil ik niet missen in huis

Door bewoners op drukbezochte plekken zoals markten of wijkdagen actief aan te spreken en een korte, prikkelende check te laten doen – “ben jij al waterproof?” worden zij direct betrokken bij het onderwerp. De combinatie van een korte interactie en het zelf meenemen van een pakketje maakt het onderwerp concreet en persoonlijk. Hierdoor krijgt de maatregelkaart meer waarde en sluit deze beter aan op de eigen situatie, waardoor de kans groter is dat bewoners deze lezen en bewaren.

PERSOONLIJK BERICHT

Middel: gepersonaliseerd begeleidend kaartje bij maatregelkaart (A5/A6)
Verspreiding: huis-aan-huis

We verwachten op basis van het onderzoek dat inwoners een algemene maatregelkaart niet lezen of bewaren, omdat zij niet het gevoel hebben dat de informatie op hen van toepassing is. De kaart blijft daardoor liggen of wordt weggegooid. Door een persoonlijke en relevante aanleiding toe te voegen, wordt de kans groter dat bewoners de maatregelkaart openen, lezen en bewaren.

1 | Omschrijving interventie

Inwoners ontvangen de maatregelkaart samen met een persoonlijk begeleidend kaartje. Dit kaartje fungeert als trigger: het maakt direct duidelijk waarom de maatregelkaart relevant is voor deze specifieke bewoner. Op het kaartje staat een persoonlijke boodschap, bijvoorbeeld: *“Let op: jouw woning heeft een verhoogd risico op wateroverlast bij hevige regen.”*

Daarbij wordt rekening gehouden met de volgende elementen:

- De boodschap maakt expliciet de koppeling met de maatregelkaart: *“Daarom is het belangrijk om te weten wat je kunt doen. Bekijk je eigen risicoscore en bewaar de bijgevoegde kaart.”*
- Om de relevantie verder te vergroten, wordt één concrete eerste stap benoemd: *“Begin vandaag: bescherm je woning en schaf een waterkerende zak aan voor je buitendeur.”*
- Daarnaast bevat het kaartje een wederkerige toon: *“Hevige buien komen steeds vaker voor. Met deze kaart willen we je helpen om voorbereid te zijn.”*

We begrijpen dat een persoonlijk gedrukt kaartje met de eigen risicoscore mogelijk in opschaling een belemmering kan vormen. Daarnaast is er al een middel in ontwikkeling dat de risicoscore in kaart brengt: de Waterwijzer. We stellen daarom voor dat op het kaartje een grote en herkenbare CTA met QR-code naar de Waterwijzer wordt geplaatst, waar inwoners zelf hun risicoscore kunnen opzoeken. Belangrijk is dat in de Waterwijzer de risicoscore visueel eenvoudig wordt weergegeven (bijv. laag / middel / hoog), zodat bewoners in één oogopslag zien wat belangrijk is. Verder is het ook belangrijk dat er staat waar de risicoscore op is gebaseerd, zoals: de ligging van de woning, kenmerken van de straat (bijv. weinig afwatering) of wateroverlast in de buurt.

2 | EAST toelichting

Easy

maak het direct duidelijk waarom lezen loont

De interventie verlaagt de drempel om de maatregelkaart te lezen door één cruciale vraag direct te beantwoorden: *“Waarom is dit relevant voor mij?”*

Door deze vraag meteen te beantwoorden met een persoonlijke risicoscore, hoeven bewoners niet zelf te bepalen of de kaart van toepassing is. De risicoscore verhoogt **persoonlijke relevantie**. Dit verkleint de kans dat de kaart ongeopend blijft liggen.

Daarnaast wordt een duidelijke instructie gegeven:

- bekijk de kaart
- bewaar de kaart

Dit maakt het gewenste gedrag expliciet en eenvoudig.

Attractive

maak de boodschap persoonlijk en moeilijk te negeren

Personalisatie zorgt ervoor dat de boodschap opvalt tussen andere post. Een kaartje met een directe boodschap zoals *“jouw woning”* trekt meer aandacht dan een algemene oproep. Dit vergroot de kans dat bewoners de kaart openen en de informatie serieus nemen.

Daarnaast speelt de interventie in op **verliesaversie**: wanneer bewoners zien dat hun woning risico loopt, willen zij mogelijke schade voorkomen. De combinatie van persoonlijke relevantie en een concrete reden (*“door jouw straat...”*) maakt de boodschap geloofwaardiger en urgenter.

Transparantie voorkomt wantrouwen, leg kort uit hoe de risicoscore is bepaald. Dit voorkomt dat bewoners de boodschap als overdreven of onbetrouwbaar zien en maakt de informatie betrouwbaarder.

Social

versterk legitimiteit en betrokkenheid

De afzender (gemeente, eventueel in samenwerking met brandweer, wooncoöperaties of de Veiligheidsregio om lage SEP doelgroepen te bereiken) vergroot het vertrouwen in de boodschap. Zij worden vertrouwd als afzender, maar zijn ook passende experts, die inzicht hebben in risicoprofielen van woningen in de buurt. Dit maakt de informatie geloofwaardiger.

Tevens verwachten we dat het kaartje met risicoscore een buurtgesprek op gang brengt. *“Heb jij ook een kaartje gekregen? Wat was jouw score?”* Hierdoor verhogen we gelijktijdig de algehele urgentie en kennis rondom het onderwerp wateroverlast. Dat kan het nemen van maatregelen versnellen.

Timely

koppel aan momenten van verhoogde alertheid

De interventie werkt het best wanneer deze wordt ingezet op momenten waarop wateroverlast relevant voelt, zoals wanneer weerwaarschuwingen rondom hevige regenval toenemen.

Wanneer bewoners de toenemende risico's ervaren, zijn zij ontvankelijker voor de boodschap en is de kans groter dat zij de maatregelkaart daadwerkelijk bekijken en bewaren. Door vlak voor / tijdens toenemende weerwaarschuwingen te communiceren, voorkomen we het gevoel van *“mosterd na de maaltijd”*. De maatregelkaart wordt daardoor juist gepresenteerd op het moment waarop deze het meest relevant is.

Een extra versterking is mogelijk door ook in andere communicatie al naar de maatregelkaart te verwijzen: *“Bewaar de maatregelkaart die binnenkort op je deurmat valt”*.

3 | Randvoorwaarden

Samenwerking

Voor deze interventie is samenwerking nodig met gemeenten (data, verzending), de WaterWijzer, het waterschap (risico-informatie) en de Veiligheidsregio / brandweer (geloofwaardigheid). Dit verhoogt zowel de kwaliteit van de risicoschatting als het vertrouwen in de boodschap.

Praktische voorwaarden

- Belangrijk is dat het kaartje met de risicoscore goed past bij de vormgeving van de maatregelkaart. Het kaartje moet niet voelen als een 'extra' kaart maar écht onderdeel zijn van de maatregelkaart.
- Ook moet het kaartje stevig aanvoelen, net zoals de maatregelkaart. Dit vergroot de kans dat inwoners de kaart echt lezen en interessant vinden.

	Kosten excl. BTW	Extra info
<i>Ontwerp kaart</i>	€ 3000 voor design en strategie	
<i>Drukwerkkosten en frankering</i>	€4 per adres <i>(berekend op basis van bestelling in grote hoeveelheden)</i>	
<i>Organisatie, afstemming & redactie</i>	€ 2000	Denk ook aan invulling van de tekst/copy.
Totaal	€4.500-8.000	<i>Afhankelijk van de hoeveelheid adressen</i>

4 | Monitoringsplan

Om te meten of deze interventie zijn doelen voorafgaand, tijdens en na afloop van wateroverlast bereikt maken wij onderscheid tussen wat mensen zeggen (zelf-rapportage) en wat zij doen (gedrag).

	Voor	Tijdens	Na
<i>Wat mensen zeggen</i>	Acceptatie van risicoscore	Vertrouwen in de info op kaart	Tevreden met info van de kaart
<i>Wat mensen doen</i>	Lezen kaart / klikken op link	Handelen op basis van info kaart	Kaart blijven bewaren

- **VOOR wateroverlast** wordt gemeten in hoeverre inwoners de QR-code scannen, doorklikken naar de website en de risicoscore daadwerkelijk bekijken en lezen. Daarbij wordt ook gekeken naar de acceptatie van de persoonlijke score en het vertrouwen in de gepresenteerde informatie.
- **TIJDENS wateroverlast** kwantitatief kan worden gekeken naar concreet gedrag, zoals het uitvoeren van checks of het doen van aankopen, en naar het vertrouwen in de informatie en de ervaren bruikbaarheid van de persoonlijke risicoscore. Hiervoor worden webanalytics van de QR-code en website gecombineerd met bestaande risicodata, zodat zowel gedrag als perceptie op een geïntegreerde manier in beeld komen
- **NA wateroverlast** wordt kwalitatief uitgevraagd of de maatregelkaart heeft geholpen om de gevolgen te beperken, bijv. Door in wijken waar wateroverlast is geweest, uit te vragen in hoeverre de kaart hen heeft geholpen.

WATERPROOF ACTIE

Middel: fysieke stand/marktkraam met weerbaarheidspakket

Verspreiding: op lokale markten, evenementen, bouwmarkten of wijkactiviteiten

1 | Omschrijving interventie

In aanloop naar periodes van extreme kortdurende regen, vaak tijdens de zomermaanden, of net voor of na code geel/oranje/rood, staat op drukbezochte plekken zoals markten, wijkdagen of bouwmarkten een kraam of stand waar bewoners een gratis 'weerbaarheidspakket' kunnen meenemen:

- Flyer met toelichting over de risico's op wateroverlast bij extreme weersomstandigheden
- Maatregelkaart "Wat te doen bij wateroverlast"
- 10 cm-liniaal⁴ waarmee het eigen risico gecheckt kan worden binnen de woning (bedrukt in dezelfde stijl)

De stand nodigt uit met een eenvoudige, prikkelende vraag: "Doe de 2-minuten check: ben jij al waterproof?". Bezoekers worden kort aangesproken en uitgenodigd om de check (bijv. op een tablet of op papier) direct te doen.

Na deze korte interactie ontvangen bewoners het pakket met een duidelijke instructie: "Neem dit mee en doe thuis de 10-cm check. Bewaar de kaart die kan nuttig zijn bij hevige regen".

De kracht van deze aanpak zit in: actieve keuze (je haalt het zelf op) + korte interactie (iemand legt het uit) + tastbaar materiaal (flyer + liniaal + kaart). Zo krijgt het meer waarde dan wanneer het passief wordt ontvangen via de post.

⁴ We adviseren om 10 cm aan te houden, zodat het scenario realistisch blijft. Dit is enerzijds gebaseerd op de gemiddelde intensiteit en kans van hevige buien, en anderzijds op de geloofwaardigheid en voorstelbaarheid voor de doelgroep. Het KNMI zegt namelijk: "Plaatselijke neerslag van meer dan 25 millimeter in een uur noemen we een hoosbui, terwijl meer dan 50 millimeter in één dag wordt aangeduid met 'een dag met zware neerslag'. Waardes boven de 50 millimeter in een uur en 100 millimeter in een dag komen in Nederland ongeveer één keer per eeuw of iets vaker voor wanneer men zich op een vaste locatie bevindt." Bron: <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/uitleg/extreme-neerslag>

2 | EAST toelichting

Easy

verlaag de drempel via persoonlijke uitleg

De stand maakt het makkelijker om de interventie te begrijpen: korte mondelinge uitleg, direct antwoord op vragen en duidelijke instructie wat te doen. Hierdoor verlagen we de **cognitieve belasting**: bewoners hoeven minder zelf uit te zoeken. De kans is groter dat zij de check uitvoeren en de maatregelkaart bewaren.

Attractive

maak het opvallend en interactief

Een fysieke stand trekt aandacht, maakt het onderwerp zichtbaar en zorgt ervoor dat mensen blijven staan en geïnteresseerd raken. Door **interactie** landt informatie (over wateroverlast) vaak beter dan wanneer een pakket in de brievenbus belandt. Daarmee vergroten we niet alleen de aandacht voor de maatregelkaart, maar ook de algemene aandacht voor wateroverlast door hevige regen. Daarnaast werkt het principe van **commitment**: mensen die zelf een pakketje meenemen, zijn eerder geneigd er thuis iets mee te doen.

Social

benut interactie

De stand wordt gefaciliteerd vanuit de gemeente, voor de grote groep een **vertrouwde afzender**. Om ook inwoners met een lage SEP te betrekken en vertrouwen te creëren adviseren we een samenwerkingsverband met een voor het geloofwaardigere afzender, zoals de brandweer of de veiligheidsregio.

Op een markt of evenement zien bewoners dat anderen ook blijven staan, vragen stellen en een pakketje meenemen. Dit creëert **sociaal bewijs**: het wordt normaal om hiermee bezig te zijn. Daarnaast vergroot een gesprek met een medewerker (bijv. gemeente of brandweer) het vertrouwen in de informatie.

Timely

koppel aan momenten en plekken van aandacht

De interventie wordt ingezet op momenten waarop de aandacht en urgentie rondom extreem weer en hevige regen piekt. Vlak voor of na code geel/oranje/rood, of tijdens extreme kortdurende regen in de zomermaanden. We maken zo slim gebruik van **priming**: de context is zo ingericht dat het de aandacht, het denken en het gedrag op de juiste manier beïnvloedt. Op zonnige dagen is het waarschijnlijk lastiger voor inwoners om zich voor te stellen dat zij te maken kunnen krijgen met wateroverlast.

De interventie werkt het best tijdens drukbezochte lokale momenten zoals de markt of een winkelcentrum. Hier is de doorloop hoog, wat de kans verhoogt dat veel inwoners de interventie zien. Dat draagt ook bij aan het sociale bewijs (zie: 'social'). Op dit soort plekken is het ook gebruikelijk dat er acties plaatsvinden. Ook kan er worden aangesloten bij andere weerbaarheid-stands.

Vergelijkbaar voorbeeld: actie rondom waterbesparing

Vergelijkbaar voorbeeld: actie rondom valpreventie

3 | Randvoorwaarden

Samenwerking

Voor deze interventie is samenwerking nodig tussen de gemeente (vergunningverlener), de veiligheidsregio/brandweer als aanspreekpunt en organisatoren van markten of winkeliers.

Praktische voorwaarden

Voor een effectieve uitvoering van de interventie via een kraam of stand is het belangrijk dat deze direct uitnodigt tot interactie en laagdrempelig aanvoelt. De stand moet visueel opvallen en in één oogopslag duidelijk maken waar het over gaat, bijvoorbeeld met een prikkelende vraag als “Ben jij al regenwaterproof?” en een zichtbare 10 cm waterlijn. De interactie moet kort en eenvoudig zijn: geen lange uitleg, maar een snelle trigger en eventueel een korte demonstratie, waarna bewoners het pakketje meenemen. Het is essentieel dat medewerkers actief mensen aanspreken en de check kort toelichten, zodat de relevantie meteen duidelijk wordt.

Belangrijk is dat de stand tegen een stootje water kan. Aangezien het belangrijk is om op regenachtige/bewolkte dagen op het marktplein te staan, moet de stand een regenbui wel overleven. Het is ook prettig dat bezoekers van de stand droog kunnen staan, dat verhoogt de kans dat zij blijven staan en open staan voor de boodschap. Mogelijk kan hier nog op een ludieke wijze op worden ingespeeld: “wij staan hier droog, maar houd jij ook droge voeten in jouw woning?”

Tegelijk moet het pakket zelf compact en praktisch zijn, zodat het makkelijk meegenomen wordt en niet als ‘extra ballast’ voelt tijdens een bezoek aan de markt of het evenement.

	Kosten excl. BTW	Extra info
<i>Ontwerp pakket en materialen</i>	€5.000-8.000 uren strategie/communicatie en afstemming	Belangrijk om inhoudelijke experts te betrekken zoals Limburg.
<i>Productiekosten</i>	±€3.000 voor de stand en ±€1000 voor 1500 pakketjes met liniaal en maatregelkaarten	
<i>Bemensing</i>	€300 - 1000 per dag	Afhankelijk van wie het oppakt, intern of inhuur
<i>Organisatie en afstemming</i>	€ 2000	Denk ook aan vergunningen
<i>Opslag stand</i>	onbekend	
Totaal	€8.000-15.000	Er kan een maatwerk stand gemaakt worden. Een low-budget optie is bijv. rolbanners plaatsen drukken.

4 | Monitoringsplan

Om te meten of deze interventie zijn doelen voorafgaand, tijdens en na afloop van wateroverlast bereikt maken wij onderscheid tussen wat mensen zeggen (zelf-rapportage) en wat zij doen (gedrag).

	Voor	Tijdens	Na
<i>Wat mensen zeggen</i>	Gevoelde urgentie	Begrip van de info op kaart	Tevreden met de info op de kaart
<i>Wat mensen doen</i>	Aantal uitgevoerde 10-cm checks	Handelen op basis van info kaart	De kaart blijven bewaren

- **VOOR wateroverlast:** ligt de focus op bereik, begrip en intentie. Tijdens de uitvoering op locatie wordt gemeten hoeveel mensen stoppen bij de stand, deelnemen aan de 2-minuten check en een pakketje meenemen. Ook kan een korte survey worden afgenomen om te meten in hoeverre bewoners de informatie begrijpen, urgentie ervaren en van plan zijn om thuis de 10-cm check uit te voeren en de maatregelkaart te bewaren.
- **TIJDENS wateroverlast:** wordt onderzocht in hoeverre bewoners daadwerkelijk teruggrijpen op de ontvangen materialen. Met een korte, laagdrempelige survey (bijvoorbeeld via QR-code op het pakket) kan worden nagegaan of mensen de maatregelkaart raadplegen of de 10-cm check gebruiken op het moment dat het relevant is.
- **NA wateroverlast:** ligt de nadruk op gedrag en het ervaren effect. Via een korte follow-up wordt uitgevraagd of bewoners daadwerkelijk maatregelen hebben genomen en of zij tevreden zijn met de mate waarin de maatregelkaart de gevolgen heeft beperkt.

WATERKERENDE ZAKKEN | BASIS OP ORDE

De interventies zijn vormgegeven om de aanschaf van waterkerende zakken te versnellen. Dat leidt tot een betere voorbereiding op wateroverlast. We geven advies over de vormgeving van die interventies, maar ook het middel (de waterkerende zak) vereist belangrijke randvoorwaarden om goed te landen bij inwoners. Welke interventie er ook uitgewerkt wordt, deze basis is altijd belangrijk.

1 | Ondersteuning bij praktische invulling

Zelfs wanneer bewoners gemotiveerd zijn, blijft handelen vaak uit door onzekerheid en keuzestress: hoeveel waterkerende zakken heb ik nodig? Waar plaats ik ze? Hoe lang blijven ze bruikbaar en wat past bij mijn woningtype?

Heldere begeleiding in de vorm van bijvoorbeeld een flowchart of een concrete richtlijn ('heb er minstens 3 in huis') helpt mensen stap voor stap te bepalen wat voor hen relevant is. Dit verhoogt de zelfeffectiviteit en verlaagt de cognitieve belasting: het gedrag wordt niet alleen wenselijk, maar ook uitvoerbaar.

2 | De juiste waterkerende zakken aanbieden

Vindbaarheid en betrouwbaarheid spelen een cruciale rol, omdat bewoners nu vaak niet weten waar ze een goed product kunnen krijgen of welke informatie klopt. Aanbieders zijn er nog relatief weinig, komen onbetrouwbaar over en het is onduidelijk of de zakken van iedere aanbieder kwalitatief goed werken. De terminologie wisselt ook 'waterkerende zak', 'waterdam' 'vloedkering'. Ook zijn er absorberende zakken maar deze zijn net als zandzakken maar eenmalig te gebruiken.

Als een gemeente zelf het juiste type zakken kan inkopen of een samenwerking met één of meerdere partijen kan aangaan, verlaagt dit de gemak-drempel enorm (al begrijpen we dat het vaak niet toegestaan één commerciële partij te benaderen).

3 | Toelichting van gebruik

Wanneer de inwoner de waterkerende zak in huis heeft, is het belangrijk dat inwoners ook weten hoe zij de waterkerende zak *correct* moeten gebruiken. Hoe vul je de waterkerende zak zonder hem daarna ver te hoeven tillen? Hoe zorg je dat de zak goed blijft liggen? Hoe vol moet je hem vullen voor optimale waterkering? De leverancier of gemeente moet deze informatie aan de inwoner geven zodat de zak écht goed gebruikt wordt. Gebeurt dit niet? Dan loopt men het risico dat zij denken dat de waterkerende zak niet goed werkt, wat ertoe leidt dat zij de waterkerende zak de volgende keer in de kast laten liggen.

4 | Subsidies & collectiviteitskortingen

Minder een randvoorwaarde, maar wel mooi meegenomen. Uit het onderzoek blijkt dat subsidies en collectiviteitskortingen de drempel tot aanschaf fors kunnen verlagen. Wie overweegt een waterkerende zak te kopen, kan sneller over de streep getrokken worden wanneer daar financieel voordeel in zit. Vooral voor lage SEP doelgroepen is dit een prettige oplossing die helpt om de aanschaf van een waterkerende zak voordeliger te maken.

5 | Afstemming met experts

Tot slot is het belangrijk om de inhoud en het handelingsperspectief te toetsen bij experts op het gebied van wateroverlast. Zo kan worden geborgd dat adviezen kloppen en aansluiten bij verschillende woningtypen en situaties. Dit voorkomt onjuiste of onvolledige informatie en vergroot het vertrouwen en de effectiviteit van de interventie.

WATERKERENDE ZAKKEN | INTERVENTIES

Waterkerende zakken zijn herbruikbare zakken van stevig kunststof. Je vult ze met een tuinslang met water als er wateroverlast dreigt. Daarna leg je ze voor een deur, raam of andere opening van je woning. Zo helpen ze voorkomen dat water naar binnen stroomt. Als ze leeg zijn, zijn ze licht en klein op te vouwen. Dat maakt ze makkelijk op te bergen en te hergebruiken. Deze zakken zijn niet geschikt bij langdurige overstromingen of heel hoge waterstanden. De prijs ligt tussen €50 en €100, afhankelijk van het merk en de grootte.

DE NATTE VOETEN CHECK

Laat het me zelf ontdekken

Veel inwoners ervaren wateroverlast als een abstract, toekomstig en niet persoonlijk relevant risico. Daardoor blijft de urgentie om preventieve maatregelen te nemen vaak beperkt. Door inwoners actief te laten nadenken over wat er in hun eigen woning kwetsbaar is bij wateroverlast, wordt het risico persoonlijk en concreet.

DEMONSTRATIES

Show don't tell

Inwoners twijfelen of waterkerende maatregelen zoals waterkerende zakken daadwerkelijk werken. Deze onzekerheid weerhoudt hen van aanschaf. Door de werking van waterkerende zakken live te laten zien, wordt de maatregel concreet en zichtbaar. Wanneer inwoners met eigen ogen zien hoe een waterkerende zak water tegenhoudt, neemt het vertrouwen in de effectiviteit toe en wordt de stap naar aanschaf kleiner.

DE NATTE VOETEN CHECK

Middel: dubbelzijdig bedrukte A5 flyer

Verspreiding: huis-aan-huis

Veel inwoners ervaren wateroverlast als een abstract, toekomstig en niet persoonlijk relevant risico. Daardoor blijft de urgentie om preventieve maatregelen te nemen vaak beperkt. Door inwoners actief te laten nadenken over wat er in hun eigen woning kwetsbaar is bij wateroverlast, wordt het risico persoonlijk en concreet. De interventie gebruikt een eenvoudige opdracht om inwoners te laten inbeelden wat er gebeurt wanneer water de woning binnenkomt. Hierdoor verschuift wateroverlast van een algemeen toekomstscenario naar een herkenbare situatie in de eigen woning.

1 | Omschrijving interventie

Inwoners ontvangen een flyer van de gemeente in de brievenbus. De flyer nodigt bewoners uit om een korte opdracht te doen: kijk in je eigen woning wat zich onder 10 centimeter hoogte bevindt (bijv. “de 10-cm check” of “de natte voeten check”). Door deze oefening wordt zichtbaar wat er beschadigd kan raken wanneer water de woning binnenkomt, zoals vloeren, meubels, elektronica of persoonlijke bezittingen.

Ook nodigen we met een opdracht bewoners uit om met andere ogen naar hun woning te kijken. Licht je woning bijvoorbeeld lager dan de straat, of juist hoger? Waar kan water naar binnen komen via de voordeur, achterdeur, ventilatieroosters of de garage? Zo verschuift de focus van alleen de kans op wateroverlast naar de vraag: maakt mijn woning eigenlijk kans dat er water binnenstroomt?

Op de voorzijde van de flyer staat een visuele liniaal met een waterhoogte van 10 centimeter, gecombineerd met herkenbare (visuele) voorbeelden uit een woning. Bijvoorbeeld:

- 5 cm – vloer / laminaat / plinten
- 7,5 cm – stopcontact
- 10 cm – versterker / speakers

Het is belangrijk dat de voorbeelden aansluiten bij herkenbare situaties in huis. Hierdoor kunnen bewoners zich gemakkelijker voorstellen wat er in hun eigen woning kwetsbaar is. Belangrijk is dat op de flyer visueel getoond wordt hoe water de woning kan binnendringen. Zo maken we het toekomstscenario reëel.

Bij de liniaal staat een duidelijke oproep zoals: “Loop eens rond. Wat staat er bij jou onder de waterlijn?”. Stimuleer ook het gesprek onderling, bijvoorbeeld door aan te sporen dat men de 10-cm check samen met anderen in het huishouden doet. De flyer sluit af met een concreet handelingsperspectief zoals “Bescherm wat je dierbaar is. Plaats een waterkerende zak voor je buitendeur”.

Op de binnenzijde van de flyer staat een illustratie van een woning met aandachtspunten waar water kan binnendringen, zoals ventilatieroosters, deuren, kozijnen en andere openingen. Dit helpt bewoners om gericht te kijken naar kwetsbare plekken in en rondom hun woning.

Op de achterzijde van de flyer staat aanvullende informatie over waterkerende zakken en waar deze verkrijgbaar zijn (bijvoorbeeld via lokale winkels of via de gemeente).

Voorbeeldflyer uit een Duwtje project om kwetsbare plekken t.a.v. inbraak te duiden.

2 | EAST toelichting

Easy

maak het risico mentaal voorstelbaar

De flyer bevat een eenvoudige opdracht die minder dan een minuut kost: kijk rond in huis en bedenk wat er bij 10 centimeter water in de woning onder water komt te staan. Deze opdracht activeert de gedragstechniek **mentale simulatie**: bewoners stellen zich concreet voor wat er gebeurt wanneer water hun woning binnenkomt. Wanneer mensen een toekomstige situatie actief visualiseren, voelt deze realistischer en waarschijnlijker aan. Daardoor neemt de ervaren kwetsbaarheid toe en wordt het risico minder abstract.

Door de oefening klein en eenvoudig te houden wordt de cognitieve drempel laag gehouden, waardoor bewoners eerder geneigd zijn om de oefening daadwerkelijk te doen. Belangrijk is dat het wel overtuigend en realistisch genoeg is. Een waterbak is bijvoorbeeld overtuigender dan alleen een tuinslang erop zetten.

Attractive

maak mogelijke schade concreet en persoonlijk

De flyer bevat een opvallende visualisatie van een 10-centimeter waterlijn met herkenbare objecten uit huis, zoals vloeren, meubels, stopcontacten of elektronica.

Door concrete en herkenbare voorbeelden te noemen, wordt de mogelijke schade persoonlijk relevant. Dit vergroot de kans dat bewoners zich voorstellen wat er in hun eigen woning kan gebeuren.

Deze aanpak activeert daarnaast **ingebeelde spijt (anticipated regret)**. Wanneer bewoners zich voorstellen dat dierbare of kostbare spullen beschadigd raken, ervaren zij vooraf al een gevoel van mogelijke spijt. Dat vergroot de motivatie om maatregelen te nemen om dit scenario te voorkomen.

Social

stimuleer het gesprek binnen het huishouden

De mentale oefening nodigt bewoners uit om samen rond te kijken in huis en te bespreken wat kwetsbaar is bij wateroverlast. Door het onderwerp bespreekbaar te maken binnen het huishouden ontstaat **sociale reflectie**: bewoners bevestigen elkaar in het belang van maatregelen. Dit kan de kans vergroten dat het huishouden gezamenlijk besluit om een preventieve maatregel te nemen.

Tevens zetten de leden van het huishouden op deze manier gezamenlijk een nieuwe **sociale norm** neer: wateroverlast willen we in dit huishouden voorkomen. De kans is aanwezig dat huishoudens deze norm ook naar andere huishoudens in de buurt uitdragen, waardoor ook burens geïnspireerd kunnen raken om de check te doen/waterkerende zakken aan te schaffen. Zeker wanneer iedereen in de buurt de flyer ontvangt, is de kans groot dat hierover een gesprek op gang komt.

Timely

benut momenten waarop het risico voelbaar is

De flyer wordt verspreid op momenten waarop wateroverlast waarschijnlijker is of wanneer het onderwerp al actueel is, bijvoorbeeld:

- na hevige regenval
- bij weerswaarschuwingen voor zware buien of code oranje/rood
- tijdens lokale veiligheidsdagen of klimaatadaptatie-evenementen

Wanneer een risico actueel of recent ervaren is, is men ontvankelijker voor een boodschap op dit thema. Door de interventie op deze momenten aan te bieden, is de kans groter dat bewoners de boodschap serieus nemen en overgaan tot actie. Belangrijk is wel dat de bewoners deze extreme situaties zelf hebben ervaren, anders blijft het een “ver van mijn bed show”.

3 | Randvoorwaarden

Samenwerking

Hoewel de gemeente de primaire samenwerkingspartner is verwachten we dat een samenwerking met de brandweer/Veiligheidsregio goed kan werken in het afzenderschap. Mogelijkerwijs alleen al door het logo van de betreffende Veiligheidsregio of Brandweer erop te plaatsen. We weten vanuit het kwantitatieve onderzoek dat de veiligheidsregio bij communicatie over acute noodsituaties rondom wateroverlast als een passende partner wordt gezien. Bovendien heerst daar minder weerstand tegen in het algemeen en gaat hun rol meer over risicocommunicatie dan dat van de gemeente.

Als lokale bouwmarkten of leveranciers van de waterkerende zakken willen samenwerken zou dat een mooie extra toevoeging zijn om de drempel tot aanschaf verder te verkleinen. Een duidelijke verwijzing naar een effectieve waterkerende zak die doet wat hij belooft, is cruciaal om ook na aanschaf het gevoel te bevestigen dat de waterkerende zak in huis halen een goede zet was.

Praktische voorwaarden

- Er moeten herkenbare voorbeelden worden verzameld van objecten of voorwerpen die onder 10 cm hoogte staan bij veel huizen én bewoners een vervelend gevoel geven als die objecten onder water komen te staan. Zo algemeen dat het voor veel mensen herkenbaar is, maar niet zo generiek dat het een containerbegrip is (bv. elektra vs. stopcontact).
- Er moet heldere informatie komen over hoe de waterkerende zakken werken, wat ze kosten, hoeveel je er nodig hebt en op welke plekken. Bij voorkeur staat deze informatie kort en bondig op de flyer. Als er meer ruimte nodig is dan kan er beter doorverwezen worden naar een gemeentelijke webpagina (of die van een Veiligheidsregio) met uitleg over en aanschaf-mogelijkheden.

	Kosten excl. BTW	Extra info
<i>Ontwerp & redactie flyer</i>	€7.500 40 uur voor design incl. feedbackrondes en drukwerkklar maken - 24u voor (gedrags)strateeg/comm.adviseur	De ontwikkelkosten zijn eenmalig.
<i>Drukwerk-kosten</i>	±€80-150 A5 formaat, 300 grams dubbelzijdig gedrukt, matlaminaat afwerking	Houd ook rekening met uren voor afstemming met leverancier(s).
<i>Verspreiding</i>	€150 - €2500	Verspreiding via buurtkrantjes kan vaak goedkoop maar bereikt niet iedereen (nee-nee stickers weigeren bijv.). Overweeg eventueel een self-mailer. Indien het via de post moet lopen de kosten snel op en is er ook handelingstijd/kosten nodig.
Totaal	± €10.000	<i>De meeste kosten zitten in het ontwerp van de flyer, en afstemming op de inhoud hiervan met zowel inhoudelijk experts als gemeente.</i>

4 | Monitoringsplan

Om te meten of deze interventie zijn doelen voorafgaand, tijdens en na afloop van wateroverlast bereikt maken wij onderscheid tussen wat mensen zeggen (zelf-rapportage) en wat zij doen (gedrag).

	Voor	Tijdens	Na
<i>Wat mensen zeggen</i>	Risicoperceptie, urgentie, intentie tot aanschaf	Weten wat te doen	Ervaren nut waterkerende zak, tevredenheid, aanbevelen
<i>Wat mensen doen</i>	Flyer gelezen, check gedaan, waterkerende zak aangeschaft	Waterkerende zak geplaatst	Schade beperkt, hergebruik waterkerende zak

- VOOR wateroverlast:** ligt de nadruk op het meten van bewustwording, intentie en vooral de stap naar aanschaf van een waterkerende zak. Via QR-codes en URL's op de flyer kan worden gemeten hoeveel inwoners de natte voeten check uitvoeren en aanvullende informatie bekijken. Daarnaast kan, bijvoorbeeld via samenwerking met lokale bouwmarkten of kortingscodes, inzicht worden verkregen in de daadwerkelijke aanschaf van waterkerende zakken.
- TIJDENS wateroverlast** wordt met een korte, laagdrempelige survey onderzocht of mensen de eerder aangeschafte waterkerende zak daadwerkelijk gebruiken en of zij weten hoe deze toegepast moet worden. Dit geeft inzicht in de vertaling van intentie en voorbereiding naar concreet gedrag op het moment dat het nodig is.
- NA wateroverlast** volgt een korte follow-up waarin wordt nagegaan in hoeverre de maatregel effectief was: hebben mensen schade kunnen beperken, zouden zij de waterkerende zak opnieuw gebruiken en bevelen zij deze aan? Indien mogelijk kan dit worden aangevuld met meldingen of schadegegevens. Door deze verschillende meetmomenten te combineren ontstaat een compleet beeld van de keten: van bewustwording en aanschaf, via gebruik, tot ervaren effect en tevredenheid.

DEMONSTRATIES

Middel: dubbelzijdig bedrukte A5 flyer

Verspreiding: huis-aan-huis

Veel inwoners ervaren wateroverlast als een abstract en toekomstig risico. Daardoor blijft de urgentie om preventieve maatregelen te nemen vaak beperkt. Door bewoners actief te laten nadenken over wat er in hun eigen woning kwetsbaar is bij water in huis, wordt het risico persoonlijk en concreet.

De interventie gebruikt een eenvoudige opdracht om inwoners te laten inbeelden wat er gebeurt wanneer water de woning binnenkomt. Hierdoor verschuift wateroverlast van een algemeen toekomstscenario naar een herkenbare situatie in de eigen woning.

1 | Omschrijving interventie

De interventie bestaat uit demonstraties waarin de gemeente toont hoe waterkerende zakken werken. Tijdens deze demonstraties zien inwoners hoe een waterkerende zak wordt gevuld, geplaatst en hoe deze water tegenhoudt bij een deur of andere kieren. Ook laat de demonstratie zien hoe makkelijk de zak vervolgens kan worden opgevouwen en bewaard. De demonstraties kunnen plaatsvinden op plekken waar inwoners toch al komen, zoals lokale markten, wijkbijeenkomsten, bouwmarkten of tuincentra, evenementen in de wijk of open dagen van brandweer of Veiligheidsregio.

Tijdens een demonstratie wordt stap voor stap getoond hoe je de waterkerende zak gebruikt en bovenal wat het effect ervan is. Om het effect duidelijk te maken kan eventueel nog een vergelijking worden gemaakt tussen een waterkerende zak en een traditionele zandzak.

Voor extra overtuigingskracht wordt de demonstratie waar mogelijk interactief gemaakt. Bewoners kunnen zélf een waterkerende zak vullen en plaatsen in de opstelling, en direct ervaren wat het effect is. Door het zelf te doen, wordt het gebruik niet alleen begrijpelijker, maar ook haalbaarder en concreter: mensen merken dat het eenvoudig is en dat zij dit zelf ook kunnen toepassen in hun eigen woning.

Bewoners krijgen tijdens de demonstratie (al dan niet via ondersteunende middelen) ook antwoord op veelgestelde vragen, zoals:

- Werkt een waterkerende zak echt tegen wateroverlast?
- Hoeveel waterkerende zakken heb ik nodig voor mijn woning? Vult de zak ook kieren of oneffenheden op?
- Hoe vul ik overige kieren en gaten?
- Wanneer moet ik de zak neerleggen bij dreigende regen?

Door deze vragen te beantwoorden nemen we onzekerheid weg. De demonstratie bevat een concreet handelingsperspectief, bijvoorbeeld: "Voorkom water in huis. Schaf een waterkerende zak aan (bv. voor je buitendeur)." Bewoners krijgen direct informatie over waar zij waterkerende zakken kunnen kopen, bijvoorbeeld bij lokale bouwmarkten of via de gemeente.

2 | EAST toelichting

Easy

laat zien hoe eenvoudig de maatregel werkt

Veel inwoners weten niet hoe een waterkerende zak werkt of denken dat het ingewikkeld is om deze te gebruiken. Een demonstratie laat in één oogopslag zien hoe eenvoudig de maatregel is.

Door live te tonen hoe snel een waterkerende zak zich vult en hoe deze geplaatst wordt, wordt duidelijk dat de maatregel weinig moeite kost. Dit vergroot de ervaren **zelf-effectiviteit**: bewoners krijgen het gevoel dat zij de maatregel zelf ook eenvoudig kunnen toepassen.

Wanneer mensen zien hoe gemakkelijk een maatregel werkt en zelf de mogelijkheid krijgen om laatste twijfels te bespreken met een expert, neemt de kans toe dat zij deze daadwerkelijk aanschaffen.

Attractive

maak effectiviteit zichtbaar

Een belangrijke barrière bij preventieve maatregelen is twijfel over effectiviteit. Veel bewoners vragen zich af: “werkt dit echt?” Demonstraties maken de werking visueel en tastbaar. Door te laten zien hoe een waterkerende zak water tegenhoudt, wordt het effect direct zichtbaar.

Deze **visualisatie** vergroot het vertrouwen in de maatregel. Wanneer mensen een oplossing met eigen ogen zien werken, ervaren zij minder onzekerheid over de effectiviteit. Hierdoor neemt de kans toe dat bewoners de maatregel als een zinvolle investering zien.

Het vergelijken van een waterkerende zak met een zandzak kan dit effect versterken, doordat bewoners beter begrijpen wat de voordelen zijn.

Social

gebruik vertrouwde partijen als afzender

Demonstraties worden bij voorkeur uitgevoerd door vertrouwde partijen zoals de brandweer, de Veiligheidsregio of lokale bouwmarkten. Deze partijen hebben een **geloofwaardige expert-rol** op het gebied van veiligheid en risicopreventie. Wanneer zij laten zien hoe een maatregel werkt, wordt deze sneller als betrouwbaar gezien.

Daarnaast trekken demonstraties vaak de aandacht van andere bezoekers op een evenement of markt. Wanneer meerdere mensen blijven kijken of vragen stellen, ontstaat een vorm van **sociaal bewijs**: bewoners zien dat anderen ook geïnteresseerd zijn in de maatregel. Dit vergroot de kans dat men zelf ook overweegt om een waterkerende zak aan te schaffen.

Zet met collectiviteitskortingen eventueel nog in op buurtinitiatieven.

Timely

benut momenten waarop het risico voelbaar is

Demonstraties werken het best wanneer wateroverlast al onderwerp van gesprek is, bijvoorbeeld:

- na hevige regenval
- bij weerswaarschuwingen voor zware buien
- tijdens lokale veiligheidsdagen of klimaatadaptatie-evenementen

Wanneer bewoners het risico recent hebben ervaren of verwachten, staan zij meer open voor oplossingen. Demonstraties op zulke momenten vergroten daarom de kans dat bewoners daadwerkelijk overgaan tot aanschaf. Belangrijk is wel dat de bewoners deze extreme situaties zelf hebben ervaren, anders blijft het een “ver van mijn bed show”.

3 | Randvoorwaarden

Samenwerking

Voor deze interventie is samenwerking met lokale en regionale partners belangrijk. De brandweer of de Veiligheidsregio kan een belangrijke rol spelen in het demonstreren van de maatregel. Zij worden vaak gezien als een betrouwbare bron op het gebied van veiligheid en risicocommunicatie. Alleen al het plaatsen van hun logo kan de geloofwaardigheid van de boodschap vergroten.

Lokale bouwmarkten of tuincentra kunnen betrokken worden als geschikte locatie om demonstraties uit te voeren. Hier staan inwoners vaak er meer voor open om even stil te staan, mee te doen of te kijken naar dergelijke acties.

Praktische voorwaarden

- Voor een effectieve demonstratie zijn enkele praktische elementen nodig. Er moet een eenvoudige demonstratie-opstelling zijn waarin water zichtbaar wordt tegengehouden door de waterkerende zak. Bijvoorbeeld een kleine waterbak of transparante opstelling bij een deuropening.
- Daarnaast is duidelijke praktische informatie nodig over de hoeveelheid en inzetbaarheid van de waterkerende zakken.
- Bij voorkeur wordt deze informatie samengevat op een korte flyer of informatiekaart die bewoners na de demonstratie kunnen meenemen.
- Ook moet duidelijk zijn waar bewoners de waterkerende zakken kunnen aanschaffen en wat de kosten ongeveer zijn. Wanneer deze informatie direct beschikbaar is, wordt de drempel om de maatregel aan te schaffen kleiner.
- Samenwerking met een erkende partner voor de waterkerende zakken, die kwalitatief hoogwaardige waterkerende zakken kan aanleveren, eventueel nog in combinatie met subsidies en/of collectiviteitskorting, verlaagt de drempel tot aanschaf. Inwoners weten zo zeker dat zij een kwalitatief hoogwaardige zak kopen.

	Kosten excl. BTW	Extra info
<i>Demonstratie opstelling</i>	€300-800	Een waterbak met daarin bijv. een deur
<i>Waterkerende zakken voor demonstratie</i>	€ 100	1 zou voldoende moeten zijn
<i>Personeel</i>	€250-500 per dagdeel	Eventueel vrijwilligers van brandweer
<i>Flyer of banner</i>	€ 150	
<i>Afstemming, organisatie en voorbereiding</i>	€9000 - ± 40u voor gedragsexpert, ±30u voor ontwerper, ±20u projectmedewerker	
Totaal	±€ 10.000	Dit is totaal afhankelijk van de betrokken partijen en middelenkeuze. De eerste opstart zal veel inhoudelijke afstemming en voorbereiding vragen, zeker voor de informatievoorziening op de flyer of banner maar herhaling is relatief goedkoop

4 | Monitoringsplan

Om te meten of deze interventie zijn doelen voorafgaand, tijdens en na afloop van wateroverlast bereikt maken wij onderscheid tussen wat mensen zeggen (zelf-rapportage) en wat zij doen (gedrag).

	Voor	Tijdens	Na
<i>Wat mensen zeggen</i>	Vertrouwen in effectiviteit, intentie tot aanschaf	Weten wat te doen	Ervaren nut waterkerende zak, tevredenheid, aanbevelen
<i>Wat mensen doen</i>	Demo bezocht, vragen gesteld, waterkerende zak aangeschaft	Waterkerende zak correct geplaatst	Schade beperkt, hergebruik waterkerende zak

- **VOOR wateroverlast:** wordt op locatie gemeten hoeveel mensen de demonstratie bijwonen, actief deelnemen en interesse tonen in de maatregel. Dit kan worden vastgelegd via tellingen en korte surveys na afloop van de demonstratie. Daarnaast kan via kortingscodes, verwijzingen naar lokale verkooppunten of bouwmarkten inzicht worden verkregen in de aanschaf van waterkerende zakken als gevolg van de demonstratie.
- **TIJDENS wateroverlast:** wordt met een korte, laagdrempelige follow-up onderzocht of bewoners de waterkerende zak daadwerkelijk gebruiken en of zij deze op de juiste manier toepassen. Hierbij kan worden nagegaan in hoeverre de demonstratie heeft bijgedragen aan handelingszekerheid en correct gebruik op het moment dat het nodig is.

- **NA wateroverlast:** ligt de focus op het ervaren effect van de maatregel. Via een korte evaluatie wordt in kaart gebracht of bewoners schade hebben kunnen beperken, of zij tevreden zijn over de werking van de waterkerende zak en of zij deze opnieuw zouden gebruiken of aanbevelen aan anderen.

BIJLAGEN

Extra informatie vind je hier

ANALYSE DOELGEDRAGINGEN KPLUSV

Impact & haalbaarheid

Dit overzicht volgde uit een uitgebreide analyse naar de impact & haalbaarheid van vier doelgedragingen van KplusV. Deze uitgebreide analyse is opgenomen in een apart & uitgebreider document dat op te vragen is via de opdrachtgever bij het Ministerie van IenW.

	Impact		Haalbaarheid	
	Materiële impact	Immateriële impact	Gedragsinvestering	Draagvlak
Risicoprofiel checken	★☆☆☆☆	★★★★☆	★★★★☆ Toegankelijke en begrijpelijke uitvoering is voorwaarde	★★★★☆ Er is een externe trigger nodig om gedrag in gang te zetten
Maatregelkaart raadplegen	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆ Toegankelijke en begrijpelijke uitvoering is voorwaarde	★★★★☆ Er is een externe trigger nodig om gedrag in gang te zetten
Waterwerende voorzieningen treffen Waterkerende schotten	★★★★☆ Maar wel voor een kleine groep (20cm - 1 m waterhoogte)	★★★★★ Maar wel voor een kleine groep (20cm - 1 m waterhoogte)	★★★★☆ Andere maatregelen (zoals zandzakken) zijn haalbaarder en laagdrempeliger	★★★★☆
Spullen op hoogte zetten	★★★★☆ Alleen relevant voor mensen vanaf een waterhoogte waar materiële spullen geraakt worden	★★★★★	★★★★☆ Veel spullen kan je op hoogte zetten, vooral de belangrijke spullen zoals identificatie en fotoalbums	★★★★☆ Moet nog steeds een urgentiebesef / externe trigger zijn om deze actie uit te voeren en verwachte lagere response-efficacy

ANALYSE AANVULLENDE DOELGEDRAGINGEN

Longlist & conclusies

Deze longlist en concluderend overzicht (op volgende pagina's) volgden uit een uitgebreide analyse naar aanvullende doelgedragingen. Conclusies uit deze uitgebreide analyse zijn opgenomen in een apart document dat op te vragen is via de opdrachtgever bij het Ministerie van IenW.

Longlist			
Voor		Tijdens	Na
<p>Paraatheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risicoprofiel checken • Verzekeringsdekking controleren • Flood warnings instellen / NL-Alert / KNMI • Evacuatie routes en veilige plekken checken (die zijn er in NL weinig) • Noodplan opstellen met huishouden • Weten hoe je gas/elektra afsluit <p><i>Met de buurt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Buurtopslag pompen/schotten • Buurtapp voor waarschuwingen • Noodplan maken met burens <p>Organisatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maatregelkaart hebben en begrijpen • Documenten en waardevolle spullen op hoogte plaatsen • Noodpakket samenstellen (loopt al campagne op) • Vluchtas maken • Lijst met noodnummers paraat • Voertuigen buiten risicogebied plaatsen • Voertuigen volgetankt/opgeladen 	<p>Structurele maatregelen</p> <p><i>Woning & constructie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Afdichten woning (koekoek, roosters, muren) • Terugslagklep plaatsen • Pompinstallatie plaatsen • Kogelkraan wasmachine afvoer • Elektrische installaties verhogen • Stopcontacten / groepenkast omhoog • Drempels verhogen • Waterkerende buitendeuren • Dijk of muur aanleggen • Drainage aanleggen <p><i>Tuin & buitenruimte (hier worden vanuit andere portefeuilles binnen de Rijksoverheid al veel acties op gedaan)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Struiken/bomen/hagen planten • Tuin weg van gevel vormgeven (helling, drainerende laag) • Roostergoten aanleggen • Regenwater afkoppelen • Regenton / infiltratievoorziening • Wadi aanleggen • Waterdoorlatende bestrating • Groene daken <p>Tijdelijke maatregelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waterkerende schotten aanschaffen • Moderne waterkerende zakken aanschaffen • Zelfoprijvende schotten / vloedplanken • Afdichting voor wc-pot aanschaffen (anti-terugstroom ballon) • Dompelpomp aanschaffen 	<p>Schadebeperking</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meubels op hoogte zetten • Vermijd contact met (riool)water • Verlaat lager gelegen ruimtes • Tijdelijke barrières plaatsen (zoals zandzakken) • Gas/elektra/water uitschakelen • Geen schakelaars aanraken in water • Spullen en apparatuur omhoog zetten • Pompen inzetten • Maatregelkaart gebruiken <p>• Communicatie en evacuatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volg waarschuwingen & instructies • In contact blijven met burens en huishouden • Gevaarlijke situaties melden • Huisdieren bij je houden • Schuilen op veilige locatie • Niet door overstroomde wegen rijden 	<p>Veilig terugkeren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Controleren of de woning veilig is om te betreden • Vermijd contact met vervuild water • Elektrische installatie laten controleren • Gas/water/elektra veilig inschakelen • Woning controleren op schade • Schade melden bij verzekeraar • Foto's maken van schade • Woning drogen/ventileren • Noodplan evalueren • Preventieve maatregelen verbeteren

	Impact & haalbaarheid voor vier gekozen aanvullende doelgedragingen			
	Impact		Haalbaarheid	
	Materiële impact	Immateriële impact	Gedragsinvestering	Draagvlak
Risicocheck doen	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆ Toegankelijke en begrijpelijke uitvoering is voorwaarde	☆☆☆☆☆ Er is een externe trigger nodig om gedrag in gang te zetten
Maatregelkaart raadplegen	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆ Toegankelijke en begrijpelijke uitvoering is voorwaarde	☆☆☆☆☆ Er is een externe trigger nodig om gedrag in gang te zetten
Waterwerende voorzieningen treffen Waterkerende schotten	☆☆☆☆☆ Maar wel voor een kleine groep (20cm - 1 m waterhoogte)	☆☆☆☆☆ Maar wel voor een kleine groep (20cm - 1 m waterhoogte)	☆☆☆☆☆ Andere maatregelen (zoals zandzakken) zijn haalbaarder en laagdrempeliger	☆☆☆☆☆
Spullen op hoogte zetten	☆☆☆☆☆ Alleen relevant voor mensen vanaf een waterhoogte waar materiële spullen geraakt worden	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆ Veel spullen kan je op hoogte zetten, vooral de belangrijke spullen zoals identificatie en fotoalbums	☆☆☆☆☆ Moet nog steeds een urgentiebesef / externe trigger zijn om deze actie uit te voeren en verwachte lagere response-efficacy
Terugslagklep plaatsen	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Alternatieve zandzakken aanschaffen	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Verzekeringsdekking controleren	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Afdichten woning (buitenzijde)	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Kwantitatieve analyses

Werving

Het kwantitatieve onderzoek is van 13 en 19 januari 2026 uitgezet voor onderzoeksbureau Verian onder het eigen panel. In totaal namen 1288 respondenten deel aan het onderzoek.

Descriptieve analyses

Vanuit Verian hebben we een tabellenboek ontvangen met hierin de descriptieve analyses over alle stellingen. Hoe vaak wordt welk antwoord genoemd en hoe verhoudt zich dit tot percentages? Ook heeft Verian in het tabellenboek kruistabellen aangeleverd waarin significante verschillen op de meegenomen demografische variabelen worden uitgelicht. Duwtje heeft zelf nog voor een aantal aanvullende demografische variabelen kruistabellen opgemaakt.

In de rapportage benoemen we deze aantallen en percentages in tekst en visueel met grafieken en tabellen. Ook lichten we de significante verschillen op demografische variabelen toe.

Regressieanalyse

Om te bepalen welke algemene gedragsfactoren significante invloed hebben op het doelgedrag maakten we gebruik van een binominale logistische regressieanalyse (met Bonferroni-correctie). Hiervoor doorliepen we de volgende stappen:

1. Hercodering afhankelijke variabelen

We hebben de afhankelijke variabelen: de intentie om maatregelen te nemen & het gedrag: of men al maatregelen heeft genomen, binair gecodeerd. Dat houdt in dat we iedereen die aangaf intentie te hebben om een bepaalde maatregel te nemen een één (=1) hebben toegekend. Wie geen intentie had om maatregelen

te nemen hebben we een nul (=0) toegekend. Hetzelfde deden we voor gedrag: wie al ten minste één van de voorgelegde maatregelen heeft genomen (=1) en wie nog geen maatregelen heeft genomen (=0).

2. Regressiemodel draaien

We hebben de relevante stellingen ingeladen in het analysemodel. We maakten hiervoor gebruik van een binominale logistische regressieanalyse. Iedere stelling of construct representeert een gedragsfactor.

3. Model valideren

Het model als geheel is statisch significant ($\chi^2(19) = 149, p < .001$), wat aangeeft dat de opgenomen gedragsfactoren gezamenlijk bijdragen aan het verklaren van gedrag. Ook de verklaarde variantie van het model (de Nagelkerke R^2) is substantieel: die waarde geeft aan dat het model betrouwbaar en voorspellend genoeg is om er conclusies op te trekken. Hoe hoger de verklaarde variantie, hoe beter. Binnen de gedragswetenschap wordt een verklaarde variantie van < 0.3 als goed beschouwd.

- De verklaarde variantie van het model voor gedrag bedraagt 0.34, wat betekent dat het model ongeveer 34% van de variantie in het nemen van maatregelen verklaart.

4. Model interpreteren

Vervolgens kijken we naar welke gedragsfactoren significante invloed hebben op het doelgedrag. Hiervoor leggen wij de grens bij een significantiewaarde van $p < 0,05$. Dit is de meest gangbare significantiewaarde die gebruikt wordt in wetenschappelijk onderzoek. Ook kijken we naar de ongestandaardiseerde coëfficiënten (B-waarde) van de gedragsfactoren. Hoe hoger die B-waarde, hoe sterker de invloed van de gedragsfactor op het doelgedrag.

DUWWTJE TEAM

Waar wetenschap en creativiteit samen komt

GEDRAGSEXPERTS

Onze gedragsexperts hebben een master behaald in de (sociale) psychologie, sociologie of communicatiewetenschap en hebben zich daarin of in de loop der jaren bij Duwtje gespecialiseerd in de wereld van gedragsverandering. Stuk voor stuk gaan zij voor de opdrachtgever een stapje verder dan u gewend bent.

DESIGNERS

Onze designers versterken de duwtjes die we creëren met de juiste keuze voor middel, kleur, typografie en beeld. Zo zorgen we ervoor dat de duwtjes er niet alleen mooi uit zien maar ook het gevoel én de juiste snaar raken. Beelden komen immers sneller binnen dan woorden en blijven je vaak ook langer bij.

Ga je mee, net dat stapje verder?

Duwtje helpt met de zoektocht naar verandering. Met kennis van gedrag en de overtuiging dat vele kleine stapjes meer bereiken dan één grote stap. Maar bovenal door met andere ogen naar de vragen te kijken en samen met de organisatie de uitdaging aan te gaan. Dit doen we met een eigen methodiek gebaseerd op gedragswetenschap. Psychologische technieken gieten we in creatieve en effectieve oplossingen. Waarvan we de effecten wetenschappelijk in kaart brengen. Bij ons geen knip en plak werk, maar werk op maat.

Duwtje is opgericht in 2009 door Joyce Croonen en Liza Luesink: beide sociaal psycholoog en oprichters van het allereerste Behavioral Insights Team (BIT) van de Nederlandse overheid.

Inmiddels heeft het team van Duwtje samengewerkt met vele organisaties en bedrijven, waaronder ziekenhuizen, gemeentes, goede doelen en verschillende Ministeries en inspecties. Daarnaast verzorgen de Duwtje trainers wekelijks lezingen en in-company opleidingen door het hele land. Ook heeft Duwtje een eigen interne opleiding die al meer dan 100 Duwtje experts heeft afgeleverd.

Waar bezoek je ons?

Duwtje BV
Oudewand 130
7201 LM Zutphen
www.duwtje.com

KVK: 69519552
BTW: NL857903822B01